9
klasik

BECKETT

echo'nun kemikleri

ingilizce aslından çeviren: süha sertabiboğlu

AYRINTI
KLASİK

BECKETT | echo'nun kemikleri

962

echo'nun kemikleri

samuel beckett

ingilizce aslından çeviren: süha sertabiboğlu

sunuş: mark nixon

ayrıntı: 962 / klasik dizisi: 9

echo'nun kemikleri / samuel beckett

orjinal adı / echo's bones

ingilizce aslından çeviren / süha sertabiboğlu

sunuş / mark nixon

yayına hazırlayan / ipek şahinler

son okuma / aslı güneş

echo's bones © samuel beckett, 1933
commentary © mark nixon, 2014

bu kitabın türkçe yayın hakları
ayrıntı yayınları'na aittir.

bu kitabın türkçe yayın hakları
anatolialit agency aracılığıyla alınmıştır.

kapak illüstrasyonu / berat pekmezci

kapak ve görsel tasarım / gökçe alper

dizgi / hediye gümen

baskı: yasın basın yayın mat. tur. tic. ltd. şti.
çevre sanayi sitesi 8. blok no: 38-40-42-44
başakşehir / istanbul / sertifika no: 12028

birinci basım şubat, 2016 / baskı adedi 2000

isbn 978-605-314-075-7 / sertifika no.: 10704

ayrıntı yayınları basım dağıtım san. ve tic. a.ş.
hobyar mah. cemal nadir sok. no: 3 cağaloğlu - istanbul
tel.: (0212) 512 15 00 faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr
info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi
facebook.com/ayrintiyayinevi
instagram.com/ayrintiyayinlari

samuel beckett

İrlandalı romancı, oyun ve senaryo yazarı, öykücü, şair, denemeci ve çevirmen (1906-1989). Protestan bir aileden gelen Beckett, Dublin'in bir banliyösünde doğar. 1927'de Dublin'deki Trinity College'ın Roman Dilleri Bölümü'nden mezun olur. 1928'de Paris'teki École Normalé Supérieure'de İngilizce okutmanı olarak çalışmaya başlar. Burada James Joyce'la tanışır. Joyce'un ileride *Finnegans Wake* adıyla yayımlanacak romanının bir bölümünün Fransızca'ya çevrilmesine yardım eder. 1930'da "Whoroscope" (Oroskop) adlı bir şiiri yayımlanır. 1932-1937 yılları arasında Londra'da yaşar. Bu dönemde yazdığı öykülerden oluşan ve Joyce'un etkisini yansıtan *More Pricks Than Kicks* 1934'te; akıl hastanesinde bakıcı olmasını konu alan *Murphy* 1938'de Londra'da yayımlanır. 1937'de Paris'e yerleşir.

II. Dünya Savaşı sırasında Fransız direniş grubuna katılır. 1942'de Gestapo'dan kurtulmak için Fransa'nın güneyine, Vaucluse'e kaçar. Burada kaldığı iki yıl içinde gündüzleri tarım işçiliği yaparken, geceleri *Watt*'ı yazar. Savaş sona erdikten sonra Paris'e döner. Yapıtlarını daha yalın yazabildiğini düşündüğü Fransızca'da kaleme almaya başlar ve 1946-1950 yılları arasında *Molloy* (1951), *Malone Meurt* (1951; *Malone Ölüyor*) ve *L'innommable* (1953; *Adlandırılamayan*) adlı romanlardan oluşan üçlemeyi tamamlar. Beckett'in en önemli yapıtları olarak görülen her üç roman da tek bir kişinin çeşitlemeleri denebilecek bir dizi karakter tarafından anlatılır. Anlatıcılar hızlı bir fiziksel çöküş içindedir ve var olduklarının tek kanıtı zihinleridir. *Adlandırılamayan*'da bu çöküş, anlatıcının bir ağız ve zihne indirgenmesiyle doruğa ulaşır. Beckett'in pek çok yapıtında olduğu gibi burada da anlatıcı sessizliğe ve hiçliğe tahammül edebilmek için hikâyeler uydurur ve uzun, karmaşık monologlara girer.

En attendant Godot (*Godot'yu Beklerken*) Ocak 1953'te Paris'te, Théâtre Babylone'daki ilk temsiliyle büyük başarı kazanınca Beckett dünya çapında üne kavuşur. 1966'dan sonra oyunlarından birçoğunu dünyanın çeşitli ülkelerinde kendisi sahneler. Her türlü radyo ve televizyon programından, gazetecilerden, fotoğrafçılardan özenle kaçınır. 1969'da kendisine verilen Nobel Edebiyat Ödülü'nü kabul eder. Hayatını, 1938'de tanışıp daha sonra evlendiği Suzanne Dumesnil'le birlikte, ölene kadar Paris'te geçirir.

Samuel Beckett, 20. yüzyılın en büyük yazarları arasındadır; edebiyata yaklaşımındaki uzlaşmaz arılıkla öne çıkmıştır.

Beckett'in yoğun bir kara mizahla beslenmiş olan yapıtları, insan deneyiminin ve insan bilincinin işleyişinin paha biçilmez belgeleridir.

Başlıca Yapıtları

Düz Yazılar: *Murphy* (1938) (Çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yay., 1994); *Watt* (1943) (Çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yay., 1993); *Mercier & Camier* (1946)(Çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yay., 1998); *Molloy* (1951) (Çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yay., 1997); *Malone Dies* (1951) (*Malone Ölüyor*, Çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yay., 1997); *The Unnamable* (1954) (*Adlandırılamayan*, Çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yay., 1997); *Texts For Nothing/Stories-First Love, The Expelled, The Calmative, The End* (*Hiç İçin Metinler ve Uzun Öyküler*, Çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yay., 1999); *Commnent c'est* (1961) (*Acaba Nasıl?*, Çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yay., 2001); *How It Is* (1961); *The Lost Ones; Fizzles; Company* (1980) (*Eşlik*, Çev. Seniha Akar, Düzlem Yay., 1990); *Ill Seen Ill Said* (1981); *Worstward Ho* (1983).

Oyunlar: *Waiting For Godot* (*Godot'yu Beklerken*); *Endgame* (*Oyun Sonu*); *All That Falls* (*Tüm Düşenler*); *Act Without Words I* (*Sözsüz Oyun I*); *Act Without Words II* (*Sözsüz Oyun II*); *Rough For Theatre I* (*Tiyatro Oyunu Taslağı I*); *Rough For Theatre II* (*Tiyatro Oyunu Taslağı II*); *Krapp's Last Tape* (*Krapp'ın Son Bandı*); *Embers* (*Korlar*); *Happy Days* (*Mutlu Günler*); *Words And Music* (*Sözler ve Müzik*); *Rough For Radio I* (*Radyo Oyunu Taslağı I*); *Rough For Radio II* (*Radyo Oyunu Taslağı II*); *Cascando; Play* (*Oyun*); *Film; The Old Tune* (*Eski Şarkı*); *Come And Go* (*Geliş ve Gidiş*); *Eh Joe* (*Söyle Joe*); *Breath* (*Soluk*); *Not I* (*Ben Değil*); *That Time* (*Bu Kez*); *Footfalls* (*Adımlar*); *Ghost Trio* (*Hayalet Üçlüsü*); *...but the clouds...* (*...ama bulutlar...*); *A Piece Of Monologue* (*Solo*); *Rockaby* (*Beşik*); *Ohio Impromptu* (*Ohio Doğaçlaması*); *Quad; Catastrophe* (*Felaket*); *Nacht Und Traume; What Where* (*Ne Nerede*); [Oyunların tümünü Akşit Göktürk, Güven Turan, Şadan Aydın, Uğur Ün, Şerif Erol, Levent Mollamustafaoğlu ve Mustafa Küpüşoğlu çevirdi ve bunları 1993 yılında Mitos Boyut Yayınları iki cilt halinde yayımladı.]

Şiirler: *Poémes* (1939).

süha sertabiboğlu

İngilizce çevirmeni Süha Sertabiboğlu 1951 yılında Mersin'de doğdu. Edirne Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'ni bitirdi; aynı yıl aynı fakültede öğretim görevlisi olup 1982 yılında Protez dalında doktora yaptı ve 1984 yılında Yök kurbanı oldu. 1994'ten bu yana, ilki *Zen ve Motosiklet Bakım Sanatı* ve çoğu edebiyat olmak üzere toplam elli iki kitap çevirdi.

içindekiler

giriş.....11
echo'nun kemikleri 29
notlar.....87
mektuplar.....165
kaynakça.....177

mark nixon

giriş

Londra'daki Chatto & Windus yayınevi 25 Eylül 1933'te Beckett'in *Aşksız İlişkiler** adlı öykü seçkisini yayımlamak üzere kabul etti. Beckett'e mektup yazan, Chatto'nun editörü Charles Prentice, ona metnin içeriğini çoğaltarak "kitaba katkıda bulunacak" bir öykü daha ekleyebilir mi diye sordu. Beckett bunu kabul etti ve seçkiyi sonlandıracak, "bitiş hikâyesi" dediği, *Echo'nun Kemikleri*** başlıklı bir öykü yazmaya koyuldu. Ama Prentice, öyküyü aldıktan üç gün sonra, 13 Kasım 1933'te bu öyküyü bir "kâbus" olduğu ve "satışları çok ciddi biçimde" düşüreceği iddiasıyla reddetti.

---

* Samuel Beckett, *Aşksız İlişkiler*, Çev. Uğur Ün, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998. (ç.n.)

** Okurlarınıza kısa bir ön bilgi vermekte yarar var. Echo, Yunan mitolojisinde bir *nymph*, yani bir orman perisidir. Erkek güzeli Narkissos'u uzaktan görüp âşık olur. Ama Narkissos'un kimseyi görecek hali yoktur, çünkü su içmek için eğildiği bir gölde kendi yansımasını görüp vurulur ve suyun başından ayrılamaz. Echo onu gizlice, uzaktan izler. Sonunda Narkissos orada ölür, bedeni nergis denen güzel bir çiçeğe dönüşür. Bunu gören Echo kederinden eriyip gider, geriye sadece sesi kalır ve kemikleri de kayalara dönüşür. (ç.n.)

Aşksız İlişkiler 24 Mayıs 1934'te, Beckett'in ilk teslim ettiği haliyle, yani on bir değil, on öyküyle yayımlandı. Kaleme alınmasının üzerinden yaklaşık seksen yıl geçtikten sonra, *Echo'nun Kemikleri* adlı bu esrarengiz yapıt, ilk kez kamuoyunun karşısına çıkıyor.

Echo'nun Kemikleri'nin 1934'te günışığına kavuşma hususundaki başarısızlığı 1930'ların başında, genç yazarların eserlerini yayımlatmak için verdikleri umutsuz mücadele bağlamında değerlendirilmelidir. *Echo'nun Kemikleri*'nin hikâyesi birçok yönden, 1931 Mayıs'ıyla 1932 Temmuz'u arasında yazılmış olan, Beckett'in ilk önemli kurgu yapıtı *Sıradan Kadınlar Düşü** romanıyla başlar. Beckett, Marcel Proust üzerine kitabının (*Proust*, 1931) Chatto tarafından yayımlanmasından cesaret alarak bu romanı da yayıncıya verdi. Ama Prentice 1932 yazında teslim aldığı bu romanı kibarca "tuhaf bir şey" diye niteledi, yazım tarzının "ivedilikle Joyce'dan" olduğu bölümlere övgüde bulundu ve sonra, bekleneceği üzere kitabı reddetti (5 Temmuz 1932). Prentice'in yazar Richard Aldington'a söylediğine göre, Beckett'in ilk romanını reddetmek "belki de bir hataydı fakat metinle başa çıkmak neredeyse olanaksız bir şeydi; biz bile yarısını anlamadık" (5 Eylül 1932).

Bu kitap sonraki dokuz ay süresince yayıncıları şaşkına çevirmeye ve yabancılaşma duygusu yaratmaya devam etti. Kitapla ilgili yığınla ret mektubu alan ve Dublin Trinity College'deki okutmanlığından ayrıldıktan sonra düzenli bir gelirden yoksun kalan Beckett 1933'ün ortalarında *Sıradan Kadınlar Düşü*'nün hiçbir

* Samuel Beckett, *Sıradan Kadınlar Düşü*, Çev. Hülda Öklem Süloş, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2015. (ç.n.)

zaman yayımlanamayacağını anlamış olsa gerek ki (bu kitap ancak ölümünden sonra, 1992'de çıktı) sonunda dikkatini bazılarını henüz 1931'de yazdığı öykülerden bir seçki oluşturmaya yöneltti.

Sıradan Kadınlar Düşü adlı eseri yayımlanmayan ve bir yayıncının ilgisini çekecek (yahut onun deyişiyle "bir yayıncının kıçını sileceği") esaslı bir seçki oluşturmaya yetecek öyküsü bulunmayan Beckett, romandaki materyali yeniden kullanmaya başladı ve daha kısa edebi biçimlere kolayca katılacak yahut uyarlanacak bölümleri kurtarmaya çalıştı. Nitekim *Aşksız İlişkiler*'deki "Islak Bir Gece" öyküsü kelimesi kelimesine *Sıradan Kadınlar Düşü* romanından alınmıştır. Beckett ayrıca *Düşler* defterinden de, romanın yazılması için sıraladığı notları okuyarak birtakım materyaller aşırdı. Bu pragmatik yaklaşımın Beckett nezdinde entelektüel bir arka planı da vardı. Proust üzerine denemesinde, "en gerekli, haysiyetli ve yavan intihal; kendinden intihal"i (33) savunmuştu.

Beckett 1933 Eylül'ünde, tahminen altmış bin sözcükten oluşan on öyküyü bir araya getirmişti. Ne var ki, yazılarını yayıncılara kabul ettirme konusundaki başarısızlığından ötürü seçkisinin beğenileceğinden pek emin değildi; 7 Eylül 1933'te arkadaşı Thomas MacGreevy'ye yazdığı bir mektupta, *Aşksız İlişkiler*'in ilk öyküsünü kastederek, "insanlar Saki'yi okuyabilirse her şeyi okuyabilir, hatta Dante & Istakoz'u bile" demişti (Pilling 1997'den alınmıştır, 99). Prentice bu değerlendirmeye katılmış olmalı. Zira 25 Eylül 1933 tarihli kabul mektubunda Beckett'e, (*Aşksız İlişkiler*'in son öyküsünün adı olan) "Posa"nın yerine "daha sevimli bir isim" bulup bulamayacağını sorar ve ekler: "O ilave öyküyü de

halledersen 'yaşasın' derim." Bu durum, yayıncı öykü toplamının kısa olduğu kanısına varınca bir öykü daha yazma fikrini ona Beckett'in önermiş olabileceğini düşündürüyor. Beckett'e kitabın başlığını *Aşksız İlişkiler* olarak değiştirdiği için teşekkür eden Prentice, fikrini tekrarlayarak, "ilave bir 10.000, hatta 5.000 sözcük bile, eminim ki, kitaba yaraya-caktır" der (29 Eylül 1933). Beckett çeşitli nedenler-den ötürü, bu ricayı yerine getirmek için çırpındı. MacGreevy'ye söylediğine göre, sorunun bir kısmı, öykü seçkisinin başkahramanını sondan bir önce-ki "Sarı" öyküsünde öldürmüş olmasıydı: "*Aşksız İlişkiler* için bir öykü daha yazmam lazım, Belacqua redivivus,* ve bir koyun kadar ahmağım" (9 Ekim 1933; *LSB I* 167). Yeni bir son öykü için Belacqua'nın diriltilmesinin gerektiği Prentice tarafından kabul edilmişti: "Belacqua Lazarus'un yakında tekrar ayağa kalkacağına sevindim" (4 Ekim 1933). Kasım başında Beckett MacGreevy'ye, "C. & W. için son ciyaklamaları yazıyorum" itirafında bulunuyor, ama "bununla başım müthiş dertte" diye ekler (1 Kasım 1933). Bunun ardından öyküyü yine de çabucak yaz-mayı başarmış olsa gerek, çünkü Prentice metni 10 Kasım'da teslim aldığını bildirirken, üstelik 13.500 kelimelik uzunluğuna şaşırdığını da belirtir ("Ne kadar büyük bir şey!"). Daha da önemlisi, öykü onu tam anlamıyla şaşkına çevirmişti ve özür dilercesine ama katı bir dille yazılmış uzun bir mektupla Prentice 13 Kasım'da Beckett'e, *Echo'nun Kemikleri*'nin yayım-lanmaya uygun olmadığını bildirdi; bu mektup uzun uzun aktarmaya değer:

* (Lat.) Yeniden doğmuş Belacqua. (ç.n.)

Bu bir kâbus. Korkunç derecede ikna edici de. Bana kafayı yedirtti. Odaklanmakta yine o dehşet verici ve birdenbire değişivermeler ve insanlardaki yine o darmadağınık ve akıl ermez enerji. Bağlantı kuramadığım parçalar var. Bu kanıda olduğum için çok üzgünüm. Belki de sadece ayrıntılarla ilgili bir şeydir ve genel izlenimle ilgili sezgim doğru olabilir. Üzgünüm, çünkü anlayışsız olmaktan nefret ederim, ama dilerim tümüyle duyarsız değilimdir. *Echo'nun Kemikleri* kesinlikle sanki sopa yemişim gibi çöktü üzerime.

Bunu kitaba koymasak, yani *Aşksız İlişkiler*'i ilk gönderdiğin biçimiyle bassak senin için bir sakıncası var mı? Kısa olmasına karşın, kitaba yine de 6 pound 7 pence fiyat koyabiliriz. *Echo'nun Kemikleri*, eminim ki kitaba çok okur kaybettirecektir. İnsanlar ürperecek, şaşkına dönecek ve kafaları karışacak; ve niçin ürperdiklerinin analizini yapmaya da pek hevesli olmayacaklardır. *Echo'nun Kemikleri*'nin satışları çok ciddi biçimde düşüreceğinden eminim. Bunları söylemek zorunda kalmak kadar, kaşınmaktan ötürü geri kalmak da hiç hoşuma gitmiyor, ama dilerim elinden geldiğince bağışlarsın. Lütfen bize izin ver zira kitabın geleceği seni de ilgilendiriyor.

Korkunç bir bozgun bu; senin için değil, benim için, aman Tanrım! Ama bunu kabullenmek zorundayım. Bir hata, kör bir nokta, ne dersem diyeyim, böyle. Ama bağışlanmak için sunabileceğim tek özrüm, o hortlak parmakların buz gibi dokunuşuna dayanamayışım. Yere düşmüş oturuyorum, ve kafamda küller var.

Beckett'in bu tuhaf mektuba verdiği yanıt uysallıkla yumuşatılmışa benziyor ama, muhtemelen daha dürüstçe bir tepki kısa süre sonra MacGreevy'ye yazdığı bir mektupta görülüyor: "Bir şey yapmıyorum. Charles'ın, *Echo'nun Kemikleri*'ni, yani bildiğim her şeyi ve daha çok farkına vardığım bir sürü şeyi koyduğum son öyküyü fout à la portelemesi

[defetmesi] son derece moralimi bozdu [...] Ama kuşkusuz ki haklıdır. Ona böyle dedim, dolayısıyla tüm bunlar aramızda" (6 Kasım 1933; *LSB I* 171). Aslında öykünün başarısızlığı Beckett'i aynı isimde bir şiir yazmaya tahrik etti ve sonunda bu ismi ilk şiir seçkisi için tekrar kullandı; *Echo'nun Kemikleri ve Diğer Çökeltiler* (1935). Gerçi o zamanlar başka türlü hissetmek onun için elbette zorsa da, aslında o öykünün yazılması tümüyle ziyan olmuş bir çaba değildi, çünkü *Echo'nun Kemikleri*'ndeki materyali "Posa"nın yeniden düzenlediği sonuna ve dolayısıyla *Aşksız İlişkiler* toplamına aktardı; Prentice (11 Aralık 1933'te) "sondaki yeni küçük parça"yı, "kesin bir iyileştirme" diyerek övdü.

Echo'nun Kemikleri'ni ilk kez okuyunca, Prentice'in bu öyküyü reddetme kararını paylaşmamak mümkün değildir. İlk eleştirmenlerden Rubin Rabinovitz bunu şöyle özetliyordu: "Sahne gerçekdışı, konu inanılmaz, karakterler tuhaf" (55). *Echo'nun Kemikleri* zor, zaman zaman karışık, tonu ve havası değişken ve derdini anlatmakta kaçamaklı bir hikâyedir. Parçalanmış yapısından, sürekli metin içi alıntılardan, farklı edebi tarzlar arasındaki gelgitlerden ve kinayeli, tutarsız dilinden, yani hiçbiri de öykünün, *Sıradan Kadınlar Düşü*'nü karakterize eden "istemsizce" bir bütünleşmesine bile olanak vermeyen bütün bu şeylerden kaynaklanan gerilimlerle doludur. Fakat öykü gayet dağınık ve disiplinsiz olmasına karşın, aynı zamanda çok ustalıklı bir şekilde böyledir, özellikle de, "paspal gizemler"inin hem sergilenip hem saklanmasında ("Posa", 174). Yaratıcı bir oyuncullukla harmanlanan tarzların ve

kaynakların hepsi de Joyce'u işaret eder ama sonuçta çok daha belirgince Beckettvari bir şey oluşturur.

Anlaşılan, Beckett bu öyküyü yazmak için çok çırpınmış. MacGreevy'yle yazışmaları, aslında gönlünün kitabın tümünde olmadığına ("Ama bu tam bir yapboz ve pek ilgimi çekmiyor"), *Aşksız İlişkiler*'i piyasaya verilmiş bir ödün olarak ve edebi değer yönünden de, *Sıradan Kadınlar Düşü* romanıyla yapmaya çalıştığı şeyden daha aşağıda gördüğüne tanıklık ediyor. Üstelik Beckett'in kendi yaratıcı faaliyetleriyle ilgili duyguları, babasının daha birkaç ay önce (26 Haziran 1933'te) ölmüş olması yüzünden karmakarışık hale gelmiş olsa gerek, çünkü bu olay onun, belki kendi sanatsal kriterlerini karşılayan, ama geçimini sağlamayan, kinayeli, bölük pörçük ve son derece Joycevari yazım tarzını bırakma kararına katkıda bulunmuş olabilir. Sonuçta, Beckett'in bu öyküyü yazmak için çırpınışları tüm metinde gayet açıktır. Görünüşe göre bizzat karakterler öyküyü sürdürmeye çalışıyor, öykü bu çabalarını her seferinde sabote etmeye çalıştığı halde. Örneğin, metin birçok kez tıkanıp kalır ve Lord Gall "söylediği şeye devam" edemez.

Doğaldır ki Beckett'in, öykünün kendine verdiği adla, bu "fazladan kısmı" yazarken karşılaştığı en büyük zorluk, bunun tüm seçkiyle uyumunun nasıl sağlanacağıydı. Beckett, Belacqua'yı ölüyken diriltmenin ve öyküyü kitabın sonuna eklemenin, daha önceki bir noktaya sokarak *Aşksız İlişkiler*'in, eğer varsa, bütünlüğünü bozmaktan daha kolay olacağına karar vermiş olsa gerek. Belacqua kitap boyunca hep bir aşk ve ölüm dünyasından geçer ve *Echo'nun Kemikleri*'nde de bir öteki dünyayla karşı karşıya

gelir. "Sarı" öyküsündeki, bir ameliyat sırasında vakitsiz vefatından önce de Belacqua, (*Düşler*'de) "müthiş bir 'sınırda yaratık' " (123) olarak tanımlanır ve bu durum onun *Echo'nun Kemikleri*'nde yeniden ortaya çıkış vaziyetiyle, yani bir çitin üzerine oturmuş haliyle pekiştirilir. Belacqua bir hayalet ve dolayısıyla gölgeden yoksun olmasına karşın gayet bedensel bir varlıktır ve narsisizminin, bencilliğinin ve daha önceki öykülerde "tembel bir burjuva korkak" oluşunun (174), yani Dante'nin *İlahi Komedya*'sındaki adaşı gibi bir korkak oluşunun kefaretini ödemek için yaşama geri gönderilmiştir.

Öykü kendini özgönderimsel bir şekilde, "üç kanatlı tablo" diye niteler ve gerçekten de üç bölümden ibaret bir bütündür ama parçaları pek bir bütün oluşturmaz. İlk bölüm Belacqua'nın dirilişinin ve fahişe Bayan Zaborovna Privet'le karşılaşmasının hikâyesidir. İkincisi, bir oğlu olmayan ve, vasiyetsiz ölürse bütün malı mülkü, çocuk sahibi Baron Extravas'a kalacak olan, Wormwood'lu dev Lord Gall üzerinedir. Dolayısıyla Lord Gall Belacqua'dan, yardım edip onu baba yapmasını ister; Belacqua razı olur ve Lady Moll Gall gerçekten bir çocuk, ama bir kız doğurur, çünkü bu tuhaf bir hikâyedir. Öykü buradan sonra birdenbire son bölümüne geçiverir; Belacqua kendi mezar taşına oturmuş, mezarlık bahçıvanı Doyle'un onun mezarını soyuşunu seyretmektedir. Gerçi Doyle "Posa"da isimsiz ve önemsiz bir karakter olarak belirmişse de, diğer ana karakterler seçkide yenidir. Beckett, *Echo'nun Kemikleri*'yle *Aşksız İlişkiler*'in diğer öyküleri arasında bir devamlılık duygusu yaratmak için çeşitli karakterleri yeniden devreye sokar ama bunların (Belacqua da dahil)

birçoğunu kitabın gidişatı içinde öldürmüştür ve bu durum "Posa"nın başlangıcında şöyle özetlenir: "Kısa bir süre önce hepsinin öldüğü görülmüştür; Lucy elbette çoktan ölmüştür, Ruby beklendiği gibi, Winnie nezihçe, Alba Perdue ise evine götürülürmüş gibi doğal bir şekilde ölmüştür" (167). Ama yine de, *Echo'nun Kemikleri*nin iki noktasında, arka planda bir karakterler resmigeçidi vardır. Örneğin Parabimbi'lerin ve Caleken Frica'nın boy göstermesi gibi, (rahmetli) Alba, yani Belacqua'nın duygusal anlamda ilgi gösterdiği kadınlardan biri de, ölüleri taşıyan bir denizaltıyla, gerçekdışı bir şekilde su yüzüne çıkar. Prentice'in "insanlarda o darmadağınık ve akıl ermez enerji"den söz etmesine yol açan etken de herhalde, konuya ya da konulara bir katkısı olmayan bu karakterlerin yeniden devreye sokulması olsa gerek.

"Odaklanmada o dehşet verici ve birdenbire değişivermeler"e gelince, *Echo'nun Kemikleri*nde, Beckett'in kendi deyişiyle, "bildiğim her şeyi ve daha çok farkına vardığım bir sürü şeyi" koyduğu sözlerini doğrularcasına, şu ya da bu kaynaktan alınmamış cümle pek yoktur. Bu göndermeler derin bilgilere dayalı karmaşık şeylerden, popüler şeylere (Marlene Dietrich, Fransız şansonları) kadar uzanır ve metinde hem açıkça hem de gizlice yer alırlar. Düzenleme yönünden *Echo'nun Kemikleri* daha ziyade, *Düşler Defteri*ne yakındır; esasında Beckett bu sanatsal defterdeki, daha önce aynı isimdeki romanda yahut *Aşksız İlişkiler*'de kullandığı alıntıları kullanmıştır. Beckett ya Chatto & Windus'un istediği bu son öyküyü tamamlama telaşıyla elinin altında ne varsa saldırmış ya da Joyce örneğinin genç

yazarımızın kafasında yarattığı bir kompozisyon stratejisini tekrar sahnelemiştir. *Echo'nun Kemikleri* kuşkusuz, Beckett'in ilk yapıtlarının hepsinden daha yoğun kinayelerle dolu, daha Joycevaridir; hem sözel hem yapısal düzeyde, bilim ve felsefeden, dine ve edebiyata kadar birçok materyal kullanır. Adının düşündürdüğü gibi, çok çeşitli kültürel bağlamların yankılarından ve bunlara yönelik kinayelerden oluşturulmuş bir öyküdür. Nitekim John Pilling'in dediği gibi, bazen öylesine "çok yankı var ki, bunlar sanki sonsuza kadar çoğalıp gidecekmiş gibi geliyor ama yine de, canlanma yönünde önemli hiçbir amacı bulunmayan materyallerin çıplak kemiklerinden başka bir şey pek yok" (Pilling 2011, 104). Öykünün üç bölümü arasındaki birdenbire gerçekleşen geçişler de, hem derin bilgilere dayalı, hem güncel göndermeler de, hepsi rastgele gibidir, hepsi de kayıttaki kaymalar sayesinde bir araya gelmiştir. Yazım tarzı çeşitli edebi dönemlere meyleder ve dil, süslüyle ("Pollardlardan takımadalar, orman açıklıklarıyla bezeli") halk ağzı (Dublin argosu) arasında gider gelir.

Öykü, yapısal ve kavramsal olarak, Dante'nin *İlahi Komedya*'da öteki dünyaya bakışının paralelidir ve günahkârların gerçek anlamda kusurlarına tekabül eden kefaret biçimlerini kullanır. Günahların cezasını çekmeyle ilgili çok yoğun hava gerek Kutsal Kitap'tan, gerekse Thomas à Kempis'in *The Imitation of Christ*'inden ve Jeremy Taylor'un *The Rule and Exercises of Holy Living and Holy Dying* (1650–1) adlı yapıtından alınmış deyişlerle bir aradadır ve bu sonuncusu, Beckett'in öyküyü yazdığı sırada okuduğu kitaplardan biridir. Ama

St Augustine'in *İtiraflar*'ından çok alıntı olmasına karşın, bu bir cezalandırma, inançtan dönme ve kurtuluş hikâyesi değildir. Aslında, özellikle öykünün ikinci bölümündeki (ustaca ya da çocukça) cinsel sözcük oyunlarından, kırbaçlama, kısırlık ve homoseksüellik üzerine müstehcen esprilerden ve terimlerden bir çerçöp, Belacqua'nın dinsel kurtuluş yönündeki her türlü varsayımı yok eder. İktidarsızlık ve kısırlık temaları, edebi olduğu kadar cinsel kinayelerle de sarılmış öykünün tüm dokusuna katılmıştır. Beckett'in ilk yapıtlarında görünen üreme seksi korkusu burada gırgırımsı bir şekle dönüşmüştür ve genel müstehcenlikse varlığını büyük ölçüde, Beckett'in daha sonra *Sodom'un 120 Günü*'nü İngilizce'ye çevirmeyi düşündüğü Marquis de Sade'a borçludur.

Öykünün neyi anlatmak istediğini anlama uğraşı, fantastik yöntemlerin, gerçekdışı tarzların ve anlatıların kullanılmasıyla daha da zor hale getirilmiştir. Bu tür alanlardan biri de mittir; zaten öykünün adının düşündürdüğü gibi Beckett, Ovidius'un *Metamorphoses*'indeki Narkissos'la Echo hikâyesini Belacqua'nın yaşayan bir karakterden, yankısal bir sese doğru yaptığı ve öykünün son tablosunda kemiklerinden başka hiçbir şeyin kalmadığı bir ölüm sonrası yolculuğun çerçevesine uyarlar. Beckett ayrıca, özellikle bir mezarlıkta geçen son bölümde, gidişata gotik bir atmosfer kazandırır. Belki daha da şaşırtıcısı, peri masalının, yani Beckett'in ilk yapıtlarının üzerine normalde kabul edilebilecek düzeyden daha çok gölge düşüren bir biçimin kullanılmasıdır. Peri masallarını, gotik düşleri ve klasik miti harmanlayan *Echo'nun Kemikleri* kısmen, örneğin W.

B. Yeats ve Grimm Kardeşlerin halka sevdirdiği bir folklor geleneğini kullanan, devlerle, ağaç-evlerle, adamotlarıyla, devekuşlarıyla ve mantarlarla dolu fantastik bir hikâyedir.

Beckett'in peri masalı formuyla yaptığı denemeler ve Belacqua'yla Lord Gall arasında yarattığı genel şamata bütün öyküyü kapsayan keder ve yokluk duygusunu gizler ama hiçbir zaman tam anlamıyla yok etmez. Aslında, başlangıç sözleriyle belirtildiği gibi, "ölüler zor ölür" ve Beckett bu öyküyü yazarken aklında pekâlâ, akrabası ve sevgilisi Peggy Sinclair'in (Mayıs 1933'te tüberkülozdan) ve babasının (Haziran 1933'teki) ölümleri olabilir. Gerçekten de, çeşitli motif öbekleri –dirilme, mezarlıklar, mülklerle ve verasetle ilgili hukuksal konular ve Beckett'in babasının olmaması gibi, Lord Gall'ın da oğlunun olmaması– kafasının daha dolaysız bir şekilde dile getirilemeyecek kadar üzüntülü düşüncelerle meşgul olduğu kanısını uyandırıyor. Oysa *Sıradan Kadınlar Düşü*'nün edebi dünyasında "her şeyin bir peri masalı gibi sona erdirilebilirliği harikulade"yken, gerçek dünyada bu düpedüz olanaksızdı. Aslında, *Echo'nun Kemikleri*'nin (öyküde iki kez geçen) ve *Grimm Kardeşler*den alınma son sözleri, peri masalı öğesini bir teslimiyet ve kabullenme havasıyla birleştirir: "Dünya böyledir işte". *Echo'nun Kemikleri*, varolmayan babalar ve oğullarla ilgili, öteki dünyayla ilgili ve dünyanın içler acısı haliyle ilgili bir hikâye olduğundan, en önemli edebi diyalogunun Shakespeare'in *Hamlet*'iyle olması pek şaşırtıcı değildir. *Echo'nun Kemikleri*'nde hem tematik hem de sözel düzeyde, *Hamlet*'in hayaleti dolaşır.

İlk okurların, "Echo'nun Kemikleri"ni *Aşksız İlişkiler*'in bir parçası olarak okusalardı, Prentice'in kehanet ettiği gibi şaşkınlıktan "ürperip" ürpermeyeceklerini saptamak olanaksız elbette ya da farklı bir deyişle, bu öykünün o seçkiye gerçekten "ait olup" olmadığını. Beckett'in, öyküler için nasılsa bir sözleşme yaptığını bilerek, o zamanlar tercih ettiği yazım tarzına, yani *Sıradan Kadınlar Düşü*'nün neşeli ama muammalı stiline geri döndüğü savunulabilir. "Echo'nun Kemikleri"ni her halükârda, kapanışı olmasına yeltenildiği seçkinin bir parçası olarak okumak ilginçse de, bu öykü tamamen onlardan ayrı duruyor. Ve bu öyküyü ne Beckett'in alıntılar deposunu boşaltarak, Joyce'un toplayıp biriktirici yazım tarzına vedası yönünde bir adım olarak ne de -*Aşksız İlişkiler*'in "Ne Talihsizlik" öyküsünde Walter Draffin'in kitabının tanımlandığı gibi– "içini normal yoldan boşaltamadığı her şeyin çöplüğü"nden (125) başka bir şey olmayan, duygu yüklü bir metin olarak görmemiz gerekmiyor. "Echo'nun Kemikleri"nin edebi değeri gayet açıktır; ayrıca Beckett'in 1930'lardaki gelişiminin kayıp halkasını simgeleyen çok önemli bir belgedir ve *Godot'yu Beklerken*'de ve daha ötesinde tekrarlanacak muamma gibi bir sözle savaş sonrası metinlerini çok anlamlı bir şekilde sezdiriyor: "Bir mezarın üstüne ata biner gibi oturarak doğuruyorlar, ışık bir an parıldıyor, sonra bir kez daha gece". *Echo'nun Kemikleri*, çağının kültürel bağlamlarına karşı rahat, fakat aykırı bir genç yazarın edebiyat yolundaki zorlu yürüyüşüne tanıklık etmemizi sağlıyor.

Echo'nun Kemikleri

metinle ilgili not

Samuel Beckett'in *Echo'nun Kemikleri* öyküsünün bugün elimizde kalan biri orijinal daktilo metni olmak üzere iki nüshası vardır. Orijinal metin, Dartmouth College'daki Rauner Kütüphanesi'nde muhafaza edilen daktilo metnidir. İkinci nüsha ise Texas Üniversitesi'nin Harry Ransom Merkezi'ne ait A. J. Leventhal Koleksiyonu'nda bulunan karbon kopyasıdır. İki metin birbirinin aynısı olmakla birlikte, Beckett'in elyazısı düzeltmelerinde farklılıklar vardır. Yazarın 1962'de eleştirmen Laurence Harvey'e verdiği Dartmouth daktilo metninde Austin'deki metin üzerinde yapılmış tüm değişiklikler bulunmaktadır ancak başka değişiklikler de mevcuttur. Bütün bu değişiklikler de elinizdeki metnin temelini oluşturmaktadır.

Ölüler zor ölür, öteki dünyaya davetsiz girenlerdir onlar, buldukları yere yerleşmek zorundadırlar, çamurun içine inen kuyulara ve kapaklı deliklere, ta ki arazinin efendisi çok uzun süren bir kabul sürecinin ardından onlarla ilgilenme işini yükleninceye kadar. O zaman ölüler arasında şüphesiz ki serbest hale gelirler, o zaman dertleri biter, doğal dertleri yani. Ama doğaya karşı borçtan, kendi mülkünün üzerindeki o post-obit rezaletinden sırf cartayı çekmekle kurtulmak aynı dereye iki kez girmekten daha kolay değildir. Doğru bir sözdür bu.

En azından, Belacqua için doğru olduğu söylenebilir; adam şimdi kendini dünya toprağının içinde yattığı yerden kalkmış, o loş yerde yine eski oyunlarında, yoksa yaşamsız hali tamamen bir rüya değil mi ve, deyim yerindeyse canlıların arasından resmi ayrılışından önce, sonrasına göre genelde daha çok ölü değil miydi diye zaman zaman düşündüğü farklı farklı bir sürü durumda buldu. Sınırlı bireysel varoluşunun tuhaf bir haksızlık olduğunu ve bu can

sıkıcı yok oluş işleminin ve bundaki, eski hatanın uzantısı yanlışlıkların, yaşamaya başlayan her varlığa, zaman sırasıyla her birine yüklenmiş bir kefaret olduğunu kabul etmeye ondan daha hazır biri yoktu. Ama hiçbir şeyi daha hoş ya da daha kolay katlanılır kılmıyordu bu. Bir gün bir çitin üzerinde, tatlı düşlere dalmış bir casse-poitrine gibi iki büklüm halde oturur ve *Romeo ve Juliet*'ini tüttürürken, doğrudan gömülmek yerine yakılsaydı böyle kusmuğuna geri dönmeye maruz kalmayacağını düşündü. Ama ne mutlu hepimize ki bu düşünce onu pek uzun süre oyalayamayacak kadar berbattı. Bildiği her şeyi deneyerek, ama pozisyonunu hiç değiştirmeden, bedeninden kalan *exuviaenin** bir ölü külü kabında ya da kişisel bir türbedeki başka bir muhafazanın içinde saklandığını ya da şehvetli polenlerden bir bulut gibi havada dolaşıp durduğunu hayal etmeye çalıştıysa da bu basit ve sıradan uçuşu nedense pek beceremedi. Düş gücünün, işkence odasında, o sigara içilmeyen bölümde yok olmuş olması mümkün müydü? Devam edilecek bir şey olurdu bu gerçekten, Madden ödülü kazanmış birinin şevkten ve heyecandan gözleri yuvalarından gözcüyengeçler gibi fırlayarak, doğru yöndeki bir adım için söyleyeceği şey olurdu.

Yani son bir kez açıkça söyleyecek olursak, Belacqua bir insandır, ölüp gömülmüş, ormana geri verilmiş, evet, gerçekten ormana geri verilmiş, tümüyle tükenmiştir, yetersizliklerinin bilincindedir, her allahın günü bu çitin üzerinde oturur, böyle hafakanlar basar, içtiği puroların arasında burnunu

* Böcek ve yılan gibi hayvanların dökülmüş kabuk veya derileri. (ç.n.)

karıştırır, açıkta kalmaktan fena halde mustariptir. Budur o, ve cüretli girişimlerine başladığı, fiyaskodan sonra bile geri dönmeye maruz kaldığı, müthiş güçlü dozda kefaretlerin her biri için yerleştirildiği, her seferinde birazcık daha iyi, daha katıksız, tabiaten züppeliği daha bir azalmış hale gelmeyi becerdiği pozisyon. Bu yüklemler onu anlatmaz, ne kadar çok olsa da anlatamaz. Bu adam miras malların yoğun dokusu halinde bile –ha!– yüklemsizse, hayalet halinde daha fazlası nasıl olabilir ki? Ama bunların anlattığı şey, onun feci geri dönüşünün bayağı, hiç hoş olmayan ve bizim üç sahnesini, ilk, orta ve sonuncusunu, bu fazladan kısmın, üç parçalı bu küçük tablonun muhtemel materyali olarak kullanmaya kalkıştığımız vaziyetidir.

Öyleyse ilk baştan başlayacak olursak adam, meleklerden, merhum arkadaşlarından oluşan, rahim-mezarda izdiham yaratan ak bir kalabalığın arasında uyukladığını hissetti, yağdan sonsuz daha pürüzsüz ve kabaklardan daha yumuşak bir miskinliğin büyük mutluluğundan aşağı kaydığını net bir şekilde hissetti, kendini berbat bir uyuşukluğa ve, çoktan beridir karanlıklara dalmış gözkürelerinin üzerindeki gözkapaklarının kumuna ve parıltısına karşı boş yere mücadele ederken buldu ve bunun ardından gelen, sanki çok önemli bir disiplinmiş gibi bir çitin üzerine oturtulmasıydı yukarıda görüldüğü gibi, ve bütün kilise kulelerinde çanlar çalıyordu ve cepleri tıkış tıkış puro doluydu. Bunlardan birinin bandını yırttı, yaktı, yüreğine baktı ve, "Ruhum boş yere kışkırtılıp eziyet görmeye başlıyor, çöplük ruhumun eski bütün acıları ve sızıları geri geliyor!" diye bağırdı.

Bu düşünce böbreklerden gelen bir fosfat halinde beyninde patlar patlamaz bir kadın çitten çıkıp onun karşısında durdu sakin, ama yine de rahatlamışçasına neşeli olmayan bir halde. Kadın öylece duruyor, onu gelmeye ve kuşku duymamaya açıkça teşvik ederek, ona milyonlarca iyi örnekle dolu kutsal elleriyle sarılmak için uzanıyordu. Hiç de ağırbaşlı bir dula ya da bunamış bir bakireye benzer bir hali, görünümünde en ufak bir budalalık yoktu. Neşe çocuklarının doğurgan annesi gibiydi, zaten öyle değilse tabii.

"Benim adım Zaborovna" dedi sırıtarak.

"Dediğini duymuyorum" dedi Belacqua. "Yüksek sesle söyle tamam mı."

Belacqua'nın geldiği yerde hiç kerhane olmadığı, kerhane ve kerhaneye talep olmadığı gayet açıkça anlaşılmış olsa gerek. Ama şimdi bu tozun toprağın içinde ve gece çökmeye hazırlanırken çok farklı bir mevzu bu. Belacqua uzun zamandır, en azından kırk gündür ölü olduğunu hissetti.

"Sen bizim öldü bildiğimiz Belacqua'sın" dedi kadın, "değilsen arap olayım."

"Evet" dedi Belacqua, "berbat bir kader yüzünden bir süreliğine, düşük seviyeli bir hayatın hayalarına ve taşaklarına ve serçelerine geri gönderildim. Ama biz dediğin kimdir ve sen kimsin?"

"Söyledim ya" dedi kadın, "Zaborovna, emrindeyim; ve biz, yahu o biz lafı sadece kişidışı bir kullanımdır, Toskana tarzı bir dönüşlü zamirdir ve başka bir şey değildir".

"Mazoşizmin İngilizce'deki pasifi olarak" dedi Belacqua, "tabirimi bağışlarsan, kendini suiistimal hali".

"Ne kadar süre bizle kalacağını tahmin ediyorsun?" dedi Zaborovna.

"Yaşadığım sürece" dedi Belacqua, "ara sıra, öyle geliyor bana."

"Aralıklarla mı demek istiyorsun?" dedi kadın.

"Biliyor musun" dedi Belacqua, "konuşma tarzın çok hoşuma gitti".

"Konuşma tarzım" dedi kadın.

"Sesin bana" dedi Belacqua "melankoliye karşı kahkahayla gülen bir gürleyen meg'den* öte bir şey gibi geldi. Üstü kapalı bir araba gibi geldi bana ki yolda yorgunum ben, yorgunum gerçekten".

"Ne kadar müzikal" dedi kadın, "böyle bir düşünce hiç aklıma gelmezdi".

Bir sessizliğin oluşması için en uygun zamandı ve gayet uzun bir sessizlik oluştu. Kadın çite doğru bir adım ilerledi, bir fırsat için kapışıyordu belli ki, Belacqua kocaman purodan öfkeyle bir nefes çekti, bir kuş, gagası cennette, yanlarından uçarak geçti.

"Çok geç!" diye bağırdı Belacqua sonunda tiz bir sesle. "Çok geç!"

"Nedir çok geç olan?" dedi Zaborovna.

"Bu karşılaşma" dedi Belacqua. "Hayatımın bittiğini göremiyor musun?"

"Ah" dedi kadın bir okşamayla kaburgalara bir şey saplamanın arasında bir ses tonuyla. "Ben olsam bunu söyleyecek kadar ileri gitmezdim."

Kadın yukarıda söz edilen sessizliğin yankısında fırsatını yakaladı ve sinsice ciddi duruşunu, bazı bölümleri günün o vaktinin soğuğunda titreyen

* Roaring Meg. İngiltere'de 17. yüzyılda kullanılmış güçlü bir top. (ç.n.)

hayaletin dizlerine ve bacaklarına nakletti. Bir karga kolonisi akşam uçuşunu yaptı ve göğü kararttı, evet resmen kararttı göğü. Belacqua purosunu bitirdi, parmaklığa sertçe bastırıp söndürdü, ruhunu tanrıya yükseltti, bin kez haç çıkardı.

"Beni bağışla" dedi Belacqua, "Eton'lu Dr. Keate kadar kötü biriyim, onun çirkin kırmızı kaşları çok net gözümün önünde, bir an senin adını hatırlayamadım".

"Zaborovna" dedi kadın, "senin emrinde, Bayan Zaborovna Privet, sarıl ona olur mu".

Kadınların önünde tükürmemesi ve pıhtılaşmış sümüğünü parmağıyla çıkarmaması konusunda hiçbir şey öğretilememiş Belacqua bu kez kol yenine bir balgam şangayladı ve şundan ya da bundan, sızlanmadan ve ışıktan, o hızlı değişen sanatçıdan ötürü çok hassas gözlerini çevirdi onlara, ilk suyun kıvılcımlarına ve suyun içinde bir sürü bebeğini fark etti sanki Privet'in, kadın kısa süren ve cesurca bir mücadeleden sonra gözlerini kaçırmak zorunda kaldı, çok yakıcı, çok akkor ve paraleldi Belacqua'nın bakışının çatal uçları. Öteye baktı kadın, buruk demeyelim, serin doğuya ve kendi gölgesini gördü, yaşlı bir adamın arzusu gibi yüzükoyun yatmış ve kocaman, otların üzerinde, ama tavladığı herifin hiçbir izi yoktu, hemen fırlayıp onun kucağından çekildi ve bayağı bir ötede durdu belki tek göründüğünü düşünerek ve tekrar baktı. Ama sadece çitin ve kendisinin boş arazinin epey ötesine kadar uzanan yırtık pırtık kahverengi gölgesinden başka hiçbir gölgenin olmamasıyla ilk izlenimi doğrulandı yine. Güneş normal yerinde, arkada batıda kemerlenip gidiyor, adamı tümüyle görmezden geliyordu. Işığın yolunu

kesmeyen bu gövde, çok soluk bukağılar düşüren bu bağırsak paketi, kadın buna tepeden tırnağa baktı. Adam cehennemvari cebinden bir ustura çıkarmıştı ve yanmamış bir kibriti zevkle yontuyordu. Kendi Tanrısına göre sivrildiği zaman adam onu yeni bir puroda derin bir meatus açmada kullandı, alt ve üst çepeçevre bütün dişlerini ziyaret etti, puroyu yaktı. Sonra atmaya kalktı, ama zamanında kendini topladı ve kazağının kumaşıyla yakaladı bir golf topu tutacağı gibi.

Zaborovna kendini avının kollarına atarken yanaklarından gözyaşları boşanıyordu, kolay bir iş değildi.

"Sil şunları" dedi Belacqua.

Adam çok ateşli ve hüzünlüydü birdenbire, gözünde bir Gilles de Rais pırıltısı. Ne kadar uzun sürmüştü boyuna devam edip giden bu, bu –ha!– terbiyesel strangüri. Privet hazırdı, can atıp duruyor, ama görünürde hiçbir işe yaramıyordu bu, bile bile ziyanlık, Minsk'li bir rahibenin kutsayan memeleri gibi; en iyi zamanında bile bir ocak ayı gibi soğuk olan adama gelince, artık her anın bu şimdiki talihin sonu olabileceği ve onu kerhanelerin ve dolayısıyla Privet'lerin bir anlamının kalmayacağı o karanlığa tekrar kapatabileceği bu zamanda, böyle balıketinde bir fırsattan Alfieri'nin ya da Jean-Jacques'ın bir menüet dansını becerebileceğinden daha fazla yararlanabilecek halde değildi. Ama şeytan yine de bir dene diye fena halde dürtüyordu, böyle boktan bir şeydi.

"Sil o güzel gözlerini" dedi Belacqua puronun elverdiğince net bir şekilde. "Orada gördüğüm bebekleri işkence çeken bir ceset yüzünden boğma."

Puroyu ağzından çıkardı, yüzünü âni bir ıstırap havasına soktu, aynı şekilde birdenbire düzeltti, puroyu tekrar yerine koydu. Demek istediği böyle bir şeydi, nefes almak için yüzeye çıkan işkenceydi. Kadın şimdi anladı.

Böyle bir clonusla yatışan kadın "Sen değil de gölgen" dedi. "Ne oldu ona?"

Şimdi işin gerçeği, kişisel bir gölgenin, mutluluk, mükemmel bir aldatılmışlık, hipnoz[1] gibi, ancak bir eksiklik halinde fark edilebilir olmasıdır. Bir yabancının gölgesi, doğal şeylerin, ağaçların, kanatların, okyanus bulutlarının falan gölgeleri, bunların peşinden ahüzar ederek gidilir ve bunlar olmadan nasıl yapılabileceğini düşünmek bile zordur gerçekten. Fakat insanın kendisininki, çok asabi bir özne vakası hariç,[2] Galileo'nun sistemini kabul edersek, dünyanın hareketini gösteren fakat aynen onun gibi, dikkat çekmeyen bir şeydir.

Belacqua deli gibi sağına soluna bakındı.

"Aman Tanrım hiç bilmiyorum" diye bağırdı. "Var biliyordum."

Zaborovna şimdi konuşmaya başladı ve bu an yukarda söz edilen kelebek doktrinine göre hiç de çok erken değildi. Bu daha ziyade, dedi kadın, kalp huzuru (bir kadın terimi) ve gölgenin ötesinde şeyler için geçerlidir. Kendiminkini, dedi, görmüş olmam sadece bir şans. İleride buna daha çok dikkat edecekti. Gölgesinin hâlâ duruyor olduğundan emin olmak için baktı.

---

1. Bkz. Titania ve Eşek.
2. Bkz. III Richard.

"Belki de haklısın" dedi Belacqua. "Haksızsın diyemem. Nasıl bakarsan bak tuhaf bir adamım ben."

Bu işin içinde bundan öte şeyler var, diye düşündü Zaborovna, ama sus!

"Sezon boyunca her akşam" dedi kadın, "Cumartesileri hariç, muhteşem kabahatler benim için gayet uygundur eski kentte, orda takılırım, ve müthiş bir şaşaayla takılırım inan bana. Ne mutlu ki bu gece rezerve değilim."

Güneş battı, kargalar yuvalarına uçtu. Belacqua hayatiyetinin en düşük olduğu bu saatte niçin hep sanki başka bir yerdeymiş gibi görünüyordu hakikaten? Uhland'ın bir şiirinden parçalar geldi aklına. Pek hoş bir karşılık görmediler.

"Benim geldiğim yerde karga yok" dedi Belacqua, "Tanrıya şükür".

"Ah" dedi Zaborovna. "Demek her şeyden önce bir Tanrı var ha?"

"Galiba" dedi Belacqua. "Daha önce bildiğimden fazlasını bilmiyorum."

Adam ölmüşlük duygusundan kurtulmuşa benziyordu. Ama yine de kadın haklıydı, sonucun pekâlâ gösterdiği gibi, Belacqua'nın düşündüğünden öte bir şeyler vardı bu işte.

"Seni ağırlamaktan memnun olurum" dedi Zaborovna.

Sağlıklı günlerinde müşfik ve hızlı bir besleyiciyken şimdi sığır vebasından, kızılsudan ve bulaşıcı düşük hastalığından ötürü fena halde kötülediği belli, uzun siyah silindirik bir Galloway ineği sendeleyerek yer sisinden çıktı, çöktü ve buzağı kaydırdı. Her şey göz açıp kapayıncaya kadar oldu.

"Seni ağırlamaktan memnun olurum" dedi Zaborovna.

"Sen 'beni ağırlamak' derken" dedi Belacqua, "ne demek istiyorsun?"

Tavladığı herifi doğru dürüst tanımayan kadın yanlış bir şey söylemekten kaçındı.

"Sen çok aşırı misafirperversin" dedi Belacqua, "hayal bile edemezdim".

Büyük ölçüde rahatlamış inek sırtüstü, dört ayağı gökyüzünü gösterir halde, ölüm faslındaydı. Belacqua bunun ne olduğunu biliyordu.

"Ama sen her düşündüğünü söylemiyorsun" dedi Belacqua, "eğer çok yanılmıyorsam".

"Peki öyleyse" dedi kadın, "kızarmış sarımsak ve Küba romu, ne diyorsun buna?"

"Baba romu!" diye bağırdı Belacqua.

"Küba" dedi kadın, "şişesi bir gine".

Bir şeyin olması lazımdı işte, yer sisi kalktı, gökyüzü kısrak kuyruğu bulutluydu ve verdiği kurşuni bir ışık toprağı çukur çukur yapan su birikintilerinde korkunçtu ama güzeldi de, Addison hastalığındaki cilt gibiydi. Kırmızı bebek bezi ve soluk mavi zıbınıyla göz alan bir çocuk sıçrayarak yolun yan tarafına geçti ve bir gemiyi yüzdürmeye başladı.

"Lafı çitten dolandırsanız da" dedi Belacqua, "Bayan Privet, yine de kazandınız, ve benim utancım iftiharım olsun".

"Aklı başında bir kadavra bu" dedi Zaborovna. Çok zarif bir şekilde geri geri çekilmeye başladı.

"Avantacılar geçip gitsin" dedi Belacqua, "kalabalığa tahammül edemem".

Ne yazık ki Sicilyalı olmayan Vesperlerin ardından yaltaklanarak evlerine giden, imanlı, şeytanlarla

tohumlanmış, mankafa bir güruh. Kamyonette, üç ayda bir çıkıyor rolü yapan aylık bir derginin editörü, lazımlık şapkası baştan sona bir ana sayfayla ve bir haz şiiriyle süslenmiş, önünde John Jameson o'Lantern'in terzilerinden biri dans ediyor; ondan sonra bir arkadaşın karısı, ekzoftalmik guatrın harika bir örneği, birlikte saldırıyor memebaşları burnuna kadar zıplayarak; ondan sonra Çingene Rondo, kılsız ama dölleyici; agualardan ve illuminacioneslerden gelen eski bir soyun gayrimeşru çocuğu; sonra Kıllı, arkasına yaslanıyor, çok kaskatı ve çok açık bir şekilde hareket ediyor; sonra, üzeri kapalı bir Baby Austen'in içinde Parabimbi Kontu ve hanımı; sonra, eğitimi birbirinin tıpatıp aynısı, aykırının daniskası tiplerden bir küme, Eliot'un zor bir yerini tam bir ahbaplıkla düzeltiyor, zaman zaman manifestolarını korolayarak rahatlıyorlar: "Tavukçu Ölçüsüne boykot!": Sonra, her zamanki gibi, şeytanlığın tam ortasında, hayli serbest eğitilmiş eski hadımlardan bir baş kısım, yalpalayarak ilerlerken yavaşça dönüyorlar etraflarında, yıpranmış kıçları parıldıyor cüppelerindeki yarıklardan; sonra, Caleken Frica, şiddetle göze çarparcasına çıplak halde, dönemsel röportaj için notlar alıyor kakaoya batırılmış bir koterle göbek muammasının etrafına minnehaha minnehaha; sonra, bir balayı tekboynuzlusu cep saatine sert sert bakıyor; sonra, sütçü Yogi bir standart mumla sakalını ütülüyor, (karınsal) beyninde yolculuk yapan akrobat bir leprechaun; sonra, burunlarını tutan Ahlaksızlık ve Ölüm kız kardeşler. Böylece geçtiler ve geçip gittiler, sözü edilenler ve birkaçı daha, birincinin ardından ikinci, ikincinin ardından üçüncü, ve böylece devam etti sırayla sonuncuya

kadar –şiddetli sevimlilikte, tam yetişkin bir androjin– hepsinden sonra, ve sonuncudan sonra ferah bir hiçlik.

"Tek tek kötü" dedi Belacqua, "hep birlikte çok kötü".

İpek yırtığı gibi korkutucu bir ses yüreğini yerinden oynattı.

"Adamotları için hiç böylesine bir mevsim olmamıştı" dedi Zaborovna.

"Heyhat" dedi Belacqua, "Gnaeni, pranik kabarcık adamotu falan değildir. Leprechaunu her pazar günü hemen hemen bu vakitte dışarı salar onu. Nakilleri yoktur".

Ölmüş inek az süre sonra bir sıkıntı kaynağı haline gelecekti.

"O harika mısraları hatırlıyorsundur" dedi Belacqua:

> Bir köpek, bir papağan ya da bir maymun...
> Çeker panayırın tüm meraklarını.

Zaborovna çınlayan bir kahkaha attı.

"Parabimbi'leri gördün mü" dedi kadın. "O kadın o çarmıha gerilmiş gibi sırıtışını nerden almış, o günahsız küçük gebelik?"

Belacqua çitten kararlı biçimde indi, kemerini bir delik daralttı, elini cebine daldırdı ve bir Partagas çıkardı, günlerdir karşısına çıkan en tatlı tesadüf, yaktı, düşündü: Bu seride bir Voltigeur çıksaydı şimdi!.. ve, "Ne zaman hazırsanız Bayan" dedi.

Kadın saçlarının tıslayan yılanlarını geri attı, tüm vücudu fingirdedi ve bir ip gibi kıvrandı ve köpüklenerek muhatabını, puro falan, ağaca çıkaran

orospuca bir eli belinde hal aldı. Adamcağız oracıkta, sırtı çite dayalı halde taş kesildi. Ve Zaborovna, bir dakika hayat dolu bir itidal tablosu, bir dakika sonra da bu Gorgon! Gerçekten de bazı insanların açıklaması yoktur. Özellikle kadınlar çok değişken kişiler olarak, berbat olasılıkların yuvası gibi görülür. En azından Belacqua'ya böyle görünüyordu, hem de ilk kez olmamak üzere, şimdi çitin kenarında donakalmış haldeyken. Kendisi de değişmişti muhakkak, fakat oturduğu yer onun fikrince karnının oyuğunda bulunan bir şey, ritmik bir prensip halinde. Onun değişkenliğinin bir takvimi düşünülemezdi. Ama bu kadınlar, birçok dilde olduğu gibi, yirmi dört harfle onlardan, üstlerine sanki lanetlenmişler gibi yüklenmiş yapboz ruhlarından, mizaç çeşitliliklerinden daha fazla kaprisli sözcük oluşturulamayacağını söylemek kesinlikle pek abartı değildi. Abartı ya da değil, ama Belacqua'ya böyle geliyordu, hem de şimdi daha güçlü bir şekilde, çite sımsıkı yapışmışken ve yürek kutusundaki şok buzlarının çatırdadığını, belki de hayatında hiç duymadığı kadar büyük bir minnettarlıkla duyarken.

Zaborovna'ya birkaç cümle zuhur etti ve kadın o kızgınlıkla kendini ya hiçbir şey söylememe ya da birini tercih etme alternatifleriyle karşı karşıya buldu.

"Sarımsak yemeye değmez" dedi ve hemen seçiminden pişman oldu, sanki kendisinin bu işte pek payı yokmuş gibi, güzel yaratık. Bazı konularda çok kurnaz, bazılarında çok kaba, birçoğunda da böyle kaba-kurnazca davranarak, yarım yamalak tanışlarını en münzevi yerlere pire gibi davetsizce sokarken nasıl olur da, şimdiki gibi, başarılı olmayı bekleyebilir ki?

Fakat artık işe bulaşmış adam onun adımlarını kuzu gibi takip etti, dere tepe düz gitti kadının konutuna doğru ve karanlık vaktin en göbeğinde vardıklarında hemen sarımsağı gövdeye indirdi, beyaz romu kafaya dikti, böyle karışmış halde kustu Asurlu Ninus tarzı, taşların üzerine karman çorman, günahlarla kirlendiğinden söz etti, hayırlı işlerden çıplandığından ve kurtçukların yiyeceği etten, ve sonra mest olduğunu görüp şaşırdı, fakat aşk ziyafeti için açık kalmış iğrenç çenelerinin, buruşmuş damaklarının ve, kadının daha sonra canciğer bir arkadaşına tanımlayacağı gibi, boktan bir puro[3] dumanının gölgesinden ibaret bir düşten daha tatlı bir şeye dalmamış sivri Hutchinson dişlerinin arasından etti bu sözleri; tıpkı ilk güneşin mavi bir pazartesi göğünde küçük bir göz açması ve bir horoza ışık vermesi gibi, yeniden üstlenmişlik duygusuyla mest olmuş halde, yeniden dirilmenin ilk dozunun etkisini göstermesiyle, rahim-mezarın sulu pelüşünün içine.

Devamında, Belacqua'ya sanki Elysium Körfez suyuna püskürürcesine geğirmelermiş gibi sayısız gelen şeylerden, dünyevi bir halin ıslak edepsizliğinin kefareti olarak ardarda gelen mide sularından –yüreğinin, ruhunun değil yüreğinin işkence gibi guttatim akıp gittiği, kuruduğu düşüncesi sonuçta herhalde, sarsılmaz bir mutluluğun ateşiyle doluluk olarak nitelenmeli tabii ki– sonra Belacqua karşımıza yine, şartlı mirastaki bir spado ile, böyle tuhaf bir yaratığın varolduğu söylenebilirse tabii, olağanüstü bir olay yaşayan birinin hemen hemen bilinen tavrıyla çıkıyor. O sırada resmen koskoca bir mülkün

3. Voltigeur!

azametli sınırına, bir puro tıkınarak tünemişken hava birden keçilerin, atılmaya hazır halde böğüren erkek geyiklerin kamember peyniri kokusuyla doldu, altüst olmuş ruh (Belacqua'nın yanlış adlandırması) için tümüyle yararlı gözyaşları serbestçe akarken, adam çıkıntılı koksiksinde, aşk isteğinin o pek bilinmeyen tuhaf kemiğinde öylesine sersemletici bir çatırtı hissetti ki neşeden bayılmasına ramak kaldı. Hayatında hiç duymamıştı böyle bir karıncalanma duygusunu, kıçında demir muştalarla paten kayılıyormuş gibi bir şeydi.

"Kimsen sen" diye bağırdı Belacqua, "Jetzer mi Juniperus mu..."

Yanıt yok.

"Aşk et haydi" diye çığlık attı, "aşk et, gizli aşktan iyidir."

"Aşk" dedi arkasından gelen zayıfça bir ses, "arkana dön genç arkadaşım, bu tarafa bak lütfen, ve şu hastalık hakkında ne biliyorsan anlat bana."

Belacqua söyleneni yaptı, çünkü küçük bir kuş ona, görüyor musun, demişti ki, senin vaktin gelmiştir ve fırsatı saçından yakalamak iyice bir daha zarif, hem de daha bir akıllıcadır, ve başını aşağıya çevirip kel bir ızbanduta baktı, Saint Paul'un kafatasını çevreleyen tel tel dundraoghairler ve kusursuz bir belcher, kutsal canlıya destek diye bir ileri bir geri sallanan bir Schenectady golf sopası, eflatun bir kauçuk giymiş *cap-à-pie*, varil gibi göğsünden aşağıya doğru akan gütaperka bir pelerin, elinde lastik bir fes.

"Korkarım son uzun golf atışım seni buldu" dedi bu tuhaf tip. "Tam da herifin altına düşürdüm ha."

"Yani topunu kaybettin" dedi Belacqua. "Ne ayıp!"

"Kendim yapıyorum" dedi dev, "evdeki bir torbada yüz binlerce topum var".

"Sence" dedi Belacqua, "bütün bunlar nereye varacak?"

"Ben Lord Gall" dedi ızbandut, "eğer senin için bir anlamı varsa. Wormwood'lu Lord Gall. Burası Wormwood. Füru ihtimali kalmamış".

"Talih" dedi Belacqua, "sakın pes etme, kanun pes etmez".

"Kanun bir midillidir" dedi Lord Gall. "Onu hiç anlatmış mıydım sana?"

"Dinleyebilirim" dedi Belacqua, "Şu ya da bu zaman unutmadığım pek fazla şey yok. Haydi başla".

"Önemli bir hikâye bu" dedi Lord Gall, "bana bir rüyada anlatıldı, ya da daha doğrusu bir hayal sırasında. Beraber giderken anlatayım".

"Affedersin ama" dedi Belacqua, "nereye gidiyoruz?"

"Vay canına" diye bağırdı Lord Gall, "her şeyi planladım, ister inan ister inanma. Kimsin bilmiyorum ama bana bir yığın iyilik yapacağından pek şüphem yok. Aslında düşünüyordum da–"

Lord Gall kızardı ve devam edemedi. Fesinin püskülüne eziyet çektirdi. Belacqua onu hiçbir şeyi gizlememeye teşvik etti.

"Yapayalnızız" dedi "bir yerlerdeki bir keçi sayılmazsa."

"Pekâlâ" dedi Lord Gall, "senin için mahzuru yoksa, bundan sonra sana Adeodatus diye hitap etmeyi düşünüyordum".

Golf sopasını elinden attı, fesi kafasına sıkıca yerleştirdi, kollarını Belacqua'ya uzatıp tuttu ve onu yavaşça yere, yan tarafına koydu.

"Elimi tut" dedi.

Belacqua uysalca elini küçük bir yumruk yaptı, efendisinin yüzüklerle parıldayan devasa tomurcuğunun içine yerleştirdi, efendisi onun elini orada barındırmaya katlandı ve hatta, çok memnuniyet verici olduğu kuşkusuz, uzun uzun bir fungoid sıkma işlemi de bahşetti. Lord Gall durdu, tepesinden tırnağına kadar titriyor, pelerini bir bayrak gibi şaklıyor, birden oluşan lekeler halinde kauçuktan süzülen teri buhar olup yükseliyordu. Sonra birdenbire, dinsel bir heyecanla yürümeye başladı ve Belacqua'nın ayakları yerden kesildi.

"Sıkı dur" dedi Lord Gall.

Belacqua yere mükemmel bir iniş yaptı ve görkemli bir tarzda birlikte seğirtmeye devam etti hevesli bir midillicik gibi.

"Tamam öyleyse" dedi Lord Gall. "Bir zamanlar Efendimiz..."

"Golf sopanız efendim" diye bağırdı Belacqua, "Orada bıraktınız".

"Sopamın canı cehenneme" diye gürledi Lord Gall çekiştirmeye sinirlenerek, "evde bir sürü var".

Gittikçe hızlanarak ilerledikleri kırlar Lord Gall'ın kocaman bir fil gibi sağa sola saçıp teptiği yenebilir mantarlarla ve domalanlarla doluydu, Belacqua saygınlığını riske sokacaktı. Ama yine de, durup mendillerini doldurmayı teklif etmeye kalkışmadı.

"Bir zamanlar Efendimiz" dedi Lord Gall, "dinliyor musun?"

Belacqua bunun retorik bir soru olduğunu hissetti. Haklıydı.

"Bir zamanlar Efendimiz" dedi Lord Gall üçüncü kez, "bir binek hayvanına ihtiyaç duymuş ve, helal

olsun, onu taşımayı kayıtsız şartsız kabul eden eşekten önce, soru işareti gerektiren atla ve katırla ve açıkça reddeden midilliyle başlamış".

"Domuzköpekler!" diye bağırdı Belacqua.

"Bunun üzerine" diye devam etti Lord Gall, "Tanrı, katırın ve midillinin üzerine bir lanet indirdi ve amacı da bunların daha ileriye gitmemesiydi. Bunun iki misli sonucuyla–"

"Primo" diye zırladı Belacqua.

"Primo: Onların muhteşem bir zamanı var. Secun–"

"Ne anlamda" dedi Belacqua "muhteşem bir zamanları varmış?"

Bir tren tünelden ya da bir kadın sıcak su teknesinden nasıl çıkarsa, öyle, sabırsızlığın ve pembe bir mahcubiyetin bireşiminden oluşan bir feryat fırladı bu kez hikâyecinin böbrek dudaklarından.

"İt muhallebisi seni" diye bağırdı, "fakat onlar şartlı bir mirasın sakinleri olmadığına göre, ne olacak ki?"

Mutsuz adamcağızın lanetleri ve homurdanmaları ne mutlu ki bir öfke ve hakaret siklonunda, bir bronşit ötüşü ve bütün gücünü kullanan bir rezervuar arası, bu safhada sıçrayıp herifin hayvani ciğerlerine, göğsüne, bütün bronşlarına çıkan, plevrayı parçalayan, nefes borusundan murdar bir can gibi kamçılayarak, uluyarak çıkan ve fena halde nefessiz bırakan bir şeyle bir dereceye kadar boğuldu. Fakat herifin yüz elli kiloluk kafa şişirme, kas gücü, kemik ve konferans bolluğunda, hâlâ devam etmesini sağlayacak bol bol güdü vardı böğürtüleri tamamlansın diye, ki hemen tamamlandılar adam müteşekkirdi söyleyebildiğine ve söyledi.

"Secundo" dedi Mazeppa.

"Secundo" dedi Lord Gall, "bunlar asla Keltçeye çevrilemez".

Belacqua doğruladı.

"Çok hoş" dedi, "muzip ama bayağı değil, temiz bir gırgır, bu çağda çok ender bir şey. Bir hayalde, öyle mi demiştiniz?"

Şimdiye kadar yağcılıktan hiç etkilenmeyen Lord Gall hızını azalttı ve bir orman devinin dibinde yavaşça durdu.

"Algum ağacım" dedi. "Yüksekliği... bilinmiyor; değeri... erişilmez; çevresi... 10 metre."

"Kabuğunun altından mı?" dedi Belacqua.

"Kabuğun altından tabii lan" dedi Lord Gall. "Nerden sanmıştın?"

Hafiften kızan Lord Gall, "ah lütfen efendim!" saçmalığının böyle tekrarlanmasından ötürü –sud-o-remden ziyade ad quem olarak– tahriş olup, aletinin güven dolu elini sanki bir sivrisinek ya da bir sigara külüymüş gibi silkip attı, kendi elini aşağı bıraktı ve, ağacın gövdesini süsleyen ya da çirkinleştiren bir sürü budak deliğinden birinin, Ruskin'in en soylu Alp ötesi madalyalardan bile daha etkileyici bulduğu vulvamsı budak deliklerinden birinin içine soktu, muhtemelen, derin bir sürgülü kutunun düğmesine bastı ve içinde Belacqua'nın o anda tanıyamayacağı tuhaf nesnelerden bir mühimmatın arasında bir fıçı karacaot birası, bir kontrbas, tam bir takım kuru giysi ve Fräulein Dietrich'in fotoğraflarıyla dolu bir paketin de bulunduğu kutu delici bir vajitusla dışarı fırladı.

"Hazinem" dedi Lord Gall sakince, "benim, kendimin değerli içi".

Direğe tırmanmak için bir çift pirinç tırmanma demirini sevgiyle alıp taktı ve kutuyu kıç kalkanının gürbüz kabartılarıyla şiddetle geriye yaslanma gibi mükemmel bir yöntemle çat diye kapatırken, yapmacıklığın en ufak bir izini bile göstermeksizin, "Şimdilik düşünebildiğim bu kadar" dedi.

"Elbette" dedi Belacqua. "Her seferinde bir şey."

Fakat o tek şeyin ne olabileceğini düşününce nasıl da bir ürperdi ama!

"Saçma sapan konuşuyorsun" dedi Lord Gall. "Omuzuma çık."

Belacqua bu emrin sözlerini doğru dürüst ciğerine çekemeden önce ve sonuç olarak, bedeninin uzantıları buna riayet etmeye yahut etmemeye başlamadan çok önce Lord Gall fesini (açılır-kapanır bir şapka gibi uzayabilecek ve göğüs cebinde taşınabilecek şekilde dizayn edilmiş fesini) sökmüş, kendini hemen deli bir deve gibi yere atmıştı ve Adeodatus'un kapanmış, hayır katlanmış apışarasına çılgınca tosladı, ayak bileklerinden yakaladı, sırta binen bir kâbus halinde yeryüzünden havalandırdı ve hızla ağacın tepesine çıkardı.

Zavallı Belacqua, annesini hiç bu kadar özlememişti, onu şimdi çoktandır ilk kez böyle, sağlam toprak, hoş bir çit, nazal meditasyon, gizli çarpıntı, günah ve tam bir rahatsızlık duygusu kaynaklı bir endişeden patlar halde görmesini. Sedendo et quiescendo, evet, kim demişti bunu? Geldim, oturdum, gittim; tüm dünyevi basiretin en sonu, kaymağı, başlangıcı ve sonucu bu muydu, yoksa değil miydi? Parasızlık, sağlıksızlık ve dikkati çekmeden yaşanan bir hayat. Ama bu, kişiliğinin böyle ırzına geçilmesi, aşağılanması, eski haline geri dönme hakkının böyle

çiğnenmesi, bu gerçekten dayanılmaz bir şeydi. Bastırılmaz bir incinmişlik kriziyle usturasını çıkardı ve Lord Gall'ın kafa derisini yüzmeye yeltenirken bir yandan en ağır sözlerle lanet okuyordu.

"At onu" dedi Lord Gall sertçe, "hemen at".

Belacqua elini geri çekti.

"Yoksa ben seni atarım" dedi Lord Gall, "evet, Wormwood'lu Aeschylus'un üzerindeki bir istiridye gibi, verdiğim örneği bağışla".

Babafingo müsrifçe donatılmıştı. Lord Gall Belacqua'yı yastıklardan bir kazanın içine boşalttı, bir şişe Mumm açtı, evet gerçekten bir şişe Mumm açtı...

"Göğsündeki kıllara" dedi, "kabalığımı bağışla, benim ilk adım Haemo, görmüyor musun, Haemo, çok hayvani bir şekilde pletorik, gördüğün bütün bu etler, belki fark ettiğin bu biftekler ve bonfileler, benim lanet olası kanım kaynıyor ve her şey bitmiş, sana söz veriyorum, dizlerine kapanmadan önce galiba son sözlerim olarak, ister inan ister inanma bazen kendimi müthiş iğrenç buluyorum, çıktığım güne lanet okuyorum, tahayyül etmeyi sana bırakıyorum, ben hangi rüzgârla–"

Lord Gall bu delice boş gevezelik örneğine lafların biri ağzında biri boğazında gecenin ilerleyen saatlerine kadar gayet seve seve devam ederdi kuşkusuz ama bir rüzgâr çıktı ve ağacı salladı ve karga yuvasını sarstı ki hayvanlar içindeydi ve bu yüzden Lord Gall'ın nefesi korkutucu bir şiddetli farenjitle kesildi ve bu da, Ebersberg Dükü Albert'in dul karısı Richilda gibi, kadının mutlu küçük bedenindeymiş gibi, yani ruhen ölümcül bir şekilde incindiğini hissetmeye başlayan Belacqua'yı büyük ölçüde rahatlat-

tı. Lord Gall direğe sımsıkı sarıldı, Belacqua yastıklarının üzerinde şişe mantarı gibi yuvarlandı, eşyalar ezildi, gerçek bir Uccello pencereden uçup gitti. Rüzgâr dindi, oda titreyerek duruldu ve baskıcısının, parmaklıklara yahut üçgenlere doğru O.H.M.S. bir cani gibi kartal duruşuna geçmiş halini görünce cesaretlenen Belacqua "Meseleni bildir" dedi.

Lord Gall utangaççа gevşedi, belli ki gizli bir çekmeceye yanaştı, kaskatı bir siyah kadifeyle karıştı, geri attı, başka biriyle karıştı, fırlatıp attı, bir tavır takındı ve,

> Kıskanç kuğu şarkı söyleyen ölümüyle yüz yüzeydi,
> Ve hep ölümün alameti baykuşların getirdiği...

diye şiir okudu; bir üçüncüsüyle karıştı, savurup attı, yere sırtüstü yattı, dizlerini yukarı çekti ve yüce bir boşlamayla birbirinden ayrı halde çökmeye bıraktı, ellerini başının arkasında kenetledi, öksürdü, tükürdü, isabet ettiremedi, küfür etti, özür diledi, geğirdi, özür diledi, dudak büktü ve tereddüdünü şu güçlü sözlerle dile getirdi:

"Ben kimim biliyorsun. Erkeğe bağlı bir şartlı mirasım var, evet, erkeğe bağlı bir şartlı miras bu Wormwood Cennet toprakları, bu ülkenin önde gelen birkaç yeryüzü cennetinden biri. Tıbbi danışmanlarım üreme gücümün olmadığını bana kesin bir dille söylerken, din görevlilerimse bu doğal, mutlak, kalıcı ve önceden gelen yetersizliği görmezden gelecek kadar iyiler. Karım bereketli bir toprak, kuşkum yok, ama yine de ezilip büzülerek, Priapusvari Baron Extravas'ın, belgelere göre Lord vekilinin, Wormwood'un art mirasçısının ve insan

kılığında bir şeytanın, spiroketa pallidanın yatağına sığınıyor."

Lord Gall sustu, doğrulup oturdu, elini kocaman saat cebine sokup bir şeyler aradı, içinde küller bulunan bir matem zarfı çıkardı ve bunların cömertçe bir saçılışıyla dazlak kafasını toza buladı. Acıma duygusuyla deliye dönen Belacqua, kazanında ya da sepetinde bir keder maffickiyle yuvarlanıp dururken kendinde müşfik bir söz etme cüretinde bulunma yükümlülüğü hissetti:

"Miras şartından kurtulun" diye bağırdı, "engelleyin bunu ve paraya kıyın".

Lord Gall kollarını yukarıya kaldırdı, yukarıda tutup, ellerini bir kenetleyip bir bıraktı, sonra doğruldu ve kuşkusuz, kollarının incinmiş ekstensorlarına saygılı bir halde oturdu, göğsüne çift yumruklu şiddetli bir saldırı, kendini yere yıktı ve "Sevgilime biber eken aşağılık herife secde!" diye bağırdı ya da daha ziyade ciyakladı.

Pörtlekleri köpürdü.

"Adeodatus" dedi, "şarttan kurtulmak için yapılacak her pis işin 'sine qua non'u nedir, cevabını ver bana bunun".

Belacqua şaşırmıştı.

"Ona kadar sayacağım" dedi Lord Gall, "şimdi başlıyorum. Bir, iki–"

Belacqua düşünen şapkasını taktı.

"Dört" dedi Lord Gall, "beş–"

"Resmi bir temsil" dedi Belacqua "altı ya da daha fazla kötü adam tarafından".

"Yedi, sekiz" dedi Lord Gall, "dokuz–"

"Ya da daha ziyade" dedi Belacqua, "Lord vekilinin bir an gözünü kırpması diyeceğim".

"Çok iyi" dedi Lord Doyle, "peki burada Lord vekili kimdir? Haydi cevapla bakalım".

"Baron Abore" dedi Belacqua, "Sanırım siz söylediniz".

"Yanlış" dedi Lord Gall. "Domal."

"Partepost" dedi Belacqua sesi titreyerek.

"Domal" diye kükredi Lord Gall. "O küçük götünü hemen uzat buraya."

"Merhamet edin" diye bağırdı Belacqua, "biliyorum".

"Bilmiyorsun efendim" diye gürledi Lord Gall. "Bilmediğini biliyorsun."

"Extravas" dedi Belacqua. "Kıllanmayın."

"Kıl ha!" dedi Lord Gall dudak bükerek. "Kıl ha! Yahu benim dundraoghairler" ve elini çenelerinde gezdirip o yüzeylerin tamamen impubesantlığını keşfederek "halimin itirafıdır" dedi. Ellerini eski yerine koydu. "Mesela, kafada saç ve kılın nasıl bir şey olduğunu hiç bilmedim. Hayatım boyunca, dünyaya geldiğimden beri -olmaz olsun o gün!- göğsümde yoktu, dımdızlaktım."

Belacqua sepetinde ayağa kalktı.

"Gitme vaktim geldi" dedi.

Lord Gall hiç aldırmadı, hiç hem de.

"Çok iyi" dedi, "Baron Extravas, o Frascatoryan yılan, o herifin engellenmeyi kabul edeceğini ya da benim, Haemo Gall'ın, soylulara açık her tür sportif yarışmada geri kalan birinin kendimi böyle bir ebediderte dalkavukluk edecek kadar alçaltacağımı bir an olsun düşünebilir misin? Peh!"

Belacqua sıçrayıp sepetten ya da kazandan çıktı, korkusuz küçük dövüş horozu, ve son bağırtılarının bitişiyle doğrulup oturan ve bacaklarıyla yüzünü

gizleyen aspermatik ızbandudu göğüsledi. Bu benim pozisyonum diye düşündü Belacqua, buna nasıl kalkışır. Lord Gall aradan dışarıyı gözlüyordu.

"Nedir bu şimdi?" dedi.

"Kalk" dedi Belacqua, "bir küçük asker ol, cesaretle karşıla."

Lord Gall sendeleyerek ayağa kalktı ve birden aklına daha çok içki içme fikrinin gelmesiyle zebra gibi devinmeye başladı.

"Dur!" diye bağırdı Belacqua. "Aldanma. Şarap alaycıdır."

"Sadece küçük bir tilly dawson" diye yalvardı Lord Gall, "yoksa mahvolacağım".

"Barmen kız niçin canı yanıyor numarası yapmış?" diye sordu Belacqua.

"Çünkü güçlü hamal ısırmış onu" diye yanıtladı Lord Gall çok doğru bir şekilde.

"Pekâlâ" dedi Belacqua. "Tavsiyemi soruyorsun. Şudur."

"Kısa kes" dedi Lord Gall, "Basit, nazik ve sade, yalvarıyorum".

"Görebildiğim kadarıyla" dedi Belacqua, "netice çok seçik".

"Bitik" dedi Lord Gall. "Ama sözünü kesmeyeyim."

"Bir: Yeni bir hayat falan konamaz. İki: Mirasın şartını ortadan kaldıramazsın. Üç: Wormwood Baron'a gidecek."

"Şimdi gerçekten gitmen şart mı?" dedi Lord Gall.

"Gitmeden önce–" dedi Belacqua.

"Affedersin" dedi Lord Gall, "ama gideceğin yere kadar taşınma işini ayarladın mı?"

"Yanından ayrılmadan önce" dedi Belacqua, "eklemek istediğim bir tek söz daha var. Senin payın

olan bu boyunduruk, onu hafifçe taşı, boynunu berelemesin. Oyunlarına devam et, Wormwood'u çok iyi bir çiftçi gibi ve yerel istifadeye göre ek, Bayan Gall'ı el üstünde tut, Tanrıya ibadet et, onun verdiklerine saygı göster, erkenden yat, erkenden kalk, kimseden korkma, Baron için dua et, benim için dua et, iyi dualar ve sık sık benim için eğer lütfedersen, başını dik tut, oyunlarınla meşgul ol, gelecek nesillere bırakacağın ad–"

"Ad ha!" diye bağırdı Lord Gall. "Neymiş o ad? Boşapış mı?"

Ve savaş böylece kızıştı; önce biri üstün geliyor, sonra diğeri avantaj sağlıyordu. Bu arada ikindi de boş durmamış, tükenip gitmişti, Belacqua quinquinasını içmek istiyordu. Gideceğini söylemişti ve gerçekten de gitmek, Lord Gall'dan, onun trajik ve baskıcı varlığından kaçmak için can atıyordu. Ama ne yazık ki quomodo henüz bulunmamıştı. Moby Dick gibi bir mucize için dua etti, ama buna inancı öylesine azdı ki duası duyulmadı.

"Boşapış!" dedi Lord Gall. "Çok saygıdeğer bir ad."

"Ciddi olalım" dedi Belacqua. "Değerli hocamın ilerlemeyen dediği şey oluyoruz."

"Eski hikâyeleri deşme" dedi Lord Gall. "Konuya gel."

"Hepimizin küçük dertleri var" dedi Belacqua, "bunlar bize bugün yarın yahut öbür gün değilse bile er ya da geç, hep birden gelecek, kaçınılmaz bu. Yine de senin kendini benzersiz biri gibi öne çıkardığın izlenimi alıyorum".

"Konuya gel" dedi Lord Gall.

"Bana bir bak" dedi Belacqua. "Görüntünün daima gölgeyle beraber olacağı gibi zalimce bir kuraldan ötürü ben şimdi gözlerime bakmaktan menedildim. Ben, Belacqua Shuah, sosyal bilimler doktoru, hayatımı bir şişeyle bir aynanın arasında geçirmişken, artık yüzümün karşısında hayran olmam mümkün değil. Ama yine de bunu mesele haline getirmiyorum. Buna katlanıyorum. Olmayacak şey–"

"Kes!" diye bağırdı Lord Gall. "Kes! Kes! Kes! Kes!"

"Bir aynanın karşısına geçmek gibi eski bir kaşıntı ve sonra bunu suratımdan silmek, beş dakikada, geri dönmenin diğer bütün dertlerinin ve acılarının bir haftada verdiğinden daha çok zarar verdi bana."

"Ve sen yine de bunu mesele yapmıyorsun" dedi Lord Gall.

"Yapmıyorum" dedi Belacqua, "böyle yapmayı hor görürüm".

"Asıl konuya gel" dedi Lord Gall, "asıl konuya".

"Ilımlı davranmak için yetmez bu–" dedi Belacqua.

"Elbette yetmez" dedi Lord Gall. "İnanıyorum."

"Katlanman lazım" dedi Belacqua, "yani, varoluşun dertlerine gülüp geçmelisin".

"Hıristiyanlık" dedi Lord Gall tarifsiz bir haşinlikle "lanet olası bir ilim."

"Tam tersine" dedi Belacqua, "bunlar Batı'daki düşüncenin kendini ayakta tutabilen ilk adımlarıydı–"

"Görünüşle çok meşgul olma yönünde hafif bir eğilimini saymazsak" dedi Lord Gall "fikirlerini dikkat çekici bir şekilde dile getirdiğini söylemem gerek".

"Fikirlerim ha!" diye bağırdı Belacqua. "Aslında Lord'um, benim savaş sonrası bir dejenere olduğumu unutuyorsun. Hatalarımız var, ama fikirler bunlardan biri değil."

"Pekâlâ" dedi Lord Gall, "senin ya da başkasının, devam et".

"İnsanlar bunları koydu ve–"

"Neyi?" dedi Lord Gall. "Neyi koydu?"

"Basamakları tabii ki" dedi Belacqua, "Magna Graecia'nın her bölgesine koydular, kendi tarafsızlık zirvelerine çıktılar, rahat bir pozisyon buldular ve yukarı çektiler–"

Lord Gall gerçekten de çok kalın kafalıydı. Çok basit bir konuşmayı bile takip edemiyordu.

"Neyi?" dedi. "Neyi yukarı çektiler?"

"Yahu basamakları elbette" dedi Belacqua, "arkalarından basamakları yukarı çektiler."

"Lanet olsun" dedi Lord Gall, "üzerinde oturuyorlarsa, nasıl yukarıya çekebilirler ki?"

"Mesele de bu" dedi Belacqua. "Biz o yeteneği kaybettik."

"Elbette kaybettik" dedi Lord Gall. "İnanıyorum."

"Evet" dedi Belacqua, "ta o zamanlar Sokrates, bütün dünyanın nefis bir ironiyle bildiği o ilk muhteşem ak saçlı çocuk, ağaçlara abollasının arkasını kaldırdı".

Lord Gall bu tuhaf şeyleri kara kara düşündü.

"Bana bir bak" dedi Belacqua. "Serkeş miyim ben? Sorarım şimdi sana."

"Kendi basit tarzınla" dedi Lord Gall, "olsan hiç şaşırmam".

"Peki peki" dedi Belacqua, "dünya bir tuhaf. Ve şimdi benim gerçekten gitmem lazım".

Lord Gall pencereden dışarıyı seyrediyordu.

"Kendin zıplayıp çık" dedi, "beni bekleme".

Bu gaddarca sözler Belacqua'ya kendini kartal yuvasının ne mutlu ki yastıklarla kaplı duvarlarına gayretle atmaktan başka seçenek bırakmadı. Tamamen bitkin hale gelince, fakat ancak o zaman, "Haydi, haydi lordum" dedi, "biz çocuk değiliz. Bir iyilik yap da beni aşağıya indir. Budalalıktan başka bir şey değil bu, okurlarımın sabrı fena halde taşacak".

"Eşeğini biraz tut hele" dedi Lord Gall.

"Ama söyledim sana benim sılaya revan olmam lazım" dedi Belacqua zırlayarak, "güneş garba doğru ricat ediyor".

"Yaklaş" dedi Lord Gall.

Artık yemyeşil, Kirke'nin balı gibi yeşil kesilen Belacqua bunun ikinci kez söylenmesini beklemedi ve gayretinden ötürü ev sahibinin ya da gardiyanının kollarıyla kavranarak ödüllendirildi ve herif pencere denizliğindeki bir çirişotu kutusunu aşağıya savurup yerine Belacqua'yı yerleştirdi. Zavallı Belacqua. Annesi hiç böyle... Lord Gall onu pantolonunun ensesinden yakaladı.

"An ego jam sedeo?" dedi Belacqua. Latince lagalugalar okulda kafamıza kırbaçla sokuldu ama yaşlandıkça da bize gayet iyi tutunuyorlar.

"Onu sakın düşünme şimdi" dedi Lord Gall. "Ne görüyorsun?"

"Yün balyası bir gökyüzü" dedi Belacqua, "çocukluğumdaki kadar güzel".

"Başka?"

"Pollardlardan takımadalar, orman açıklıklarıyla bezeli."

"Tarzı bırak" dedi Lord Gall. "Başka?"

"Uzakta bir kale, ve genç biri, evet sanırım çok çekici ve genç biri diyebilirim, kale hendeğindeki suda yürüyor."

"Aferin sana" dedi Lord Gall. "Benim tatlı sükunet sütunum, kodes günlerimin arkadaşı, o kadınla tanışmalısın."

Bu olasılık Lord hazretlerini öylesine mest etti ki epey bir süre sözlerine devam edemedi. Belacqua, ağzın açıldığının ve sonra kapandığının (Lord Gall'ın devam etmek isteyip başaramadığının) farkındaydı ve sonra, esrimenin anjini dağılınca, kulak deliğinin içine fışkıran o mahpus kalmış ses:

"Değil mi?"

"Tabii" dedi Belacqua, "çok memnun olurum".

"Ne demek istediğimi biliyor musun?" dedi Lord Gall.

"Sanırım neyi kastettiğini tahmin edebiliyorum" dedi Belacqua.

"Aferin" dedi Lord Gall, "tahmin edebileceğinden eminim. Bütün bunlar vieux jeu. Peki şimdi, başka ne görüyorsun?"

"Kilometrelerce giden parlak mavi otlar" dedi Belacqua.

"Benim şampanya diyarım" dedi Lord Gall utanarak, "çok hoş bir yatırım".

"Müthiş çok miktarda kerestevari ağaç var" dedi Belacqua, "bol bol fundalıklar ve göllerden taçlar".

"Tarzı bırak" diye bağırdı Lord Gall, "daha kaç defa söylemem lazım sana?"

Erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan bir timsah bir orman açıklığından yavaşça geçti. Bir dürbüne

mahkûm Lord Gall, "Gül merceği, benim icadım" dedi.

Bebeklerle çelenklenmiş, Smeraldina; spazm halinde bir kinik; bir coisidte kaması, Stilton'a dalmış bir kepçe gibi hışırdıyor gelecekte; kafası mengenede bir Nazi; tamamen insan biçimine girmiş bir canavar; Dáib ve Seanacán, üç taytın ve yarım apış kesesinin içinde dört bacak; büyük bir Drumm bebek arabası, boş; içinin kimyasal değişimlerini Madam Frica'ya döken keçi; kadın bu ilişkiden öyle bir zevk aldı ki, yeri ancak birkaç gün sonra, pis bir herif için parti verdiğinde doldurulabildi; tek başına küçücük bir kız çocuğu. Böylece geçtiler ve geçip gittiler hepsi...

"Pekâlâ" dedi Lord Gall, ikisi de bitik halde sümkürür, gözlerini silerken, ya da daha ziyade diğer şekilde, "bizim sevgili Wormwood hakkında ne düşünüyorsun? Oranın hayvansal yaşamı ve bitkileri hakkında? Gördüğün azıcık şeyden memnun oldun mu?"

"Çok hem de" dedi Belacqua, "sözlerle ifade edemiyorum. O bebek arabası çok etkileyici geldi bana".

"Ziyadesiyle bir utile dulci" dedi Lord Gall, "oyum her zaman ondan yana. İzci çocuklar yorulunca yatıp onun gelmesini bekliyorlar. Mahmuzunu fark ettin tabii".

Gece bir kapak gibi iniverdi.

"Çok olağanüstü bir şey!" diye bağırdı Belacqua.

Lord Gall onu tutup pencere denizliğinden kaldırdı, yine yastıklarının içine attı, pencereyi kapattı, bir mum yaktı, gelip sepetin kenarına oturdu ve şaşırtıcı bir ciddiyetle konuşmaya başladı.

"Bana çok sorun çıkardın. Bir düşün: Ben seni çitinden alıyorum, seni çok güzel, diyeceğim, bilmediğin bir coğrafyada çok hızlı bir şekilde ve hiç de az olmayan bir zahmetle yedeğimde çekip getiriyorum, hazineme bir göz attırıyorum, seni yuvama çıkarıyorum, sana Mumm ikram ediyorum, senin pis burjuva tavırlarına katlanıyorum, seni sırdaşım yapıyorum, aramızdaki bütün engelleri yıkmaya çalışıyorum..."

Belacqua mum alevinde bir puro yaktı ama bir tane de velinimetine vermedi.

"Çok düşünceli ve nazik davrandın" dedi, "biliyorum. Burası çok havasız gelmiyor mu sana?"

"Ve aldığım tek teşekkür bu" dedi Lord Gall, "kendi havalandırma sistemimin, kendi patentimin, tamamen benim olan bir şeyin eleştirisi. Ah Adeodatus!"

"Kabalık etmek istememiştim" dedi Belacqua.

"Bütün bu sorunlarla niçin karşılaştım sence?" dedi Lord Gall. "Bunun iyi bir nedenini düşünemiyor musun?"

"Ben gerekçelere bakmakla hiç ilgilenmem" dedi Belacqua. "Münasebetsizlik olur gibi geliyor bana. Ve nerdeyse bıktığım bir şey bu."

Savaş böylece bir şiddetlenip bir hafiflerken ikisi de birbirinden altta kalmamaya çalıştı. Fakat aklı başında iki adamın birbirlerine karşı (leprechaunla, farzı mahal, kabarcık, ya da Dáib'le Seanacán arasındakinin tersine) tümüyle gelgeç bir bağımlılık nedeniyle, tabiri caizse kendi kemiklerini, hatta en iyi dostları düşman etse de kondüktör için asla gerçek bir şey haline gelmeyen bir yol parası gibi yiyip bitiren bir çekişme eyleminde diretmesi tabii

ki gayet saçma bir şey değil mi? Ama yine de bizim onlara haksızlık ediyor olmamız ve kemiklerin hâlâ yerinde duruyor olması da pekâlâ mümkündür. Ancak zaman (eğer onu yerse ve yediğinde) gösterebilir bunu.

"Gövdeden uzanan organları kâh oynatmak" dedi Belacqua, "kâh oynatmamak; kâh bölmek, çarpmak, büzmek, büyütmek, düzeltmek, düzenini bozmak, ya da düşünerek kafada başka türlü canlandırmak, kâh canlandırmamak... bunlar benim burnumu sokmayı düşünmediğim sırlar. Ne Mary ne Martha beni kaynatıp buna itaatimi bozamaz ve Kant'ın niçin inek olmadığını söylemek de bana düşmez. *In fine*, Lord'um, sana tekrar tekrar teşekkür etmekten ve beni yine, bulduğun yere, yahut, eğer uygun değilse, hiç olmazsa doğru yola bırakman için yalvarmaktan ve hep senin en acizanekerizin olarak kalmaktan öte bir şey yapamam".

Ölüm Belacqua'yı düzeltmiş gibi görünmüyordu. Yoksa bazı düzelme belirtileri var mıydı? Hem evet hem hayır.

"Senin neyi yapıp neyi yapamayacağın meselesi değil bu" dedi Lord Gall. "O, kuşkusuz daha sonra ortaya çıkacak bir konu. Senin şimdilik, söyleneni yapman tamamen yeterlidir. Yani direktiflerini almaya hazır ol."

Belacqua puroyu bir kenara bıraktı ve kazanın içinde üstüne başına çeki düzen verdi.

"Senin en son zırvalık akıntısı yok edip gitmeden önce düşündüğüm şeyin" dedi Lord Gall "hizmetin nedeniyle sana cömert ötesi bir teklifte bulunmak olduğunu söyleyebilirim".

"Ben satılık değilim artık" dedi Belacqua, "şimdi, incitilmez olmak bir yana, bozulmaz biri haline gelirken, değişkenlik sınırlarım en dar halinde".

"Mükemmel bir şey" dedi Lord Gall, "çünkü bu gece, bütün dünyanın yoluna göre benim, yola geleceğinden bir an bile kuşku duymadığım hanımıma git ve oğlunun adını Haemo koyacaksın de".

"Ah" dedi Belacqua, "seni günah lağımı! Baba mı yapacaksın beni? Utanç verici kusmuklar senin şanına!"

Bir an sonra ne yapacağı hiç tahmin edilemeyen Lord Gall bu kez kalın ve küt işaretparmağını bir öteye bir beriye saplamaya başlarken neredeyse bozuk bir dille konuşuyordu:

"Sen" (saplama) "baba yapçan" (saplama) "beni"

"Peki ya Lady Gall?" dedi Belacqua; namuslu bir insandı ve her kadının kendi kutsal emanet muhafızını seçme hakkı olduğu kanısındaydı.

"Sen Moll'u bana bırak" dedi Lord Gall, "bütün zamanlamayı bana bırak."

"Peki reddedersem" dedi Belacqua, "bana verdiğin ayrıntılardan sonra, neyi sözde tek insan tabiatı diye kabulleneceksin?"

"O zaman" dedi Lord Gall çok Olimposvari (yahut belki de daha doğrusu Olimpik) bir şekilde birdenbire, "o zaman seninle bir daha hiç konuşmam, ama bütün oyunlarımı bırakır, şişeyi alır ve sıçanlar gibi vasiyetsiz ölürüm".

"Çarşafı çekiştire çekiştire mi ne?" dedi Belacqua.

Lord Gall somurttu.

"Yazık sana" dedi Belacqua, "moralini bozma. Aç köpek pis muhallebiyi yer".

Lord Gall'ın yüzü epey aydınlandı.

"Benim yaşadıklarım da öyle" dedi. "Çok güzel bir deyiş bence."

"Ömrümüz bir sineğinki gibi diye gücenecek miyiz? Ya da bir horozunki gibi?" diye sordu Belacqua. "Bir filde bir istiridyeden daha mı çok Tanrı var?"

"Tamamen aynı miktarda" dedi Lord Gall, "bence öyledir".

"Tamamen aynı kota" dedi Belacqua. "Öyleyse niçin dert edelim?"

Bu noktada birlikte "Oh les femmes et les framboises" şarkısını söylediler, söylemeye gerek duydular sadece, mekândan bağımsız tanrısallığın şerefine.

"Güzel şarkı söylüyorsun" dedi Belacqua nefes nefese. "Tanrı şahidimdir ki sen notaları bir lepidopterist gibi diziyorsun."

"Yani görünmez bir kadın terzi gibi diyorsun" dedi Lord Gall. (Çok berbat bir girişim, bu arada.) "Sen ne alacaksın?"

"Pernod" dedi Belacqua, "şimdi Paris'teyiz, Père, Fils ve Saint Esprit".

"Bende Pernod kalmadı" dedi Lord Gall, "ama Fernet Branca usulüne gayet uygun".

"Ben yarım pint deneyeceğim" dedi Belacqua. "Yüksekten dök."

İçkilerini Extravas'ı lanetleyerek (Belacqua: "Lord bunu niçin ona bizzat açıklamadı?" Lord Gall: "Daha kolay bir şey sor.") ve daha mutlu bir konuya dalarak ("Ach Kinder!"), çeşitli kaygılar duyarak (Lord Gall: "Bunun sana çok gelmeyeceğinden eminsin değil mi? Biraz istiridye istemediğinden eminsin değil mi?" Belacqua: "Hayır, teşekkür ederim. Bence onlar biraz, aslında tamamen, gereğinden fazla lezzetli.")

bol bol içtiklerinde, ve içkinin de hangi yöne, yukarı mı aşağı mı gideceğine karar verme fırsatı bulmasından neredeyse hemen önce Lord Gall "Ama Tanrı biliyor ki ben bu bitmez konuşmalardan bıktım usandım" sözleriyle bentlerini yıktı, kalktı ve savruldu ve kartal yuvasına pasta gibi süsler kondurdu, Belacqua'yı kollarıyla yakaladı, döşemedeki bir kapağı kaldırdı, aşağı indi, aşağıdaki ağaç gövdesini muhteşem butlarıyla kavradı, kendi kütük gövdesini Belacqua'nın ancak göksel ufuk olarak düşünebileceği şeye paralel halde sırtüstü düşmeye bıraktı, vınladı ve, ağaç dallarından ve sonbahar renklerinin ay ışığı curcunasından bir kataklazm halinde yere doğru hızlandı. Oraya varınca dolabını açtı ve teneke bir kutu çıkardı.

"Vazelin" dedi, "omnia vincit".

Muhteşem bir tarzda daldı.

"Yağlama" dedi "ekzantemim için, ve –oyun gibi!– kendimi pire gibi hissediyorum".

Belacqua bilincini yeniden kazandı.

"Sağlam ağaçlardan rüzgârla düşen meyveler" dediğini duydu Lord Gall'ın, giriştiği büyük ziyanlığın apostrofları arasında çok uzaktan bir haykırış, "görmek için ağladım, ve miras ortağı da ağlayacak her halükârda".

Miras ortağı Lord Gall'ın beynindeydi.

Belacqua kustu. Ağaç gövdesinin yarıldığını ve kocaman bir kafesin meydana çıktığını hayal meyal görür gibi oldu sanki ve bunun derinlerinden, pusuya yattığı yerden, beklenmedik her türlü şeyin arasından azgın bir devekuşu Lord Gall'ın emriyle çıkıp onlara doğru geldi.

"Strauss'la tanış" dedi Lord Gall. "Bu resmen vals yapar, asla tereddüt etmez. Hooppala."

Bu emir, başını toprağa gömmeye başlayan Strauss için geçerliyse, Belacqua için iki kat geçerliydi, çünkü hemen ölü gibi yattı. İkisi her halükârda derhal ve beraber itaat ediverince birbirlerine değdiler, adamın, ya da daha doğrusu hayaletin apışarası ve butlarıyla, paha biçilmez boası kuşun, ondan pek de değersiz olmayan kıçının üstüne Lord Gall'ın, uçuşları çok ileriye giderse ayaklarıyla yerde fren yapabileceği mutlu bir pozisyonda yayıldığı kuşun. Strauss eğildi ve kulağa tuhaf bir şekilde "Amanın!" gibi gelen bir şey mırıldandı.

"Sessiz ol!" diye bağırdı Lord Gall. "Sessiz ol hemen! İleri."

"Başlamadan önce" dedi Belacqua "bir tek şey var".

Lord G. Ayağını yere sürttü.

"Sırlara burnunu pek sokmak istemeyen biri olarak" dedi, "müthiş bir girişkenlik gösteriyorsun söylemem lazım".

Ne laf ama! Gerçekten de Lord Gall... !

"Lady Gall" diye söze başladı Belacqua.

"Ona Moll de" dedi Lord Gall.

"Şimdi o–" diye kekeledi Belacqua, "acaba o–"

"Kahretsin, YAPAR o" diye kükredi Lord G. "Girişimimizin bütün başarısı onun böyle yapmasının etrafında dönüyor."

"Hemen sözümü kestin" dedi Belacqua, "soruyu bekle."

Lord G. öne doğru eğildi ve bineğini yumuşattı.

"Strauss" dedi, "yalvarırım bekle. Boynunun üstündeki yükü sinir eden bir şey var".

"O kadın, Diana'nın pınarında batar mı yoksa yüzer mi?" dedi Belacqua. "Evet mi hayır mı?"

"Batar" dedi Lord Gall.

"Ah" dedi Belacqua, "bunu duyduğuma ne kadar memnun oldum anlatamam sana".

"Sanırım" dedi Lord Gall, "batar sanırım. Cevap için bekle. İleri".

Bu sıkıcı olayın en iyi şekilde nasıl eritileceğine karar vermek için gereken zamandan daha kısa sürede vardılar kaleye; zavallı Strauss fena halde hışırı çıkmış ve bunalıma girmeye yatkın haldeydi. Her şeyin sorumluluğunu Lord Gall aldı, Belacqua'ya sadece kadının yanına girmek kaldı. Moll, aklınıza hayalinize gelebilecek en pis türünden, sıkıcı, budala bir puella* çıktı; yüzü şaplak atılmış bir kıç gibi, basit çifte lekeler, kıkırdama, klitorissel mırıldanma, kendisine yapılan bütün teklifleri, ya da bunların anlaşılması zor bulmadığı bazı kısımlarını, ve zaten anlaşılması zor olmayan birçoğunu, birkaç bahaneyi rastgele, büyük bir hevesle ve katiyetle hemen kapmaya teşnelik.[4] Yine de devam ettikçe Belacqua kendini vahşi bir kibarlıkla sergiledi ve sonra, kadının neredeyse, onun müthiş, resmen bir numara, tamamen enfes ilgisi konusunda kendi Mezuniyet Belgesini ta-ta! çıkarmasından hemen önce, başka bir aşamanın Lethe'sine dalmış ve bir anda, bütünlük çitine ve oradan da hiç duraklamadan köküne, "uterotaph"a dönmüştü.

---

* Argoda "karı" anlamına gelen İspanyolca kökenli bir sözcük. (ç.n.)

4. Örn.: LADY GALL: Diddleumdumdum diddlediddleumdum diddlediddle–

BELACQUA: Saat gece yarısı üç oldu.

LADY GALL: (hararetli bir şekilde) Elbette! Kesinlikle! Harika! Diddlediddleum dumdiddleum falan.

Erkek şartlı mirasın iktidarsız sakininin macerası hemen hemen bununla son bulacakmış gibi görünüyor; yalnız, Moll Gall'ın işi becerdiğini ve çok müthiş coşkulu sahnelerin arasında yatağa götürüldüğünü, ve zaman bolluğunda saniyesi saniyesine, bir yaşamın konulduğunu öğrenmek okuru gıcık edebilir Baron'u fena halde gıcık ettiği gibi. Lord Gall bu sırada aşağıda, golf toplarını sayıyordu. Tıbbi danışmanları sıraya dizilmişti. Dramatik bir andı.

"Lord hazretlerini memnun edecekse" dedi ekipbaşı, "öncelikle bir kız çocuğu bu".

Dünya böyledir işte.

Sonra yine, hemen hemen yukarda, 7. sayfa, 2. paragrafta görüldüğü gibi, sonunda Belacqua'nın serbest kalmış bir ceset olarak tümüyle tükenişin eşiğinde, kendi mezar taşına oturmuş, "Huzur İçinde Yat"a topuklarıyla sinirli sinirli vurur halinden devam edelim. Ayın parlamasını, denizin uykusunda sağa sola dönerek içini çekmesini ve arka fonda dağların Attika nöbetlerini tutmasını da hesaba katınca, bu sahnenin romantik denen türden mi olduğuna, yoksa daha adil davranılırsa klasik olarak nitelenip nitelenemeyeceğine rastgele karar vermek Belacqua'ya zor geldi. Her iki öğe de vardı, bu konuda bir sorun olamazdı. Belki de klasiko-romantik en iyi teşhis olacaktı. Klasiko-romantik bir sahne.

Şahsen kendini sakin ve özlem dolu hissediyordu. Klasiko-romantik bir ceset.

Layıkıyla, "güller güllere"nin sözlerinden dem vurdu: "Hiçbir bahçıvan ölmedi, gülsel bellekte."

Kısa bir şarkı söyledi, elinden gelen bir şey yoktu ve hepsi bundan ibaretti ve biz de, bu çok zekice

hikâyeye ne kadar uygunsuz olsa da, bunu yazmaktan kaçınamayız.

Ich liebe Dich, Titine,
Ich muss Dich ewig lieben,
Denn Du bist die Rosine
In meines Lebens Kuchen.

Denizde ruhlarla dolu bir denizaltı gördü; akıntıyla gidiyor, bir ağ atıyor... hayır, çekiyordu. Balıkları saydı, kaptan köşküne kıvrılmış eski flamingoyla Alba zıpkınla vurup da teker teker güverteye getirdikçe. Yüz elli üç tane menevişli balık, On İki Havari'nin ve Kutsal Üçleme'nin kareleri toplamı, zıpkının ucunda kıvranıyor ve köpükleniyor. Gözlerini kapattı, bir hayal görmek için, ama böyle yapınca kendini öylesine mahsur kalmış hissetti ki hemen açtı. Tekne yoktu.

Bu görüntünün önemi, Belacqua'nın bunu pek anlayamamasıydı. Hayır, anlayan başka biri de yoktu.

Kediler gelip oturdu. Hoşgörüyle bezeli yüzlerine son purosunun dumanını üfledi, böylece yerlerinden kaldırırım umuduyla. Ama gelip oturmaya devam ettiler ve sonunda her tarafından çepeçevre kuşattılar onu. Belacqua, olduğu yerde kaldığı sürece bir sorunla karşılaşmayacağını düşünüyordu. Ama sıvışmaya kalkarsa muhtemelen dert açılırdı başına.

Programın bundan sonraki girdisi eski dostumuz bahçıvan çıktı; Posa'da adını söyleme zahmetine girmemiştik, ama şimdi söylememiz gerek: Adı Doyle'du.

Belacqua onu gördüğüne sevinmişti.

"Eski dostum Mick" dedi.

Doyle denen bu adam, bir kasık bağı ve ay ışığında parıldayan ve çatırdayan bir çift çizmesi dışında çıplaktı. Göbişinde boydan boya, yanan büyük harflerle yazılı bir dövme, alevli bir zoster, Sultum Propter Christum sözcükleri vardı. Elinde bir çamaşır sepeti, karanlık bir fener, bir kazma, bir balta, bir kürek, bir bel küreği ve kapaklı bir sepet vardı. Bir omuz-dirsek-avuç-ve-göz-kaş Yahudi'sinin, sonunda takırdayarak yere düşen, vahşi bir itişmeyle ya da daha doğrusu heyecanla debelenip duran ve hareketsiz kalan bütün bu mallardan sanki ellerini yıkadığını görmek çok keyif verici. Kediler gözden kayboldu.

"Mick, Bel'i tanımıyor" dedi Belacqua, "ne ayıp".

Doyle çekip gitti ve tekrar geri geldi, aletlerini düzeltti, kazmayı tutup yukarıya kaldırdı ve sadece, çok tatlı bir Dublin aksanıyla, "Besbelli bir hayal ürünü senin alkolle takviyelenmiş beni korkutabileceğini sanma sakın" dedi.

Kazma takdis edilmiş toprağa hikâyedeki şahmerdan gibi indi, böyle bir darbeyi vuracak adam ender bulunurdu, mezar taşı sarsıldı, Belacqua'nın son dinlenme yeri sıçrayıp onun gözüne kaçtı.

"Rahat dur" dedi Belacqua, "o büyük fikrin neymiş?"

"Fikir" dedi Doyle, aşağılık işini enerji, beceri ve bir makine-mujik modelinin hızıyla geliştirerek, "... tek... kelimeyle... yarmak".

"Ahmak" dedi Belacqua.

"Ve soymak" dedi Doyle.

"Ahmak" dedi Belacqua, "beden 'ben'im".

Doyle kazmayı attı ve bel küreğini aldı.

"Bir tabii beden var" dedi "ve bir de ruhsal beden".

Bel küreğini bıraktı, gitti, sonra geri geldi, küreği aldı.

"Küreğinle uzan buraya" dedi Belacqua.

Fakat anlaşılan, Doyle'un ikna olmaya niyeti yoktu, çünkü işine inatçı ve suratsız bir şekilde devam etti. İyi bir işçiydi, pek bir kavitesinin olmaması övgüye değerdi. Küreği bıraktı ve tekrar kazmayı aldı. Belacqua onun suratına tükürdü ve "Bu da mı hayal ürünü?" dedi.

Bu gerçekten bağışlanmaz bir müdahaleydi ama Doyle bunu yine de Yürüyüşe Çıkmak'taki serserinin mavi kancığın hakaretini karşıladığı gibi, yani bir hınç belirtisi göstermeden karşılayıp aletini kullanmaya devam etti, bir mankafa, İsa yüzünden tatlı bir budala.

"Seninle dörde altı bahse girerim" dedi Belacqua "hiçbir şey bulamayacaksın".

Doyle kazmayı bıraktı, gitti ve sonra geri geldi, çamaşır sepeti, kürek, bel küreği ve kapaklı sepetin, çıldırma beşgeni halindeki atalet kütlesinin ortasında kararsız halde durdu.

"Bire iki" dedi Belacqua, "ikiye beş, ikiye beş koyuyorum".

Doyle bel küreğini seçti, hatasını fark etti, düzeltip yerine küreği almaya kalkıştı, boşuna, çamaşır sepetini, ama çok geçti çünkü olan olmuştu, bir çöküşün eşiğinde, çaresiz ve eli boş halde kalakaldı.

"Dinle beni" diye yalvardı Belacqua.

Doyle'un öfkeli gözleri kapaklı sepeti gördü, hemen üzerine çullandı, bir tavuk kanadını gövdeye indirdi, bir bira değil de schnapps şişesi açtı.

"Ah Mick dinle beni!"

İşinde karşılaştığı terslik yüzünden fena halde morali bozulmuş, tavuk kanadını yediğine zaten pişman, schnappsın doğru yere gitmediğinin ve beyninde (bazıları Doyle'un delirmiş olmasıyla ilgili) tatsız temaların bougie gibi yavaşça yükseldiğinin bilincine şiddetle varan Doyle, dikkatini kısıtlamaktan bir yarar gelmeyeceğini fark etti. Bunun üzerine gayet uysalca, "Bu ametist şişeler büyük bir hata" dedi. "İçkiye doğru dürüst bir şans bırakmıyorlar bence."

"Bu dünyada" dedi Belacqua, "ki senin de bildiğin gibi, sırf ayartmalardan ve ticari seyahatlerden ibarettir, ben bir sürü karıma ve hayranlarıma rağmen vaktimin büyük bir kısmını ruhumun, duvarları morötesi cefalarla kaplı helasında geçirmeyi becerdim ve kazıları öylesine derinlere kadar indirdim ki bunların hileleri bir torunun doğal canavarı beni, benim ihmalcilik kabahatlerimi unutmadan asla keşfedilemez".

Doyle o tür bir şeyi, eli kolu bağlı hareketsizlik, hapsedilmiş uyuşukluk duygusunu gayet iyi biliyordu. İş hayatında başarı kazanmak gibi görünmüştü ne yazık ki.

"Bilmem mi" dedi. "Bir sonraki bölüme geçebilirsin."

Şafağın habercisi, buz gibi bir rüzgâr esmeye başladı. Doyle'un yavaş yavaş morardığını gören Belacqua saygılı bir şekilde, lafı mümkün olduğunca kısa kesmeye karar verdi.

"Kehribar samanı nasıl çekerse" dedi, "benim ruhum da–"

"Lütfen" dedi Doyle "akıl kelimesini kullanır mısın, çünkü ruh kelimesi ilk önce bir İrlanda Devlet

Büyüğünü hatırlatıyor, sonra da bir zamanlar tanıdığım bir kızı". Sesi çatallandı. "Çok zaman önceki" dedi hıçkırarak.

"Memnuniyetle" dedi Belacqua. "... samanı nasıl çekerse, benim aklım da bütün bunaltıcı açmazları çekiyor. Ta ki, benim anestezinin genel hale gelmesiyle, nihayet evime çağırılıncaya kadar, senin belki tanışmış olabileceğin Bay Quin'in sevindirici sözlerini kabul edersek, nihayet. En nihayet son evime nihayet. Ta o zamanlar, çocuk aklımla, beni daha fazla görmeyeceğini düşündüğüm o domuz ahırı, sözüm meclisten dışarı, benim vaktimin öyle çoğunu aldı ki, acaba ölüm modern zamanların en büyük dolandırıcısı değil mi diye düşünüyorum zaman zaman".

Doyle en ufak bir tereddüt göstermeden, önemli bir nükte yaptı.

"Sokma yönünden bakılırsa" dedi "Ölüm bir eşekarısından daha teçhizatlı değil."

Belacqua bu nüktenin gayet güzel olduğunu düşündü ama söylemedi. Fakat aklının bir köşesine yazdı yine de. Bu lafı çok büyük bir başarıyla kime kullanacağını gayet iyi biliyordu. Kendi lafına devam etti.

"Şimdi bütün bunlar çok tuhaf değil mi? Ben, daima fare kadar sessiz, hiçbir şey yapmayan, hiçbir şey söylemeyen ben, aklım en müzikal işlemlerin Limbosuyken, şimdi sanki bir komite üyesiymişim gibi muamele görüyorum."

Doyle gitti. Sonraki cümleler kafasında rahatsız edici borular çalan Belacqua onun geri geleceği zamana kadar geçen saniyeleri sayıyordu. Denizaltı boyuna bir dalıp bir çıkıyor, her çıkışında kıyıya

daha çok yaklaşıyordu. Belacqua, gözetleme kulesinden el sallayan ve bir hanıma hiç yakışmayan tarzda çağırma işaretleri yapan küçük Alba'ya hiçbir işaret yapmaya tenezzül etmedi. Yine de, bütün harekâtı aklında tutuyordu ve bir fırsat çıkarsa yararlanmaya kararlıydı. Ömür boyu gibi gelen bir süreden sonra geri dönen Doyle sakin sözlerle hüküm verebilecek kadar rahatlamıştı.

"Çok tuhaf değil mi bu?" dedi Belacqua.

"Pek adil değil" dedi Doyle "tarafsızlığı bir yana".

"Düşünmesi bile zor geliyor bana" dedi Belacqua "sağduyulu bir insanın erdemle misilleme arasında böyle bir nispetsizlik karşısında şok olmaması".

Onun hayal gücü herhalde böyle değil.

"Sen nasıl düşünüyorsun bunu?" dedi Doyle.

"Ben diyorum ki hayatım bir eksilme ve küstahlıktı" dedi Belacqua "ki benim görevimdi, hayır benim zevkim olsa gerek, daha rahimtomurcukken koparmak. Ama–"

"Bi dakka" dedi Doyle. "Eksilme diyorsun. Neyden eksilme?"

"Aslında" dedi Belacqua, "senin siyanozun benim bu konuya girmeme engel oluyor. Üstelik bende zamanın kısaldığı hissi var, bir çeşit aura tabiri caizse".

Doyle içini çekti.

"Bence yine de bana anlatabilirsin" dedi.

"Bela mısın nesin sen" diye bağırdı Belacqua, "her şeyi soruyorsun. Bir embesilden başka kim bunun neyden olduğunu merak eder ki? Eksilme, bildiğimiz o yeterince değerli soyutluğa girmez mi?"

Susan ve düşüncelere dalma eğilimine giren Doyle, kendisinin böyle düşünmediği, soyutluk hak-

kında neredeyse hiçbir fikrinin olmadığı yolunda sahte bir izlenim verdi, sahte, çünkü kafası tümüyle farklı bir şeyle meşguldü. Belki de koşarak gidip malasını getirmenin akıllıca olacağını düşünüyordu.

"Benim için yeteri kadar iyiyse" diye bağırdı Belacqua "senin için haddinden fazla iyi değil mi? Orda barsak solcanı gibi somurtuyor, neyden diye soruyorsun. Tanrı ya da Gonokok, yani yaratıktan aşağı bir şeyin varlığını düşünebilir misin sen, onun sıcak midyelerle geçen üç yirmi ve bir on yılını?"

Doyle bunun abartılı bir söz olduğunu ta yüreğinde hissetti. Ama bunun asla söylenmeyeceğini biliyordu. Doyle doğal bir dünya insanıydı.

"Réchauffé midyeler" dedi.

En muhteşem günlerinde Komünist bir ressam ve dekoratör olan adama layık bu küçük çaba Belacqua'yı coşturdu ve "Hah! İşte kız döktürüyor" sözleri fışkırdı içinden, "tanıdığım Mick, bildiğim o muhteşem hırslı özgür serseri yürek!"

" 'Ama' " dedi Doyle, "sen diyorsun ki 'ama–' "

"Hafızam tamamen cehenneme gitti" dedi Belacqua. "Bana bundan daha iyi bir ipucu veremezsen ben rahatsız olmuş tırtıl gibi yapmak ve kökenlerime geri dönmek zorundayım."

Doyle bu referansı ciğerine çekmedi.

"Hamağında çalışıyordu" dedi Belacqua, "ve ne insana ne hayvana ufacık bir zarar bile vermiyordu ki bizim Monkeybrand emekten tasarruf eden cihazlarıyla küt diye çıkıp geliverdi. Tırtıl bir yarar hissetmekten çok uzaktı".

Bütün bu süre boyunca Doyle'un gidip, saat gibi düzenli bir şekilde ve dikkati çekecek kadar rahatlamış halde tekrar geri geldiğini unutmayalım.

"Canını sıkan nedir Mick?" dedi Belacqua sertçe.

Ama Doyle kendi zayıflığına yönelecek en kibarca bir ilgiye bile tahammülsüzdü ve bu yüzden, morarmanın arasında birden kızardı ve şu hatırlatıcı sözleri ağzından kaçırdı, evet ağzından kaçırdı gerçekten:

"Sen diyorsun ki sen nasıl oldu da gerçi" -elbette pek alışılmadık bir cümle kuruluşu değil mi?- "daha fetusken hata yaptın, ve daha-"

"Ah evet elbette" dedi Belacqua, "teşekkür ederim Mick" ve derin bir tefekküre daldı sanki zamanın hiçbir önemi yokmuş gibi.

Doyle'un, yüksek dereceden ahmaklığının haracından farksız bir şekilde katlandığı uzun bir sessizlikten sonra Belacqua'nın içindeki bir şey onun adına "Bazen adama sanki hayatının bu eski yarasının iyileşmeye niyeti yokmuş gibi geliyor" dedi.

"Bunu duymak kötü" dedi Doyle, "itiraf edeyim. Tuzu denedi mi?"

"Her şeyi denedi" dedi ses "temiz havadan ve sabah erken kalkmaktan, ironiye ve yüksek sanata varıncaya kadar."

"Peki rahatlayamadı mı?"

Rahatlayamamış olma düşüncesi Doyle'u uçarcasına kaçırdı. Geri geldiğinde, ses, yüksek sanatın devam ettiği sürece büyük bir nimet olduğunu kabul etti.

"Fakat adam o tempoya dayanamadı" diye içini çekti ses, "bundan duyduğu rahatsızlık korkunç bir şeydi".

Belacqua eliyle yüzünü sıvazladı.

"Nasıl görünüyorum?" dedi.

"Gözlerin yaşlarla dolu" dedi Doyle, "resmen sel gibi zavallı dostum".

"Aldırmıyordum" dedi Belacqua, "yahut aldırdığım da, hangi türden olursa olsun bütün yansıtıcıların beni bırakmasınaydı. Evet. Artık beni bıraktılar. Onlara göre ben yokum. Hatırlıyorum, ilk kez–"

"Sen böyle durmadan viyaklarsan" dedi Doyle, "başka ne bekleyebilirsin ki?"

"Bir Kül Çar-şam-basıydı*–"

"Tanrı şahidim olsun ki" dedi Doyle, "iliklerime kadar tüketiyor beni senin bu–"

"Benim neyim?" dedi Belacqua. "Zavallı Bel'in neyidir Mick'i iliklerine kadar tüketen?"

"Nasıl söyleyeyim ki?" dedi Doyle. "Senin laflarındaki tuhaflıkları, çarpık konuşmanı mı söyleyeyim? Sen herhalde öylesine leş gibi sarhoşsun ki kendi sisteminden bile çıkmışsın böyle. Konudan ayrılma, hürmet et anana, babana ve Göthe'ye. Derdimi tamamen açık ifade ettim mi?"

"Işık kadar parlak ve rüzgâr kadar açık" dedi Belacqua.

"İyi" dedi Doyle. "Şimdi tamam mısın, kendine hâkim olmaya hazır mısın?"

"Perdem yükseldi" dedi Belacqua. "Bir anda kopuvereceğim."

"Şu birincisi, fatal, fetal" dedi Doyle, acımasızca bütün virgüllerin üzerine oturarak, "hata, ya da, daha doğrusu, gaf, gerçi–"

Tam bir sessizlik.

---

* Hıristiyanların, nedamet ve ölümlülük işareti olarak alınlarına kül sürdükleri, Paskalya'dan önceki yedinci çarşamba ve Perhizin ilk günü. (ç.n.)

"Devam ET" diye bağırdı Doyle, "burnunu karıştırma, bir kâğıt at ulan!"

"Virgül" dedi Belacqua, "gerçi, virgül, evet, gaf, daha da doğrusu, virgül, gerçi, iki nokta, evet, ha–"

İnsana ait olmayan bir bağırtı.

"Neydi bu?" diye bağırdı Belacqua.

Bir tane daha ve bir tane daha. Doyle, Doyle, kafasını geriye atmış, gırtlak zeytini sarsılarak çıkarıyordu bunları. Karnının, o korkunç kabarmasıyla kırmızı sloganın bile tamamen sevimli hale geldiği karnının içinden köpüre köpüre geliyorlardı. Bunları yaparak yaşamaya devam edemezdi, Belacqua'nın bunu görmesi için bir Kraliyet Cerrah Okulu Mezunu tarafından gebertilmesine gerek yoktu. Toplam yedi yaptı ve sonra durdu. Kalan üçü onu saymazdı.

"Sana gereken şey" dedi Belacqua "tam bir sessizlik ve karanlık".

Dehşet! Şafak söküyordu.

"Bir adamın" dedi Belacqua "konuşmasının en coşkulu yerinde birbirinin ardına müdahalede bulunan destekli bir ölüm lakırdıları salvosuyla karşılaşması hırt bir herifle bir sokak köpeği arasındaki sahneye benziyor. Ben düzeltmelere açığım."

"Şu iki nokta" dedi Doyle nefes nefese, "beni cehennem ateşi gibi yakıyor sanki".

Şafak, düşük yapıyor gecenin tüm bebek takımının üstüne. Pfui!

"Sen tamamen hazırsan" dedi Belacqua, "toparlamışsan, neredeyse tekrar eski benliğini, o zaman bende bu deli konuşmayı, bir, iki ve üç diye gömme umutları var. Ama sen tamamen hazır olmadan olmaz, kesinlikle".

"Bir, iki, üç" dedi Doyle inler gibi. "Tanrı seni bağışlasın."

"Bir" dedi Belacqua: "Bir açıklamada bulunacağım; iki, bir teklifte bulunacağım; üç, buna göre davranmana yardım edeceğim değişiklik yaparak ya da yapmadan, ya da, bist du nicht willig, elveda diyeceğim sana".

"Kafatasımın içinde müstesna Çin türbüşonları" dedi Doyle, "hissediyorum, A.I."

Belacqua daha rahat bir şekilde, yani kıçından ziyade butlarının üzerine yerleşti mezar taşına, ve başladı:

"Bir: Güçbela–"

"Bana katlan" diye mırıldandı Doyle.

"Ne dedin?" dedi Belacqua. "Böyle hayvanlar gibi işitilmez sesler çıkarma."

"De rigueur mudur" dedi Doyle, "bu manyak eski kronoloji? Bir, iki, üç. İnsanlarda 'Kuş'la başlayıp 'Kız'la bitirecek sağduyunun olmaması benim japonhurmamı aşıyor".

"Ne kadar istesem de" dedi Belacqua, "arabayı atın önüne koşmaya kalkmam böyle bir konuda."

"Pekâlâ, yapamıyorsan" dedi Doyle gidip gelerek, "yapamıyorsundur. At, araba, ve sonra–?"

"Sonra belki de tufan" dedi Belacqua. "Ve şimdi gaganı kapa yoksa seninle beraber uçup giderim."

"Vesselam" dedi Doyle.

O serseri yine! Tanrım ah tanrım ah tanrım! O eski güzel kırsal günler, Thanatos'tan önceki.

"Bir" dedi Belacqua, "neredeyse göbek kordonum sakarca kesilir kesilmez rahimle yeniden birleşmeye çabaladım ve bu bebeklik çabalarımı ölüm gelip beni geri alana kadar azaltmadım".

"Peki işi bitirdi mi?" dedi Doyle.

"Böyle oluyor" dedi Belacqua, "daha hızlı gidemez".

"Yani ölüm sana bu pisliği bu yüzden, ömür boyu süren cafcaflı doğum öncesi imrentilerinden ötürü mü yapıyor diye düşünüyorsun?" dedi Doyle.

"Hissettiğim" dedi Belacqua, "kabul etmem lazım ki hissettiğim, kötü kullanıldığımdı. Ama bu izlenim, memnuniyetle söyleyeyim, o zamandan beri düzeldi".

"Neden peki-?" dedi Doyle.

"Bu meseleye girmemeyi şiddetle tercih ederim" dedi Belacqua. "Ekonomi çok büyük bir şey şimdi, şimdiden itibaren sonuna kadar."

"Öyleyse arabayı alalım" dedi Doyle. "Eski yıldızlar çiğ lekeleri gibi."

"İki" dedi Belacqua, "Seninle müthiş iddialara girerim ki bu mezarda benim hiçbir şeyim yok. Ne bir yüzük, ne bir saç, ne bir diş kaplaması, ne bir tırnak, ne bir kemik. İddiasına girelim mi yoksa ayrılalım mı?"

"Bire üç yapalım mı?" dedi Doyle ağlarcasına, "Bir yarım litreliğe karşı üç tane siyah bira."

"Tamam" dedi Belacqua. "Enayi bir Protestan bir İrlandalıdan iyidir."

"Anlaşmazlık halinde" dedi Doyle, "bir hakem bulmak akıllıca bir şey olabilir. Benim terasta bir sürü arkeolog var ve hepsinin de bu işe girmekten memnun ötesi olacağını biliyorum".

Memnun ötesi ha! Doyle'un konumundaki bir adam için nasıl bir söz bu.

"Uygar insanlar arasında nasıl bir anlaşmazlık çıkabilir ki?" dedi Belacqua. "Biraz mantıklı ol Doyle."

Doyle tükürdüğünü yaladı.

"Teşekkür ederim Doyle" dedi Belacqua.

"Şimdi ayaklarına mı kapanayım" dedi Doyle, "yoksa tatmin oldun mu?"

"Gayetle yeterli" dedi Belacqua. "Ben kıskanç biri değilim."

"Öyleyse üç" dedi Doyle.

"Çalışmak" diye haykırdı Belacqua, "iyi olan kazansın!"

"Benden kabul" diye bağırdı Doyle büyük bir içtenlikle."

Böylece, lakaytlıktan pelteleşse de, her şeye rağmen uzanan Doyle'du. Er ya da geç, isteseler de istemeseler de hepsi böyle yapar. Bu kuralın istisnası yoktur, ister beğenin ister beğenmeyin.

Sonunda şafak vakti, giriştikleri şeye varmak için girdiği meşakkatlerden sonra bir güvercin kalbinin tozu dökülürken ve böyle bir gayretle, Doyle girdiği çabaların heyecanıyla kendinden geçmiş halde, Belacqua'ysa doğal olarak, merakın verdiği bir hararet içindeyken, Nichol'un kutusunun uzun kapağı, resmen çamurun içine, çukurun karanlığına atılmış o güzel cilası bunların karşılığını hemen ânında fazlasıyla verdi. Ama sırtlarının arkasında deniz dövülmüş kurşundan oluşan benekli, çok kasvetli bir dokuya bürünmüştü ve sığlıklarda deli gibi dalıp çıkan denizaltı Belacqua'nın göz ucuna, vaktini boşa harcamaması yolunda bir nasihat gibi giren bir acitatoydu.

"Birlikten kuvvet doğar" dedi Doyle memnun bir şekilde kutunun üzerine çömelir, kapağın üzerindeki son çamurları nemli bir paçavrayla silerken ve hayatının, fiziksel güçsüzlüklerinin arttığı bu döne-

minde ne halt etmeye sadece böyle bir işle uğraştığını düşünüyordu. Sonra hiç beklenmedik bir şekilde elini kalbinin attığını hissettiği, koltukaltından pek uzak olmayan bir yere koydu. Bir gasp yapmak üzere miydi, asıl ilginç soru buydu.

"Rezalet!" diye bağırdı. "Tornavidayı unutmuşum."

Ama kaybedecek bir saniyenin bile kalmadığına inanan Belacqua bağırarak bütün tornavidalara küfretti, baltayı kaptı ve tabuta öyle bir indirdi ki baştan kıça tamamen açılan tabutun bütün pirinç şeritleri parçalandı ve Doyle'u bitişikteki, Gottlob adında birinin hatırasına kutsanmış parsele fırlattı. Sarsıntılarla geçen uzun gecenin elbette etkisini göstermeye başladığı Doyle fena halde sersemlemiş, bütün havası sönmüş halde kalktı ve söylemeye gerek yok, çekip gitti. Belacqua fırfırlı kefenleri kenara çekti ve görebileceği bir şey var mı diye içine göz attı. Ama karanlıktan ve gözlüklerini bulanıklaştıran küf kokulu buharlardan ötürü bir şey göremedi ve elini sokup el yordamıyla kurcalamaya karşı da, aşırı duyarlı herkesin, değerli bir şeyi, bir madalyonu ya da metal bir parayı mesela bir apteshaneden çıkarmaya karşı duyacağı bir isteksizliği hissetti. Bu yüzden, Doyle geri gelinceye kadar kımıldamadan oturdu ve sonra ona seslenip, fenerini aşağıya uzatmasını istedi.

"Elbette" dedi Doyle, "tabii ki".

"Evet" dedi Belacqua, "bir ışık ver, aferin ahbap, ben körleştim".

Doyle çukurun kenarına çömeldi ve feneri indirdi. Birden, vefasından ve sürekli hizmet endişesinden titreyen o yaşlı müşfik Adam'dı, fakat üzüle-

rek söyleyelim ki Belacqua'da açığa vurulan hiçbir sempatik başkalaşım yoktu ve havayı koklayarak, "Yumruların kokusunu duyuyor musun?" dedi.

Doyle dürüstçe, böyle bir koku duyduğunu söyleyemezdi.

"Samimi canayakın" dedi Belacqua, "Canayakın Samimi, Kederi Yok et, Ve yarat sevinci".

"Bravo" dedi Doyle.

"Ve bunlardan yoksun olan bir örümcek gibi yok olup gidecek."

Belacqua fenerin kapağını açıp attı ve yüzünden ışıklar aktı.

"Talihli mum!" diye bağırdı, "şu dakikada bir azizin avucunu yağlıyor olabilirdin".

Sarı ışık huzmesini Doyle'a kaldırdı.

"Hiç iyi görünmüyorsun Doyle" dedi, "Karnının derisi yüzülmüş".

Dönüp de (eğer varsa) kendi kalıntılarını gözden geçirmek için eğilirken aklına birden, arkasında ve yukarısında çok avantajlı bir konumda, elinde her tür öldürücü aletle, ve belki de yüreğinde bir öfkeyle duran bu tuhaf zangocun ya da bahçıvanın ya da ne demek istiyorsanız onun merhametine kalmış olduğu geldi. Sonuç olarak, iğrenç kefeni söküp atması, feneri tabuta girmeye razı etmesi ve fenerin sarı gözünü sağa sola çevirmesi bir tedirginlik içinde gerçekleşti. Keyifsiz Doyle'a gelince, görebildiği tek şey araştırıcının içeriyi gözetleyen kütlesi ve tabut içinin önemsiz bir bölümüydü ve bilincine giren tek şey burada birbirinin ardı sıra gelen sönük parıltılar ve tam kararma periyotlarıydı, çünkü bu krizden izlenimlerini gayet akla yakın bir şekilde, oyuncak bir fırtınadaki oyuncak bir aya benzetmeye gayet

ziyadesiyle kendinden geçmişçesine hazırdı. Sonra birdenbire, sağda solda göz kırpan pırıldamalar sürekli bir ışık tremolosuna dönüştü küçük bir alanda, küçülen ve parlayan tremolo değil alandı Belacqua feneri bulduğu şeye doğru sokarken.

"İsimlendir hadi" dedi Doyle tanımada güçlük çektiği bir ses tonuyla.

Ne biçim bir sahne bir düşünün hele! Taşlaşmış fenerci Belacqua, yerin sağa sola saçılmış bağırsakları, kıyıda sanki bir yaranın kenarına konmuş sinek gibi duran çırılçıplak hareketsiz anksiyomanyak,[5] gri tramontane yarıklarında iç çeken ve kemikler gibi parıldayan yüzlerce mezar taşı, kapaklı sepet, kazma, kürek, bel küreği ve baltadan yılanlar çetesi, en habisinden, kendi tarzında bir tabut elbise sepeti, ve tabii ki müthiş bir ciddiyetin buyurduğu sessizlik ve bunu bozan tek şey o rüyalardan birinde kıvranan deniz, ah o rüyalardan biri, kıyıda tam bir ahmak gibi debelenerek öten denizaltı, ve dağlarda sendeleyerek giden şafak. Ne manzara! Tam da Mark Disney'e göre.

Belacqua'nın hareketsizliği içine dert olmaya başlayan Doyle boynunu aşağıya uzattı, sarkan bir gargoyl gibi, boşluğa doğru.

"Biraz Goldwasser" dedi, "doğrudan Danzig'den."

Zavallı Belacqua, böyle bir teklife verebileceği tek tepki şimşek gibi bir ürpertiydi, bir fermuar gibi takırdayarak indi belkemiğinin çıtalarından. Bu kez esaslı bir şekilde suskundu. Ve zavallı Doyle da, unutmayalım onu, bütün zavallılar unutmaya-

---

5. Aslında "Posa"da Doyle hakkında, bir bahçıvandan biraz daha fazla şey vardı.

lım onları, adam bir ruhsal kaosta dişini tırnağına takarak kapaklı sepete saldırdı, kavanozu yardı, perili kavanoz, sucuk balon, kırılgan boynunu ısırıp kopardı, evet gerçekten ısırıp kopardı sanki, deli gibi çekti içindeki içkiyi, gizlice taparcasına sevilen kadınların benekli gözbebeklerinin esansını, ve gitti.

Alba genel bir şekilde, "Cehennem azabına yakalanıncaya kadar kalacak mıyız burada?" dedi.

Yolcular da bunun yanlış bir şey olacağını kabul ettiler.

"Yolumuzdan çok fazla sapmadık mı" dedi kadın "doğru ve şefkatli davranmak için?"

"Kilometrelerce saptık rotamızdan" dedi yolcular.

"Nasıl bir teşekkür aldık?" dedi Alba.

Yolcular durumu çakmaya başladı.

"Bir şey almadık" diye bağırdılar.

"Canı cehenneme bu herifin öyleyse" dedi Alba.

Böylece denizaltı gitti, çok öfkeli bir şekilde hemde.

Tabutun içinde, Belacqua'nın bulduğu bir avuç taş, yan yatmış fener, kandilin kötü kokusunda yanan yumruların tatlı kokusu.

Mezarlık komik bir panik alanı; Doyle mezar taşlarının arasında sinsice dolaşıp koşturuyor, arkalarında çömelip pusuya yatıyor, tabiatına çok aykırı bir şekilde davranıyor.

Dünya böyledir işte.

notlar

Aşağıdaki kısaltmalar sık alıntı yapılan metinler için kullanılmıştır; metinlerle ilgili tüm ayrıntılar kaynakçada bulunabilir.

Augustine	St Augustine: *İtiraflar*
Burton	Robert Burton: *Melankolinin Anatomisi*
CDW	*The Complete Dramatic Works*
Cooper	William M. Cooper: *Flagellation and the Flagellants*
CP	Samuel Beckett: *Collected Poems*
Dis	Samuel Beckett: *Disjecta*
DD	Beckett'in *Düşler* Defteri, madde numaralarıyla
Düşler	Samuel Beckett: *Sıradan Kadınlar Düşü*
Garnier	Pierre Garnier: *Onanisme seul et à deux sous toutes ses formes et leurs consequences*
Giles	H. A. Giles: *The Civilisation of China*
Lockhart	J. G. Lockhart: *The History of Napoleon Bonaparte*
LSB I	Samuel Beckett: *Samuel Beckett'in Mektupları, cilt 1: 1929-1940*

LSB II	Samuel Beckett: *Samuel Beckett'in Mektupları, cilt 2: 1941-1956*
Aİ	Samuel Beckett: *Aşksız İlişkiler*
Renard	Jules Renard: *Le Journal de Jules Renard 1887–1910*
Taylor	Jeremy Taylor: *The Rule and Exercises of Holy Living and Holy Dying*
TCD	Trinity College Dublin
UoR	Reading Üniversitesi

Romen rakamları kitapla ya da bölümle, yahut alıntılanan yapıtın perde ya da sahnesiyle ilgilidir. Birden fazla baskısı bulunan kitaplar için spesifik sayfa numarası verilmemiştir. Kutsal Kitap'tan tüm alıntılar resmi King James versiyonundandır.

Başlık: Ovidius'un *Metamorphoses*'inden (III, 1. 399) alınmış; *DD*'de, (1101) "Echo'nun Kemikleri taşa dönüştü" yazıyor. Perinin Narkissos'a aşkı karşılıksız kalır, Echo eriyip gider ve sadece sesi ve kemikleri kalır.

"kuyular": Bkz. *Düşler* (16) "emergal kuyuları".

"çamurun içine": Beckett'in yapıtlarında çok rastlanan, dünyanın güçlü bir tanımı. Beckett, Giacomo Leopardi'nin "Kendisine, Kendisinden" ("A se stesso"), 1930'larda daktiloyla yazarak not ettiği (TCD MS10971/9) bir şiirin "Dünya gübredir" ("e fango e il mondo") dizesini çok severdi.

"arazinin efendisi": "Davetsiz girenler", "kabul süreci" ve "ilgilenme işi" ile birlikte bu ilk cümlenin hukuksal terminolojisini oluşturuyor ve metinde

daha sonra geçen, Lord Gall mülkünün hukuksal meselesini ima ediyor.

"ölüler arasında ... serbest": St Augustine'in *İtiraflar*'ına (IX, xiii) dayanır; *DD*'deki nota göre, İsa " 'Ölüler arasında serbest'ti–O, Ölüm borcundan azade tek Ölüydü" (180; ayrıca bkz. *Düşler* 86). Augustine'in, devamında, hayatını feda eden İsa'nın hayatına tekrar devam edebileceğini söylemesi Belacqua'nın öldükten sonra geri dönüşünü yansıtıyor. "Ölüler arasında serbest" deyişi ayrıca 88. mezmurda da görülür.

"doğaya karşı borç": Ölüm; ama Hıristiyanlığa göre bu genellikle günahın sonucu olarak görülür ve dolayısıyla tam anlamıyla "doğaya karşı borç" değildir.

"post-obit": Latince "ölüm sonrası". Genellikle, ölümden sonraki, tamamlanmamış bir meseleyi (sıklıkla da borcu) tanımlayan hukuksal bir terim olarak kullanılırdı.

"mülk": Hikâyenin ikinci bölümündeki, Lord Gall'ın mülk meselesini ima ediyor.

"aynı dereye iki kez": Herakleitos, zamanın değişmez itkisi; Beckett 1930'ların başında, Herakleitos tarafından ve onun hakkında yazılmış metinleri okuyordu. Bkz. Beckett'in "Felsefe" Defteri: "Herakleitos'a göre, aynı dereye iki kez girmek olanaksızdır." (TCD MS10967, 24r). Bu fikrin tekrar ortaya çıktığı yerler örneğin: "Gelecekten Söz Etmek İçin" şiiri (*CP* 68), "Le Monde et le Pantolon" adlı deneme (*Dis* 128) ve "Kovulmuşlar" (8) adlı, savaş sonrası öykü.

"Doğru bir söz": *Düşler*'de (40), iki kez "Dante ve Istakoz"da ve "Sarı"da (*Aİ* 5, 10, 155).

"Belacqua": Beckett'in ilk roman kahramanı, *Düşler*'in ve *Aİ*'in "kahraman"ı, Dante'nin *İlahi Komedya*'sındaki aynı isimli Floransalı lavta yapımcısına dayanır. Üşengeçliği yüzünden arafa mahkûm edilmiştir ve Dante ona büyük bir kayanın gölgesinde çömelmiş halde rastlar (*Purgatorio* IV, 127). Dante'nin, niçin Araf Dağı'na çıkmayıp oturduğunu sorduğu Belacqua, "Kardeşim oraya çıkmak neye yarar ki?" der Cennet'e girmesine kesinlikle izin verilmeyeceği inancıyla. Dante'nin Belacqua'yla ilgili notları *DD*'de (305, 311, 313, 314, 315) bulunabilir. Ayrıca bkz. "Enueg I" şiirindeki, hurling* maçını seyretmeye çalışmaktan kaçınan çocuk.

"dünya toprağı": Eyüp Kitabı'nda geçen, "atacaksın beni yine toprağa" (10:9) ya da *DD*'de yer alan Özdeyişler'den (8:26) bir ifade: "Dünya toprağının en yüksek kısmı" (553). Bkz. *Düşler* (31, 78) ve "Ne Talihsizlik" (*Aİ* 109).

"loş yer"; yani Milton'un *Comus*'undaki (II. 6-7) refakatçi Ruh'un tanımıyla "Dünya".

"tamamen bir rüya değil": "Echo'nun Kemikleri"ne kaynaklık eden metne, (o tarihte) yayınlanmamış *Sıradan Kadınlar Düşü*'ne birçok göndermeden biri.

"canlılar": Bkz. "canlılar ve ölüler" (Petrus I 4:5).

"sınırlı bireysel varoluş... zaman sırasıyla": Beckett burada Friedrich Überweg'in *History of Philosophy*'sinden [1863–6] (I, 35) Anaksimendros'u serbestçe alıntılıyor ve kendisinin "Felsefe Defteri"nde şöyle yazıyor: "Her şey,

* Hokeye benzeyen geleneksel bir İrlanda sporu. (ç.n.)

kökeninin olduğu yere tekrar inerken eşitlik içinde olmalıdır; çünkü her biri zaman sırasıyla, haksızlığı düzeltmeli ve kefaret etmelidir"; "Sınırlı bireysel varoluş bir haksızlık oluşturur ve kefareti yok oluşla ödenmelidir" (TCD MS10967, 7r).

"çit": Kısmen, Belacqua'nın yaşamla ölüm arasındaki durumunu simgeler ve kısmen de, Dante'deki adaşının –ne bir tarafta, ne diğer tarafta, ne yukarı çıkar ne aşağı iner– halini yansıtır.

"casse-poitrine": Homoseksüel oral sekste aktif partner; bu sözcük *DD*'deki, Pierre Garnier'in *Onanisme seul et à deux* [1883] (486) yapıtından alınmış bir homoseksüel pratikler listesinde bulunur. Bkz. *Düşler* (20): "Casse-poitrinaire".

"tatlı düşler": Muhtemelen, Rousseau'nun *Yalnız Gezenin Düşleri*'nden alınmış (bkz. 332 ve 333).

"Romeo ve Juliet": Shakespeare'in oyununun adı verilmiş Küba purosu; "adamın purosunu çekmek" deyimi *DD*'deki (481), yukarıda söz edilen homoseksüel pratikler listesinde yer alır.

"kusmuğuna geri dönme": "Kusmuğuna dönen köpek nasılsa, sefahatini tekrarlayan akılsız da öyledir" (Süleyman'ın Meselleri 26:11). Beckett *Proust*'ta (19), kusmuğu alışkanlıkla bağlantılandırır: "Alışkanlık, köpeği kusmuğuna bağlayan safra ağırlığıdır"; bkz. *Godot'yu Beklerken*: "Fakat alışkanlık büyük bir körleticidir" (*CDW* 84).

"exuviae": Beckett, Ruby Cohn'a yazdığı (4 Ocak 1982 tarihli) mektubunda "Exuviae"nin, sonunda *Disjecta* (1983) adıyla yayınlanan muhtelif metinlerden oluşan kitap için muhtemel bir başlık olduğunu öne sürüyor.

"şehvetli polenlerden bir bulut": Muhtemelen, *DD*'de yazılı Süleyman'ın Meselleri 16:15 vasıtasıyla: "Son yağmurların bulutu gibi (lütuf dolu)" (555). Ayrıca bkz. "Islak Bir Gece"deki "son gelen yağmurun bulutu" (*Aİ* 44), *Düşler* (200) ve "tam zamanında bir sevgili" şiirinin son dizesi.

"işkence odasında, o sigara içilmeyen bölümde": Beckett burada, Nisan 1931'de kuzeni Peggy Sinclair'i görmek için Paris'ten Kassel'e giderken Nuremberg'deki kısa konaklamasını hatırlıyor; Beckett kaledeki işkence odasını gezerken dikkatini "sigara içilmez" tabelaları çekmişti. Bu yaşantı ayrıca *Düşler*'e (71, 181) ve "Sarı" öyküsüne de (*Aİ* 156, 164) girmiştir ve Beckett, Nuremberg'e 1937 Martında tekrar gittiğinde ("Alman Günlükleri") ve Barbara Bray'a yazdığı (2 Kasım 1971 tarihli) bir mektupta bunu hatırlar.

"Madden ödülü kazanmış biri": 1798'de Samuel Madden tarafından kurulmuş, Dublin Trinity College Bursu sınavında ikinci gelene verilen bir ödül. Beckett'in *Watt* romanında Arsene, kıçında bir çıban çıkmasa bu ödülü kazanacaktı. Ayrıca, *Watt*'ın Ekler bölümünde "maddened"* bir "ödüllü" görülür.

"burnunu karıştırır": Jules Renard'ın *Journal*'ındaki 11 Eylül notundan alınmış: "La solitude où l'on peut enfi n soigner son nez avec amour" ("Nihayet zevkle burnunuzu karıştırabileceğiniz yalnızlık"); Beckett bu cümleyi kendi Renard kitabında işaretlemiş ve *DD*'ye (221) aktarmış. Bkz. *Düşler* 22, 72, 128.

---

* Delirmiş. (ç.n.)

"fiyasko", *Düşler*'de beş kez ortaya çıkar (19, 50, 68, 76, 121); Beckett bu sözcüğü ayrıca, MacGreevy'ye yazdığı (26 Nisan 1935 tarihli) bir mektupta Stendhal'in *Armance*'ındaki Octave'nin iktidarsızlığı için kullanır (ve buradaki kullanımı da Lord Gall'ın iktidarsızlığının "fiyasko"sunu ima etmek içindir). Beckett daha sonraki yaşamında *Aşksız İlişkiler*'den bir fiyasko diye söz etti. Ayrıca, Murphy'nin "küçük dünya"ya (112) kaçarak savuşturduğu "fiyasko durumlar"a ve, *A Piece of Monologue*'daki (117) "ilk berbat fiyasko"ya bakınız.

"müthiş güçlü dozda kefaretler": Muhtemelen William M. Cooper'ın *Flagellation and the Flagellants*'ından [1870] (12) alınmış: "Güçlü dozda bir sopa" (*DD* 341). Beckett'in yapıtlarında hep, ilk günahın kefaretine sürekli bir ilgi vardır: "İğrenç bir şekilde, domuzlar gibi kefaret ödüyorum" (*Adlandırılamayan*)*.

"miras mallar": Miras kalan şeyler, maddi miraslar ve maddi olmayan haklar olarak ayrılır. Öykünün ikinci bölümüne bir işaret daha.

"yüklemsiz": *Encyclopedia Britannica*'nın (14. ed.) "Mistisizm" maddesinden; *DD*'de şöyle yazıyor: "Tanrı: Bütün kategorilerin üzerinde, yüklemsiz Varlık" (607). Bkz. *Düşler* 34.

"üç parçalı": Üç bölüme ayrılan sanat eseri, genellikle panel tablolarda kullanılır; öykünün bağlamında ayrıca, Kutsal Üçleme'yi ve Dante'nin üç bölümlü *İlahi Komedya*'sını da düşünebiliriz.

---

* *Üçleme*'nin içinde (Orijinal adı *The Unnamable*), Çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yayınları, 1999. (ç.n.)

"ilk baştan başlayacak olursak": Lewis Carroll'un *Alice Harikalar Diyarında*'sında (böl. 12) Kral'ın Alice'e dediği gibi, ve "sen sonuna varıncaya kadar devam: sonra dur".

"meleklerden, ... oluşan, ... ak bir kalabalık": Bu deyişin kaynağı net değil, ama belirgin bir Dantevari havası var; *Düşler*'de şöyle yazıyor: "Adamın bunu yapması için Limbo'yu boşaltması, ak melekleri koyması, ve ruhlar kalabalığını ışıkla dağıtması gerekiyordu" (63). "Ak melekler" *Düşler*'in (44) başka bir yerinde de görülür.

"yağdan sonsuz daha pürüzsüz ve kabaklardan daha yumuşak": On altıncı yüzyılda Paris Üniversitesi'nin adı kötüye çıkmış rektörü Ravisius Textor'un, serseri gençlerin sırtını kırbaçlama gerekliliği üzerine sözlerinden alıntı; Cooper'dan (426) alınmış ve *DD*'ye (386) yazılmış. Bkz. *Düşler* 44.

"gözkürelerinin üzerindeki gözkapaklarının kumu ve parıltısı": Kısmen Renard'ın *Journal*'ından (24 Mayıs 1902) alınmış ve *DD*'de şöyle yazıyor: "Şahin: Bir toz tanesinin üzerindeki gözkapağı gibi titriyor" (236); ayrıca *Düşler*'de: "Kum üzerindeki gözkapağı" (36), ve Beckett'in (18 Ekim 1932'de) Thomas MacGreevy'ye yazdığı mektupta: "Ben pendu'nun meni salgısına, Homeros'ta ve Dante'de ve Racine'de ve bazen Rimbaud'da bulduğum şeye, beyin daha rüzgârın kumunu bilmeden kapanan gözkapaklarının bozulmamışlığına yas tutuyorum" (*LSB I* 134-5).

"yüreğine baktı": Sir Philip Sidney'in sekansı *Astrophil and Stella*'nın açılış sonesindeki Esin Perisi'nin öğüdünü yansıtıyor: "Yüreğine bak ve yaz." Beckett'in okuduğu, Legouis ve Cazamian'ın

Histoire de la littérature anglaise kitabında (264) altı çizili.

"Ruhum boş yere kışkırtılıp eziyet görmeye": Augustine'den (VII, v) alıntı (*DD* 128).

"sakin, ama yine de rahatlamışçasına neşeli olmayan... Neşe çocukları": Zaborovna Privet'in görünümü *DD*'deki uzun bir nota, dolayısıyla da Augustine'e (VIII, xı) dayanır: "Ilımlılık: Sakin, ama yine de rahatlamışçasına neşeli olmayan bir halde, dürüstçe teşvik ediyor beni gelmeye, & kuşku duymamaya; bana sayısız iyi örnekle (ciddi dullarla & yaşlı bakirelerle) dolu kutsal elleriyle sarılmak için öne doğru uzanıyor [metinde böyle], çocukların ve neşelerin, verimsiz değil, doğurgan anası; ikna edici bir istihzayla gülümsüyor bana" (158). Beckett St Augustine'in *İtiraflar*'ını bozuyor: Bu sahne St Augustine'in din değiştirmesini, günahla dolu bir yaşamdan kurtulmasını gösteriyorsa da, "Echo'nun Kemikleri"nde Zaborovna Belacqua'yı cinsel arzuyla baştan çıkarıyor. Zaborovna'nın sahneye girişi ayrıca, Dante'nin *İlahi Komedya*'sında Beatrice'nin ortaya çıkışını da yansıtıyor.

"gelmeye ve kuşku duymamaya": İsa'nın, Diriliş'ten kuşku duyan Thomas'a söylediği gibi, ama burada tersine çevrilmiştir, çünkü elbette, "dirilen" Belacqua'dır. Öykünün sonunda, Belacqua'nın Doyle'u kendisinin bedensel olarak varolduğuna ikna etmeye çalışmasıyla buna tekrar gelinir.

"bunamış bir bakire": Beckett Augustine'in "yaşlı"sını "bunamış"la değiştiriyor ve kullandığı sözcük*

* Burada "bunamış" anlamında kullanılan sözcük "anile"dir. (ç.n.)

"yaşlı bir kadın"ı ifade ediyor fakat aynı zamanda "anüs"le aynı etimolojiyi paylaşmasıyla, kadının "doğurgan" olmayabileceğini de gösteriyor.

"Zaborovna": Zaborovna'nın fahişelik mesleği adında yazılı, Rusçadan alınmış: "Zabornyj": "edepsiz, kaba"; "zaboristyj anekdot" ise müstehcen hikâye demektir. "Zabor" "çit" anlamına gelirken, "zabornaja literatura" da "çit edebiyatı" ya da pornografidir; "-ovna" Rusça babasal adlar bakımından mümkün bir dişisel ektir, yani "ait" demektir. Dolayısıyla Zaborovna bir bakıma, "çite ait"tir. Beckett'in *Düşler* ve *Aİ*'deki dişi karakterlerinin çoğu "a" harfiyle biten isimler taşır.

"Dediğini duymuyorum": *Düşler*'deki, "duyulmazlıkların estetiği" denen şeyle ilgili ve Dante'nin "chi per lungo silenzio parea fioco (uzun sessizlikten ötürü boğuk sesli)" (TCD MS10966/1, ır) deyişine dayanıyor. Zaborovna da, *Inferno*'nun ilk kantosundaki Vergilius'tan farksız bir şekilde, bir duyulmazlık halinde belirir.

"kerhane": Robert Burton'un *Melankolinin Anatomisi*'ne dayanıyor (III, 219); bkz. *DD*: "Kerhaneye git yahut ara sıra, bu yolla gelebilecek bir am bul" (899).

"kırk gün": İsa kırk gün çölde kaldı (Markos 1:13 ve Luka 4:2).

"düşük seviyeli bir hayatın hayalarına ve taşaklarına ve serçelerine": Augustine'den (I, ıx); *DD*'de şöyle yazıyor: "Günahlarını düşük seviyeli bir çocukluğun sıçanlarından & taşaklarından & serçelerinden aldı" (79); ayrıca *Murphy*'de de (26) kullanılıyor bu.

"biz lafı sadece kişidışı bir kullanımdır, Toskana tarzı dönüşlü bir zamirdir": Kişidışı "biz" sözcüğü

birçok dilin akademik yazımında, pasif ifadenin ve birinci tekil şahıs zamirinin aşırı kullanılmasından kaçınmak için kullanılır. Ayrıca bkz. *Düşler*'deki anlatıcı: "Biz, şimdi ve gelecekte, 'ben'in bir uylaşımı" (112). "Toskana", Floransa'da, Toskana'nın başkentinde doğmuş Dante'ye ve daha spesifik bir şekilde, *İlahi Komedya*'da kullanılan Toskana lehçesine bir göndermedir.

"kendini suistimal hali": "Kendini suistimal" burada bir tür gramersel mastürbasyondur, çünkü Toskana lehçesinde, (standart İtalyancanın aksine) "si" hem pasif hem de dönüşümlü olabilir; bu nedenle, bir anlamda, "kendini suistimal etmek"-tir. Bkz. "kendini suistimal denen şeyin sözde zevkleri" (*Molloy*, 58).

"Mazoşizmin İngilizcedeki pasifi": "Pasif"in iki anlamını da kullanıyor; birincisi, "boyun eğen", ikincisi de, fiilin öznesinin, tanımlanan eylemle karşılaşan kişiyi ya da nesneyi gösterdiği pasif ifade; bunların ikisi de bir tür "mazoşizm" ima ediyor; "İngilizce", çünkü pasif ifade İngiliz dilinde diğer dillere göre daha sıklıkla kullanılır.

"Aralıklar": Beckett'in (Echo'nun Kemikleri de dahil) ilk yapıtlarında sadece bir anlatım aracı değil, duraklamalarla ve boşluklarla ve sessizliklerle, daha geniş kapsamlı bir estetik kaygının parçasıdır; örneğin bkz. *Düşler*: "Okurum, yaşayacağı şeyleri cümlelerin arasında, sessizlikte yaşamalı; kullanılan terimlerle, ifadelerle değil, duraklamalarla iletilmeli" (138). Ayrıca bu fikir Marcel Proust'un, *À la recherche du temps perdu*'sünün ilk başlığı olan ve daha sonra *Sodom ve Gomore*'ye eklenen bir pasajın ("belki de Proust'un yazdığı

en müthiş pasajın", *Proust* 25) başlığı haline gelen "Les Intermittences du coeur" ("yüreğin aralıkları") ile de bağlantılı.

"gürleyen meg... yolda yorgun": Bu cümle büyük ölçüde, müziğin "melankoliye karşı bir gürleyen meg, yolda yorgun için üstü kapalı bir araba" olduğu Burton'dan (II, 115) alınmış (*DD* 802). Bkz. *Düşler* 38 ve 85.

"müzikal... düşünce": Carlyle'ın *Of Heroes and Hero Worship*'iyle (291) bağlantılı: "Çok müzikal bir düşünce" (*DD* 310). Bir sonraki satırda da müziksel bir "duraklama" var.

"bir fırsat için kapışıyor": Boks terminolojisine dayanan birçok deyişin ilki.

"bir okşamayla kaburgalara bir şey saplamanın arasında": Ayrıca bkz. *Murphy*: "Yani vuruşun biçimi gerçekti, hakiki bir okşama biçimi" (69).

"ruhunu tanrıya yükseltti": *DD*'deki bir nottan: "Quareritur I° Kirlenmeyi yaşamak üzere olduğunu bilen o ne yapacak? R. Ruhunu Tanrıya yükseltecek, yakaracak ona, signo cruces se manire, gönüllü bütün aklanmalardan kaçınacak, şehvet düşkünlüğünün hazlarından vazgeçecek" (447); alındığı kaynak: J. B. Bouvier'in *Dissertatio in Sextum Decalogi Praeceptum, et Supplementum ad Tractatum de Matrimonio* [1852] (65).

"Eton'lu Dr Keate": Cooper'ı (438) yorumlayarak, Eton'lu kırbaççı Dr Keate'e gönderme: "Eyvah! –dedi Keate– adınızı çıkaramadım, Çocukların kıçları birbirinin tıpatıp aynı." Belacqua da benzer şekilde, Zaborovna'nın adını hatırlayamıyor.

"Privet": Zaborovna'nın soyadından ilk kez söz ediliyor; "privet" normalde, sıklıkla çit oluşturacak

şekilde büyüyen ligustrum familyasından çalılar ve küçük ağaçlar için kullanılır. Önadıyla birlikte alınırsa kadının çitlerde başıboş gezen biri, ya da fahişe statüsünü doğruluyor. Ayrıca "pryvet" Rusçada teklifsiz bir selamlama hitabıdır.

"şangayladı": Daha yaygın bir şekilde, insanların kaçırılıp zorla gemici yapılması anlamına gelir, ama *Düşler*'de de (173) buradaki gibi kullanılıyor.

"bir sürü bebeği": Burton'a (III, 229) dayanıyor: "Birbirlerinin gözlerindeki bebeklere bakarak" (*DD* 907). Bkz. *Düşler* (19) ve "Islak Bir Gece" (*Aİ* 56).

"yaşlı bir adamın arzusu": Bkz. "Yaşlı bir adamın mentulasından daha yumuşak" (John Martson, *The Dutch Courtesan*, IV, iii) "Whoroscope"* Defteri'nde, "mentula"nın Latince "penis" olduğu yazıyor.

"hiçbir gölgenin olmaması": Dante'nin *Purgatorio*'sundan alınmış; Vergilius'un bedeni ruhlara benzer ve dolayısıyla şeffaftır: "A me nulla s'adombra" ("önüme düşen hiçbir gölge yok"; III, 28). Beckett, Dante'yi okurken elyazısıyla yazdığı ilk notlardan birinde şöyle diyor: "Dante'nin gölgesi, Vergilius şeffaf. Yerde sadece bir tane gören D., V.'nin yok olduğunu düşünüyor" (UoR MS4123, iv). *Düşler*'deki Smeraldina "gölgesi yok, kendisi gölge" (23) diye betimlenmiş.

"bukağı": Sığırları ve atları engellemek için kullanılan ip ya da kösteklere sıklıkla, İrlanda halk masallarında olduğu kadar, W. B. Yeats'in *The Celtic*

* "Whore" "fahişe" ve "horoscope" "yıldız falı" sözcüklerinin bileşimi. (ç.n.)

Twilight'ında da rastlanır. Bu sözcük Beckett'in notlarında Ernest Jones'un *Papers on Psycho-Analysis*'inden (1912) alınmış olarak görülür; Jones, "Sembolizmin Kökeni" konusunda bir tartışmada kendisinin "Trueborn Jackeen" notlarına göndermede bulunur: "Ayrıca bkz. Trueborn Jackeen ve bukağıları" (TCD MS10971/8, 13r). Ayrıca bkz. Daniel Corkery'nin 1913'te yayınlanan "Bukağılanmış" öyküsü.

"meatus": "Ağız" ya da "geçit" anlamındaki bu sözcük *DD*'de yazılıdır ve Garnier'in *Onanisme seul et à deux* adlı yapıtında (476) sık sık rastlanır. Bkz. *Düşler* 157.

"golf topu tutacağı": Yine burada da Lord Gall'la ilgili bir anlatımsal ima. Beckett elbette iyi bir golfçuydu.

"Sil şunları": J. G. Lockhart'ın *The History of Napoleon Bonaparte* adlı yapıtından [1829] (470) alınmış: "Alexander'ın kollarına yığılan Frederick-William'ın yanaklarından aşağı gözyaşları boşanıyordu: 'Sil şunları' dedi Çar" (*DD* 56).

"ateşli ve hüzünlü": Baudelaire'in *Fusées*'indeki, güzellik için "quelque chose d'ardent et de triste" betimlemesini yansıtıyor.

"Gilles de Rais" (1404-40), simya ve nekromansi merakı yüzünden oğlan çocuklarını kaçırıp işkence etmesiyle kötü bir ün yapmış Fransız mareşali. Zaborovna'nın gözlerinde "bir sürü bebek" varsa, Belacqua'nın gözlerinde de tersi, yani Gilles de Rais'in ölü çocukları vardır. Beckett, de Rais'i, Mario Praz'ın *La carne, la morte e il diavolo nella letteratura romantica* adlı yapıtını (1930; İngilizce

Çev. *The Romantic Agony*) okurken öğrendi. Onun "gözküreleri" *Düşler*'de de (79) görülür.

"strangüri": Yavaş ve ağrılı idrar yapma, bu satırdaki cümle kuruluşuyla hissettiriliyor; ayrıca, *Ill Seen Ill Said*'de de (73) görülür.

"bile bile ziyanlık": "Acıklı yoksunluk getirir" atasözünden.

"Minskli rahibe": Cooper'ın, *Flagellation and Flagellants*'ında tartıştığı ve Beckett'in *DD*'ye (407) yazdığı "acıklı bir hikâye"; Minsk'teki, Roma Katolikliğinden vazgeçmeyi ve Ortodoks kilisesine katılmayı reddeden St Vasil rahibeleri 1870'lerde Sibirya'ya sürgün edildi ve yerleştirildikleri manastırda hizmetçilik yaptırılıp kırbaçlandılar.

"Ocak ayı gibi soğuk": Burton'da, Sofokles Ocak ayı gibi soğuktu (III, 301); Beckett bunu *DD*'de Sokrates olarak değiştirmiş (968). Bkz. *Düşler* 61.

"Alfieri'nin ya da Jean-Jacques'ın bir menüet dansını becerebileceğinden": Vittorio Alfieri (Beckett'in 22 Temmuz 1932'de British Museum'a bir okuyucu kartı için yaptığı başvuruda söz ettiği) *Otobiyografi*'sinde, danstan nefret ettiğini, bunun Fransız dans hocasından nefret etmesiyle şiddetlendiğini ve bu yüzden "bir menüet dansının nasıl yapılacağını" hiç bilmediğini kabul eder (51); Jean-Jacques Rousseau, "yapımın gayet müsait olmasına karşın bir menüet dansını hiç öğrenemedim" itirafında bulunur, oysa nasırlardan muzdaripti (*İtiraflar* V).

"bebekleri boğma": Burton'dan (III, 229). Bkz. *DD* (907).

"nefes almak için yüzeye çıkan": Beckett, Leishman'ın Rainer Maria Rilke çevirileri hakkında eleştiri yazı-

sında Alman şair için, "daima, *Ichgott*'tan ötürü kendine gelmek için kafasını kaldırıp iğrenerek yutkunuyor" diyor (*Dis* 66).

"clonus": Yunanca "çalkantı" ya da "kargaşa"; bir kasın ardarda gelen, genellikle sık aralıklarla kasılması ve gevşemesiyle karakterize bir hareket. Beckett'in "Serena II" adlı şiirinde "clonik dünya"-dan söz edilir (*CP* 19).

"mutluluk, mükemmel bir aldatılmışlık": Swift'in, Beckett'in TCD'de incelediği *A Tale of a Tub*'daki, delilik üzerine konu dışı bir sözünden alıntı yapıyor.

"hypnosis": Beckett *DD*'de, Jules de Gaultier'in "L'hypnose gouverne tout ce qui est vivant" adlı yapıtından (*De Kant à Nietzsche*, 1930, 37) alıntı yaparak, "Hipnoz yaşamın dominant bir halidir" diye yazmış (1154). Gaultier "Titania, aşkının eşek kafasını bağrına basarak" arzusunu gösterir mitini alıntılıyor ve bu yüzden de Beckett'in buradaki dipnotu "Titania ve Eşek"tir. *Düşler*'de de kullanılıyor: "Bağrımıza à la Titania eşekleri basmak" (160).

"ahüzar ederek"*: "Hasret çekerek"; bkz. *DD*, Burton'a (II, 175) dayanan "memleket için ahüzar etme": "Memleket için ahüzar etmeyle çocukça bir alay bu". *Düşler*'de Belacqua karanlık için ahüzar ediyor (51).

"asabi bir özne": Beckett'in dipnotunda Shakespeare, *III. Richard* olarak tanımlanmış; özellikle de, Richard'ın, "bu gece gölgeler" ruhuma "on bin askerden daha çok korku" salıyor dediği V, III.

---

* Burada kullanılan orijinal sözcük "honing"dir. (ç.n.)

"Galileo'nun sistemi... dünyanın hareketi": Galileo'nun, Kopernik'in dünyanın hareketini kontrol eden güneştir (*Dialogo dei due massimi sistemi del mondo,* 1632) teorisini doğrulamasına bir gönderme. Beckett, James Jean'in *The Universe Around Us* (1929) adlı yapıtını okurken *DD*'ye (1041) "Galileo'nun güneş sistemi araştırması" diye not düşmüş. *Düşler*'de, şair Chas "şiir hareket ediyor, eppure" (324) diyerek, Galileo'nun 1633 Temmuzunda bir engizisyon mahkemesi sırasında, dünyanın hareket ettiği teorisinden vazgeçmek zorunda kaldıktan sonra mırıldandığı rivayet edilen "Eppure si muove") (Yine de hareket ediyor") sözüne göndermede bulunuyor. Bir geminin güvertesinde duran Belacqua "hareket eden gemiyle birlikte, Kartezyen yerküre gibi ileriye doğru hareket ediyor" (*Aİ* 134; *Adlandırılamayan*'da da tekrarlanıyor, 336). Bu imge pekâlâ, okuduğu J. P. Mahaffy'nin *Descartes*'inden [1880] alınmış olabilir: "Dünya gerçekten hareket ediyordu ama bu, kendisi sabit olsa da, çevresindeki daha büyük bir sistemin hareketiyle taşınan, gemideki bir yolcu gibiydi" (61). Ayrıca bu, "Kartezyen" şiir "Whoroskope"u da (1930) açıklıyor; orada Galileo ortaya çıkar: "Hareket ediyoruz dedi gittik" ve "O hareket etmiyor, o *hareket ediyor*" (*CP* 40). Ayrıca bkz. *Watt*: "Ve yine de hareket ediyor, Galileo'nun beşiği gibi" (beşik, Arnoldus Geulincx'in *Ethics*'i vasıtasıyla girmiş).

"Uhland'ın bir şiiri": Beckett'in hangi şiiri düşündüğü belirsiz, fakat onun romantik şair Ludwig Uhland hakkında bilgisinin, John Pilling'in keşfettiği gibi, Heinrich Heine'nin "Die Romantische Schule" adlı denemesinden geldiği anlaşılıyor. Beckett,

Mörike'nin *Mozart on the Journey to Prague* adlı yapıtı üzerine yazdığı eleştiride (*Spectator* 23 Mayıs 1934; bkz. *Dis* 61-2) bu denemeden alıntı yapıyor ve üstü kapalı bir şekilde Uhland'dan söz ediyor.

"uzun siyah silindirik bir Galloway ineği... buzağı kaydırdı": Bu pasajdaki ayrıntılar, çoğu kelimesi kelimesine Beckett'in "İnek" (TCD MS10971/2, 7v) başlıklı notlarından alınmış ve burada, "buzağı kaydırma"nın "düşük yapma"ya karşılık geldiği yazıyor.

"Büyük ölçüde rahatlamış": "Aşk ve Lethe"de (*Aİ* 87) eteğini yere düşüren Ruby Tough ve bu öyküde daha sonra tekrar Doyle gibi.

"ölüm faslında": Latince "in articulo motris", ölüm ânında.

"her düşündüğünü söylemiyorsun": Süleyman'ın Meselleri 29:11–"akılsız her düşündüğünü söyler" (*DD* 568).

"kısrak kuyruğu": Sirüs bulutlarının halk dilindeki adı.

"Addison hastalığı": Adrenal salgı bezlerindeki bozukluktan kaynaklanan ve birçok belirtinin yanı sıra, deride pigmentasyonun artması sonucunu da veren ender bir durum.

"zıbın": Bebeklerin kundak bezinin üzerine giydirilen üçgen şeklinde bir giysi.

"gemiyi yüzdürme"– Rimbaud'nun "Les poètes de sept ans" şiirin son dizesini yansıtıyor: "[...] et pressentant violemment la voile!" ("[...] ve hızla yelken açarak").

"Lafı çitten dolandırsanız da": Çünkü Zaborovna ("Sen 'beni ağırlamak' derken"... "ne demek istiyorsun?") sorusuna doğrudan cevap vermek iste-

miyor, ayrıca bu sözler kadının soyadıyla da ilgilidir. *Düşler*'de, Alba'nın "hareketsizliği" Belacqua'yı "çitten dolaşmak" zorunda bırakıyor (170).

"kalabalık": *Düşler*'in sonunda, Fricas'ların partisinde, "Ne Talihsizlik"te ve "Islak Bir Gece"de de benzer bir resmigeçit vardır. Bu karakterlerin birçoğu *Al*'de de görülür ve bunların burada ortaya çıkması Beckett'in, "Echo'nun Kemikleri"yle seçkideki diğer öyküler arasında bir anlatım uyumu sağlama çabasını gösteriyor.

"Sicilyalı Vesperler": Sicilyalı Vesperler, 1282'de Sicilya adasında Fransız egemenliğine karşı kanlı bir ayaklanmaya verilen addır.

"üç ayda bir çıkıyor rolü yapan aylık bir dergi": Editörlüğünü Seumas O'Sullivan'ın yaptığı *The Dublin Magazine*'e sözle çatma. Bu dergi aylık olarak başlamıştı, fakat üç aylık haline geldi. *The Dublin Magazine* 1931'de Beckett'in "Alba" şiirini yayınlamış, ama (1931'de) "Enueg I" şiirini ve daha yakın zamanda da (1933 baharında) bir öyküsünü, uhtemelen "Ding-Dong"u geri çevirmişti.

"John Jameson o'Lantern": Dublin'deki Jameson's viskilerinin kurucusu John Jameson'u İrlandalıların kabak oyma geleneğiyle bağlantılandırıyor.* Mercier ve Camier "JJ" içer.

"ekzoftalmik guatr": Graves hastalığı (tiroid hormonunun aşırı üretilmesi) olarak da bilinir. Murphy'nin yıldız falında "Grave'in hastalığı"ndan söz edilir (23).

---

* "Lantern" "fener" demektir ve burada kabak oyularak yapılan fener kastediliyor. (ç.n.)

"Çingene Rondo": Bkz. Haydn'ın "Çingene" ya da "Çingene Rondo" lakaplı G majör piyano üçlüsü; çünkü bu müzik parçasının finali "Macar" tarzıdır.

"kılsız ama dölleyici": Garnier'den (485) alınmış ve *DD*'de (485) "natura glabrum infecundum" olarak not edilmiş; Beckett aynı kaynaktan (70) "glabréité" (derisi pürüzsüz) sözcüğünü de *DD*'ye (454) not etmiş. Lord Gall keldir, ama dölleyici değildir. Bkz. *Düşler*'deki (157) "pürüzsüz taç" ve "Kız Kardeşime" şiirindeki (*CP* 35) "pürüzsüz morina".

"agualar": *The Life of Saint Teresa of Avila by herself* adlı yapıttan; agualar Tanrının dalgın ruhları yıkadığı sulardır (John Pilling'in notu).

"illuminaciones": *Illuminations*, Arthur Rimbaud'nun İspanyolcaya çevrilmiş düzyazı şiirler seçkisi; bkz. Louis Antoine Fauvelet de Bourrienne'nin *Memoirs of Napoleon*'undan [1829-31] (II, 20) alınmış "Staps, genç illuminatio" (*DD* 49), ve *Murphy*'deki (111) "illuminati".

"Kıllı": Belacqua'nın en iyi dostu "Kıllı" Capper Quin, Belacqua'nın ölümünden sonra Smeraldina'ya destek oldu. Lord Gall gibi o da "tüysüz"dü ama, Lord Gall'ın tersine, "Kıllı" lakabı onun cinsel gücünü ima ediyor.

"kaskatı ve ... açık": *Watt*'ta, kavme adını veren kahramanın da yürüyüşü "kaskatı ve açık"tır (31).

"Baby Austen": İlk kez 1922'de piyasaya çıkan Baby Austin, halk kitleleri için üretilmiş yedi beygirlik bir arabaydı; burada Jane Austen'le birleştiriliyor.

"Parabimbi Kontu": Parabimbi Kontesi *Düşler*'de ortaya çıkmıştı. Bu isim İtalyanca, onların "çocuk ötesi", yani "çocuksuz" olduğunu ima ediyor.

"Eliot'un zor bir yerini... düzeltiyor": Bu cümle *DD*'de (945) T. S. Eliot yerine Dante'yle ilgili olarak yer alıyor; Burton'dan (III, 270) uyarlanmış.

"manifestolarını korolayarak": Korolamak–"hep beraber şarkı söylemek"; Beckett yayıncılık manifestolarından modernist büyülenmişlikle alay ediyor (ve belki de Eugene Jolas'ın Mart 1932 tarihli *transition*'daki, "Şiir Dikeydir" manifestosuna onun adını da katmasını hatırlıyor).

"Tavukçu Ölçüsü": On beşinci ve on altıncı yüzyıllarda yaygınlaşmış, sırayla on iki ve on dört heceli şiir biçimi; bu terim, tavukçuların bir düzine diye bazen on iki, bazen on dört tane satma alışkanlığından gelir.

"şeytanlığın tam ortasında... eski hadımlardan": H. A. Giles'in *The Civilisation of China*'sında (1911, 79) betimlenen, Han Hanedanının intikaline gönderme; ve *DD*'de şöyle not edilmiş: "Hadımlar her zamanki gibi, şeytanlığın tam ortasında" (518).

"Caleken Frica": Ana ve kız Frica *Düşler*'de ve *Aİ*'de ortaya çıkar ve Beckett'in arkadaşı Mary Manning'le annesi Susan'a dayanır. "Caleken", tövbekarlarını disipline sokmak için –çıplak olarak, buradaki referans bu yüzden– kırbaçlayan Cornelius Hadrien adında bir Fransisken rahibin yönettiği bir ıslahhanede tutulan Caleken Peters adlı genç bir kadından gelir. Beckett bu hikâyeyi Cooper'dan (124-33) almış ve kadının adını *DD*'ye (375) kaydetmiş. "Frica", adi fahişe, sürtük anlamındaki "fricatrice"den gelir (Ben Jonson, *Volpone*). Beckett bu sözcüğü Garnier'in *Onanisme seul et à deux* adlı yapıtında (448) bulmuş.

"göbek muammasının etrafına minnehaha minnehaha": Minnehaha, Henry Wadsworth Longfellow'un *The Song of Hiawatha*'sında (1855) Hiawatha'nın sevgilisidir. Ama muamma yine de muamma olarak kalıyor. "Hiawatha", "Aşk ve Lethe"de (*Aİ* 88) ortaya çıkar.

"balayı tekboynuzlusu": Mitolojide, tek boynuzlu at ancak bir bakire tarafından çağırılabilir ve uysallaştırılabilir; yani bu "balayı", tamamına ermemiş başka bir ilişki olsa gerek.

"cep saati": Kapaklı bir saat; *Watt*'taki Bay Ash'in de, "*Godot'yu Beklerken*"deki Pozzo'nun da böyle bir saati vardır.

"Yogi": Yoga sisteminin (geleneksel olarak Hintli) uygulayıcısı.

"sütçü": Yogiler çiğ ve organik sütü en besleyici gıda olarak görülür.

"standart mum": Yerini bugün "candela"nın aldığı, ışık kaynağı şiddeti birimi anlamında bir terim.

(karınsal) beyninde yolculuk yapan: "Karınsal beyin", yani karın boşluğu sinir ağından söz ediyor.

"leprechaun": Farklı şekillerde telaffuz edilen leprechaun, O'Reilly'nin *Irish Dictionary*'sinin 1817 ekinde, İrlanda Folklorunda cüce bir cin olarak tanımlanıyor.

"Ahlaksızlık ve Ölüm": *DD*'deki bir maddeye, "Ahlaksızlık & Ölüm, Kefen [metinde böyle] ve Kameriye"ye (276) dayanıyor; Praz'ın *The Romantic Agony*'sinden (31) alınmış, o yazar da bunu Baudelaire'in "Les deux bonnes soeurs"undan alıntılamış.

"geçtiler... sonuncuya kadar": Augustine'den (XI, vı) alınmış ve *DD*'de şöyle yazıyor: "Ebediyetten uzak

bir ses / Çünkü o ses geçti & ve geçip gitti, başladı & bitti; heceler işitildi & geçip gitti, birincinin ardından ikinci, ikincinin ardından üçüncü, ve böylece devam etti sırayla, sonuncuya kadar hepsinden sonra & sonuncudan sonra sessizlik" (189). Ayrıca bkz. *Düşler* 105 ve 137.

"şiddetli sevimlilik": Muhtemelen Praz (26) vasıtasıyla, Shelley'in "Leonardo da Vinci'nin Floransa Galerisindeki Medusa'sı üzerine" şiirinden alıntı.

"androjin": *DD*'de (325) "androgynus" sözcüğü yazılı ve Praz'dan (206) alınmış. *Molloy*'da Lousse "androjin" olarak tanımlanır.

"ferah bir hiçlik": *DD*'de (125) not edilmiş, Augustine'den (VII, 1) daha çok materyal vardır: "Boş bir yer, ferah bir hiçlik". Ayrıca, *Düşler*'de (185) ve *Murphy*'de de (60) kullanılıyor.

"Tek tek kötü... hep birlikte çok kötü": Beckett burada, *DD*'deki (210) Augustine'e (XIII, xxvı) dayanan bir notu –"tek tek iyi: hep birlikte çok iyi (Yaradılış Günü)"– tersine çeviriyor.

"İpek yırtığı": Giles'in *The Civilization of China*'sından (23) alıntı; *DD*'de şöyle yazıyor: "İpek yırtığı sesini seven melankolik Çin kraliyet cariyesi gibi"; söz konusu cariye Yang Kuei-fei'dir (509).

"Adamotları": Mandragora; yaygın bir inanışa göre adamotları, asılan adamların fışkıran menilerinden çıkar ve topraktan sökülürken çığlık atar; bir cümle önce geçen "korkutucu bir ses" bundan ötürü. Bkz. *Molloy* (162) ve *Godot'yu Beklerken* (*CDW* 18).

"Gnaeni, pranik kabarcık": "Gnani" birçok dilde "bilgelik" anlamına gelir. "Prana", yogada "nefes"

ve, canlı her şeyde varolan yaşam prensibidir, ama burada bir "kabarcığa", basit bir hücresel organizmaya indirgenmiştir. "Prana" *Murphy*'de (122) tekrar ortaya çıkar.

"Bir köpek... meraklarını": Jonathan Swift'in "Cadenus ve Vanessa"sından (1713) iki dize; üç noktayla gösterilen eksik dize: "Yahut insan biçiminde daha kötü bir canavar".

"Partagas": 1845'te kurulmuş bir Küba puro markası.

"Voltigeur": Fransız purosu; Joyce'un, George Bernard Shaw'ın *Ulysses*'i kabul etmeyeceğini doğru tahmin ederek Sylvia Beach'ten bir kutu Voltigeur kazandığı çoğu kişi tarafından biliniyordu.

"saçlarının tıslayan yılanlarını... Gorgon": Yunan mitolojisinde Minerva, Gorgon Medusa'nın güzel saçlarını, Minerva tapınağında Neptün tarafından ırzına geçildikten sonra yılanlara dönüştürür; Beckett bu hikâyeyle Ovidius'un *Metamorphoses*'inde karşılaşacaktır, ama daha doğrudan bir etki muhtemelen, Praz'ın *The Romantic Agony*'si (42) vasıtasıyla, (hikâyede daha önce de alıntılanmış) Shelley'in "Leonardo da Vinci'nin Floransa Galerisindeki Medusa'sı Üzerine" şiirindendir.

"ağaca çıkaran": "Vahşi hayvanlar tarafından kovalanan bir adam" (OED)* gibi bir ağaca (ya da burada bir çite) çıkmaya zorlayan.

"yirmi dört harfle... mizaç çeşitlilikleri": Burton'a (I, 408) dayanır: "Melankolik düşüncelerin bir-

* *Oxford English Dictionary*. (ç.n.)

çok kişide yarattığı semptom çeşitliliği..." Beckett *DD*'ye şöyle yazmış: "Yirmi dört harfin çeşitli dillerde türettiği sözcük çeşitliğinden daha fazladır... yaratılan çeşitlilikler..." (786). Bkz. *Düşler* 126.

"yapboz": Beckett'ten MacGreevy'ye, *Aşksız İlişkiler*'in yazılması hakkında: "Öyküler üzerinde çalışırken ve yeterli miktarın yarısını yahut üçte ikisini yazmışken birdenbire kurudu ve bırakmak zorunda kaldım. Belki şimdi yeniden devam edebilirim. Ama bu tam bir yapboz ve hiç ilgimi çekmiyor" (22 Temmuz 1933; *LSB I* 168).

"yarım yamalak tanışlarını en münzevi yerlere pire gibi davetsizce sokarken": John Donne'un "Kadınların Değişkenliklerinin Bir Savunması"ndan: "Kadınlar, Masamızda bizim aramızdan beslenen Pireler, ya da kanımızı emen, en münzevi yerlerimizi yakınlıklarından yoksun bırakmayan, ama bütün samimiyetlerine karşın, bizim tarafımızdan asla evcilleştirilemeyecek ya da buyruk altına alınamayacak Pireler gibidir". Beckett, "en münzevi yerlere kabul" deyişini *Murphy*'de de (32) kullanır. Ayrıca bkz. "Sarı" (*Aİ* 154-5).

"dere tepe düz": "Cerahat I" şiirinde (*CP* 12), Beckett'in Matías de Bocanegra'nın "Bir Aydınlanmayı Gözlemek Üzerine Şarkı" şiirinin çevirisinde (*CP* 156) ve, Grimm'in "Kediyle Fare Nasıl Ev Kurdu" masalıyla bağlantılandırılan *Düşler*'de de (72) kullanılıyor.

"Asurlu Ninus": Jeremy Taylor'un, bir "altın okyanusuna" sahip olan, ama "şaraplarına karışınca hepsini taşların üzerine" kusan Ninus'un hikâyesini anlattığı *Holy Dying*'inden (I, ıı). Bir zamanlar "canlı bir insan" olan Ninus (Belacqua gibi mi?)

"çamurdan başka bir şey değildir".

"günahlarla kirlendiğinden... kurtçukların yiyeceği etten": Jeremy Taylor'un *Holy Dying*'inden (I, ıı) aldığı başka materyalleri de kullanıyor: "Günahlarla kirlenmiş ve hayırlı işlerden çıplanmış ben, kurtçukların yiyeceği etim, ruhen ağlıyorum şiddetle". Bu dize, Yunan Kilisesinin, "ölümü yaklaşanlar" için Euchologion'undan alınmış bir duadandır. Beckett ilk önce "kurtçukların besini" yazmış, ama sonra bunu "kurtçukların yiyeceği et"le değiştirmiş, sonunda aynı satırda tekrardan kaçınmak için, "etli"nin yerine "lezzetli"yi koymuş.

"aşk ziyafeti için açık kalmış*": Yunanca "*agap*"ın Yeni Ahit'teki karşılığı şudur: "Tanrının insanlara karşı babaca sevgisi kadar, insanların da buna karşılık gelen Tanrı sevgisi. Kilise Pederleri '*agape*'yi hem (ekmek ve şarabın kullanıldığı) bir ayini, hem de yoksulların davet edildiği bir dostluk yemeğini adlandırmak için kullanır" (*Encyclopedia Britannica*). Bu sözcük Latincede "sevgi ziyafeti"nin eşanlamlısı haline gelmiştir. Beckett'in (rom ve sarımsaktan oluşan) Komünyon versiyonu burada maneviden ziyade cinseldir. Eski biçiminde "agape" aynı zamanda "açılmak" anlamına gelir ve bağlamda bu sözcük aynı zamanda "iğrenç çeneler"le ilgilidir. Beckett bu sözcüğü bu anlamıyla *Worstward Ho*'da da (101 ve 102) kullanır.

"Hutchinson dişleri": Kalıtsal, doğumsal sifilis sonucu, kalın ve derin çentikli dişler. Bkz. 1930'ların, "dilin dişetleri ve sivri dişleri"nden söz eden "Bahar Şarkısı" şiiri (*CP* 46). "Dante ve Istakoz'da

* Burada, "açık kalmış" anlamında kullanılan sözcük "agape"dir. (ç.n.)

Belacqua"nın "sivri dişleri" (*Aİ* 6) ve *Malone Ölüyor*'daki Sucky Moll'un bir "tek sivri dişi" vardır.

"canciğer bir arkadaş": Bkz. *Düşler*'deki (49) "canciğer ahbap".

"gölgesinden... bir düş": Yine *Düşler*'e bir gönderme.

"güneşin... göğünde küçük bir göz açması... bir horoza ışık": "Ama güneş sabahın kapılarına doğru yaklaşırken, önce küçük bir cennet gözü açar, ve karanlığın ruhunu kovar, ve bir horoza ışık verir" (Taylor, *Holy Dying* I, iii).

"rahim-mezarın sulu pelüşü": Bkz. Gerard Manley Hopkins'in "Deutschland'ın Harabesi": "Bir rahim-yaşam griliğinin ılık döşenmiş mezarı" (7. kıta) ve "ıslak tutulan peluşla kaplı bir karaçalı" (8. kıta).

"Elysium": Yunan mitolojisinde, mutlu ruhların ölüm sonrası mekânı.

"guttatim": "Damla damla" anlamındaki bu sözcük hakkında *DD*'de şöyle bir not var: "Distillatio (i): Meni & sümük–guttatim" (439). Bkz. *Düşler*: "Opium guttatim" (86).

"bilinen tavrıyla": Yani, Dante'deki Belacqua gibi, embriyonik.

"spado": İğdiş edilmiş insan, hadım, ya da "iki yanı keskin, ince kılıç" (OED); bkz. "Posa" (*Aİ* 177)

"şartlı miras": Bir mülkün erkek bir varisin varlığı şartıyla miras kalması kastediliyor. Bu cümleyle Belacqua'nın, gerçekten iktidarsız ve dolayısıyla da mülkünü kaybetme tehlikesi yaşayan Lord Gall'la karşılaşması başlıyor. Bu özel geçiş tarzı *Murphy*'de daha da geliştirilmiştir.

"altüst olmuş ruh": *Romeo ve Juliet* (V, iii). Ayrıca bkz. *DD*'deki (122) Augustine'den alınmış madde:

"Korkusuz ruh–çevirdi onu & çevirdi yine, arka taraflarının & karnının üzerine–ama her tarafı acılıydı" (VI, xvı).

"keçi": Şehvetliliğin simgesi. *Murphy*'de Bayan Carriage'de keçimsi bir koku vardır, ve "trajik" bir ruh haliyle "oynaşır" (85); "trajedi" sözcüğü esasen "keçi şarkısı" anlamına gelir.

"Jetzer": Bkz. *DD* (371): "Jetzer Kardeş zehirlenmiş ev sahibini kusarak çıkardı", Cooper'ın, *Flagellation and Flagellants*'ından (95) alınmış. Johannes Jetzer (1483-1514), Bakire Meryem'in hayalini gördüğünü iddia eden Dominiken bir gönüllü rahipti. Bunun sonucunda Engizisyonda sorgulandı.

"Juniperus": Çıplak kıça övgüde bulunan gymnophistlerin sıralandığı *DD* maddesinde (362) görülüyor: "Kinikler / Gymnosophistler (çıplak bilgeler) / Ademsiler / Turlupinler* / Picardlar / ve Juniperus Birader"; Cooper'dan (47) alınmış. Juniperus Birader, Adem'in prelapsaryan** çıplaklığını taklit etmeye çalışan bir Fransisken keşişiydi. Bkz. *Düşler* 98.

"Aşk et": "Derisine aşketti ("Ona ağaçtan verdi & o da yedi"nin hahamsal yorumu) dizesi Cooper'dandır (373; Samuel Butler'ın *Hudibras*'ından alıntı) ve *DD*'de yer alır (380).

"gizli aşk": Cooper'dan (377): "Açık cezalandırma gizli aşktan iyidir" (*DD* 382).

"zayıfça": Bkz. *DD*'deki (720) "ufak tefek zayıfça ihtiyar (Demokritos)", "Enueg I" şiirinde kullanılmış (*CP* 7).

---

* Reform'un öncüleri. (ç.n.)

** Masumiyet ve bozulmamışlığa yönelik; Adem ve Havva'nın cennetten henüz dünyaya indirilmediği zamana ilişkin. (ç.n.)

"küçük bir kuş": Bir boş inançtaki gibi; bkz. *Murphy* (109).

"senin vaktin gelmiştir": Tanrının belirlediği, İsa'nın ölümle yüceleceği vakitten söz eden Yuhanna 13:1'deki gibi.

"fırsatı saçından yakalamak": Muhtemelen Robert Greene'in *Menaphon*'undan alınmış: "Şimdi düşündüğüm... fırsatı saçlarından yakalamak."

"kel": Metnin tümünde, saç ya da kıl yokluğunun iktidarsızlıkla ilgili olduğu düşüncesiyle, Lord Gall'ın kelliği vurgulanıyor.

"Saint Paul'un kafatası": Hıristiyan sanatında St Paul genellikle kel ama siyah sakallı resmedilmiştir.

"dundraoghairler": Muhtemelen, "Dundreary", yani sakalla sonlanmayan uzun favorilerin İrlandaca versiyonu. Ayrıca Beckett, Dublin'in Dun Laoghaire limanını da ima ediyor olabilir.

"belcher": "Adını Jim Belcher adlı ünlü bir boksörden alan, mavi zemin üzerinde geniş beyaz lekeler ve ortalarında da koyu mavi bir nokta ya da gözler bulunan kaşkol" (OED).

"kutsal canlıya destek": *DD*'de (372) yazılı, Cooper'dan (100) alınmış. Beckett ayrıca, Jeremy Taylor'un *Holy Living and Holy Dying*'ini yeni okuyordu.

"Schenectady golf sopası": NY Schenectady'li Bay A. F. Knight tarafından üretilmiş ve 1903'te patentlenmiştir.

"cap-à-pie": Fransızca "tepeden tırnağa". Beckett herhalde *Hamlet* aracılığıyla, Lord Gall'ın "babaca" niteliklerine taş atıyor; Horatio, Hamlet'e hayalet için der ki: "Babanız gibi biriydi, / Silahlıydı tam hazır halde, cap-à-pie" (I, ii).

"gütaperka": Sadece Malaya kauçuk ağacından elde edilen lateks; kauçuktan farklıdır, soğuduğu zaman elastikliğini kaybeder.

"fes": "Müslümanların tek başına, ya da sarıkla birlikte taktığı, tepesine iliştirilmiş (genellikle mavi ipekten) bir püskülü bulunan, kumaş ya da keçeden (hemen hemen daima kırmızı) bir başlık" (OED). Beckett, fes takmasıyla bilinen Flaubert'i düşünmüş olabilir.

"topunu kaybettin... Ne ayıp!": Yine Lord Gall'ın kısırlığına (bu kez golf yoluyla) bir gönderme. *Aİ*'nin yedinci öyküsü "Ne Talihsizlik"in başlığını oluşturan sözcükler Voltaire'in *Candide*'inden alınmadır; Cunégonde'nin güzelliği karşısında çarpılan bir hadım "O che sciagura d'essere senza coglioni!" ("Taşaklarının olmaması ne talihsizlik!") der. Beckett bu deyişi, kontraseptiflerin İrlanda'ya ithalinin yasaklanmasıyla alay edilen anonim hiciv "Che sciagura"da kullandı; yayınlandığı kaynak: *TCD.: A Miscellany* 36 (14 Kasım 1929).

"dev": Bir "ızbandut" diye başladı, sonra "tuhaf bir tip" oldu, ve şimdi de bir masal "dev"i.

"bir torbada yüz binlerce topum var": Golf topları* Gall'ın cinsel güçsüzlüğünü telafi ediyor.

"Wormwood'lu** Lord Gall": Pelinotu, Cennet'ten kovulmuş yılanın kıvrıla kıvrıla gittiği yerlerde boy atan acı bir çalıdır; genellikle safrayla*** ilintilendirilir: "Cefamı ve perişanlığımı, pelinotunu ve safrayı hatırla" (Yeremya'nın Mersiyeleri

---

* "Toplar" yani "balls" aynı zamanda "taşak" anlamına da gelir. (ç.n.)

** "Wormwood": "pelinotu". (ç.n.)

*** "Safra": "Gall". (ç.n.)

3:19; ayrıca bkz. Tesniye 29:18). Burton'a göre (*Melankolinin Anatomisi* II, 4), pelinotu yahut Artemisia Absinthium melankoliye karşı bir tedavidir. Çok yaygın bir şekilde, ruha acı ve keder veren şeylerin simgesi gibi görülür. Bkz. Oyuncu-Kraliçe'nin, ölmekte olan kocasına ebediyen sadık kalacağı yolundaki taahhütlerini duyan Hamlet'in kendi kendine söylediği, kadının verdiği sözlerin uyandırdığı acı tada gönderme yapan "pelinotu, pelinotu" sözleri. Beckett, Gall adıyla Garnier'in *Onanisme seul et à deux* adlı yapıtında (83) ve ayrıca, Praz'ın *The Romantic Agony*'sinde (146) karşılaşacaktı. Bu sonuncusunda söz edilen, *Mercier ve Camier*'de (34) kullanıldığı şekliyle, Alman frenolojist* Franz Joseph Gall'dır. Sonuç olarak Beckett, örneğin Douglas Hyde'ın 1907 tarihli kitabı *Bards of the Gael and Gall: Examples of the Poetic Literature of Erin*'de kullanıldığı gibi, "Gael" ve "Gall" yani yerel İrlandalı ve yabancı arasındaki farkın bilincindedir. Beckett, Lord Gall'ın burada anlatılan hikâyesini *Murphy*'de (63) tekrar kulandı ve *Watt*'ta baba-oğul Gall'lar, Joyce'un *Ulysses*'indeki adaşları gibi, piyano akortçusudur.

"Füru ihtimali kalmamış": Verasetin hukuksal terimi; Lord Gall erkek bir varis üretemez durumdadır. Ayrıca bkz. Beckett'in, "varoluşun fürusuz açmazları"ndan söz ettiği, "Yeats üzerine MacGreevy" makalesi (*Dis* 97).

"Kanun bir midillidir": Daha yaygın olarak, "kanun bir eşektir", Chapman, *Revenge for Honour*'da (1634) kullanılmış; buradaki değiştirme, eşekler ve midilliler tartışmasını ima ediyor.

---

* Kafatası şekline göre karakter analizi yapan kişi. (ç.n.)

"rüyada... daha doğrusu bir hayal sırasında": Yine *Düşler*'e, Rimbaud'nun "hayalperest" şiirine ve Yeats'in *Bir Hayal*'ine gönderme.

"devam edemedi": Bkz. *Adlandırılamayan*'ın kapanış sözleri: "Devam etmelisin, devam edemem, devam edeceğim"; ayrıca tabii ki, Dante'nin *Purgatorio*'sunda Belacqua'nın tavrı.

"keçi": "Enueg I"in (*CP* 7) "küçük hain keçi"sindeki gibi, geçmiş zamanın, geçip gitmişlerin imgesi. Kutsal Kitap'ta İsa koyunları keçilerden ayırır (Matta 25:32). "*Godot'yu Beklerken*"de çocuklardan biri keçi, diğeri koyun güder. Beckett'in yapıtlarında koyundan çok keçi vardır: Örneğin, *Murphy*'de Celia gözlerini "düşük yapan bir keçi gibi çevirir"ken (87), Wylie acaba evde "gerçek bir keçi" mi vardı diye düşünür, ve *Watt*'ta, Bay Hackett'in merdivenden düşüşüne bir keçi tanıklık eder. Keçiler "Yatıştırıcı'da ve *Molloy*"da da ortaya çıkar.

"Adeodatus": St Augustine'in gayrımeşru oğlu; Beckett'in *DD*'de yazdığı gibi: "Adeodatus (Augustine'in piçi)" (175); Augustine'e (IX, vı) dayanan bu isim "Echo'nun Kemikleri"nde dört kez ortaya çıkar. Bkz. *Düşler*: "Augustine'in şu piçi" (32).

"çekiştirmeye* sinirlenerek": Buradaki "pluck" "iç organlar" anlamındadır, yani "ta en içine kadar sinirlendirme" kastedilmiştir; Beckett bu çok eskimiş kullanım tarzını Swift'in *Journal to Stella*'sında bulacaktı: "Böyle nefis bir günde yürüyüşten olmak

* Burada kullanılan "pluck" sözcüğü hem "çekiştirme" hem de "sakatat" anlamına gelir. (ç.n.)

beni ciğerlerime kadar sinirlendiriyor" (on sekizinci mektup, 10 Mart 1710-11).

"bir sürü*": "Sadak dolusu" teriminin Mezmurlar 127:5'teki, çocuklarla ilgili kullanımındaki gibi, Kutsal Kitap'a has anlamına göndermede bulunuyor: "Ne mutlu sadağı onlarla dolu erkeğe". Lord Gall'ın sadağında çok golf sopası vardır ama çoluğu çocuğu yoktur.

"yenebilir mantarlar": Bu karmakarışık manzarada mantarların görünümü peri masalı imajına katkıda bulunuyor.

"Bir zamanlar Efendimiz... ileriye gitmemesiydi": İsa'nın Paskalya'dan önceki Pazar günü Kudüs'e girmesi hikâyesine dayalı; hayvanlar "efendimiz"i taşımayı reddedince İsa onları kısırlıkla lanetledi. Kendisi "kısır" yahut en azından çocuk yapamayacak durumda Lord Gall, bu işi "kayıtsız şartsız" yapan eşeği övüyor. *Tüm Düşenler*'de** Maddy Rooney, İsa'nın Kudüs'e bir bardo (dişi eşekle aygırın çiftleşmesinden oluşan melez) sırtında girdiği kanısındadır. Türler arası çiftleşmelerdeki kısırlık meselesi Beckett'in, 1932'de okuduğu Darwin'in *Türlerin Kökeni* dolayısıyla iyi bildiği bir konuydu. Beckett daha sonraki bir noktada "Whoroscope" Defterine şunları yazmış: "Eşeğin ata göre baskın bir gücü olduğunu savunan yazarlar haklı bence, çünkü hem katır hem de bardo attan çok eşeğe benziyor; ama bu baskınlık erkek eşekte dişisine göre daha güçlü, çünkü erkek eşek

---

* Burada "bir sürü" anlamında kullanılan sözcük "quiverful"dur. "Quiver" "ok kılıfı", "sadak" anlamına gelir. (ç.n.)

** *All That Fall; Beckett'in tek perdelik radyo oyunu.* (ç.n.)

& kısrağın ürünü, dişi eşek & aygırın ürünü olan bardoya nazaran eşeğe daha çok benziyor" (80r-81r; Darwin'in "Melezlik" bölümünden serbestçe bir aktarma).

"Domuzköpekler": Almancada yaygın kullanılan hakaret terimi "Schweinehunde"nin aktarılmışı.

"Primo... Secun–": Beckett, MacGreevy'ye yazdığı, tarihi belirsiz (1929 yazı mı?) bir mektupta, Proust'un yazım tarzı "en kötü halinde bile Macaulay'ınkinden çok daha yoğun simetriktir," diyor, "primolar ve secundolar birbirini sakince yankılıyor ve sonra tekrar yankılıyor" (*LSB I* 11). Beckett, (1931'de yayınlanan) *Proust* incelemesini yazmayı bitirdikten sonra, bu, Chatto & Windus tarafından kabul edilecek kadar "bilimsel & primo secundo değil" kanısındaydı (MacGreevy'ye yazdığı tarihsiz [17 Eyl. 1930] mektup; *LSB I* 48). Bkz. *Düşler* 51 ve 69.

"pembe bir mahcubiyet": Bkz. Shakespeare'in, Imogen'in "Çok pembe Bir Mahcubiyet" halinde diye betimlendiği *Cymbeline*'si (II, v).

"İt muhallebisi": Atasözünde geçen "it yemeği"nin bir versiyonu; muhtemelen, *DD*'deki (861), Burton'dan (III, 103) alınmış "Aç it pis muhallebiyi yer" notuna dayalı.

"şartlı bir mirasın sakinleri": Mülkün, içinde ikamet edenlere miras kaldığı durumu tanımlayan hukuksal terim.

"bronşlar": Nefes borusunun iki dalı.

"plevra": Akciğerleri kaplayan membran; bu sözcük *Düşler*'de de (139) görülür.

"Mazeppa": Byron'un bir şiirinin adı; kavime adını veren kahraman, mesajını verdikten sonra ölür;

buradaki ironiyse herhalde, Belacqua'nın Lord Gall'ın hikâyeyi anlatmasını beklemek zorunda olmasıdır.

"Keltçeye" çevrilme: Beckett'in yapıtlarında çok rastlanan, örneğin *Tüm Düşenler*'de kullanılmış bir motif. "Posa"da, Kıllı'nın Keltçe söylenemez diye verdiği örnek, "Ey Ölüm nerde senin Dikenin"dir (*Aİ* 177). Ama "Whoroscope" Defterindeki bir maddeye bakınız: "Ölü bir dile çevrilmeyi hak eden bir cümle" (46r).

"bir hayalde": Yeats'in *Bir Hayal*'i düşünülüyor.

"yağcılıktan hiç etkilenmeyen": Bkz. *DD*'deki (123), Augustine'e (VII, 1) dayanan not: "Senden hiç etkilenmeyen".

"Algum ağacı": *DD*'deki, Süleyman'ın Kudüs Tapınağını yapmak için kullandığı ağaçlardan söz eden ve bir isimler listesi ekli Tarihler II 2:8'den alıntı: "Analgesia, analgia, rectalgia, Lübnan'ın algum ağaçları" (1007). Algum ağaçları ayrıca, "Enueg I" şiirinde de görülür ve bu da Beckett'in MacGreevy'ye yazdığı bir mektuptaki şu sözlerine yol açmıştır: "Devlin algum ağacı nedir bilmiyordu ve ben de kendisini aydınlatamadım" (9 Ekim 1933; *LSB I* 166).

"sud-oremden ziyade ad quem": *DD*'de şöyle bir not var: "Bedenler ad ruborem, non ad sudorem uyandı" (799), Burton'un *Melankolinin Anatomisi*'ne dayalı: "Kızarıncaya kadar", "terleyinceye kadar değil" (II, 71). Ayrıca bkz. *Düşler* 17-18.

"ad quem": "Üst limit"; *DD*'de, "terminus a quo & ad quem" ("alt ve üst limit"; 719) olarak veriliyor. Bkz. *Düşler* 159 ve "Alman Günlükleri", Ohlsdorf mezarlığında "aptalca ad quemsiz" yürüyüş üzerine (25 Ekim 1936).

"Ruskin'in en soylu Alp ötesi madalyalardan bile daha etkileyici bulduğu vulvamsı budak delikleri": Büyük bir olasılıkla, *Modern Painters*'in I. Cildinin çoğunu dolduran ağaç resimlerini yapan, Salvator Rosa, Tintoretto, Claude ve Poussin gibi, hem erken Kuzey İtalyan, hem de Klasik Fransız ressamlarının –muhtemelen, o "en soylu Alp ötesi madalyalar"ı yaratanların– idealize edilmiş manzaralarını küçümseyen ve kaba natüralizminden ötürü Turner'ı öven Ruskin'den söz ediyor. "Vulvamsı" gayet açık bir sözdür ama pekâlâ, kurnazca, Ruskin'in Effie Gray'le ilk evliliğini ya kadının pubis kıllarından, ya menstrüasyon kanından yahut ikisinden birden iğrendiği için tamamına erdiremediği söylentisine göndermede bulunuyor olabilir. *Düşler*'de de (16) *Modern Painters*'a bir gönderme yer alıyor.

"karacaot": Sıklıkla müshil ya da zehir olarak kullanılan bir tıbbi bitki türü. Beckett, Burton'dan (II, 18) şunları yazmış: "Karacaotun yararı vardır–ama her zaman değil" (*DD* 793).

"Fräulein Dietrich": Marlene Dietrich; Beckett, Josef von Sternberg'in *Mavi Melek*'indeki (1928) şarkıdan bir deyişi sık sık kullandı; "sonst, şarkıdaki sözlerle, gar nix" (örneğin *Düşler* 11 ve 17).

"vajitus": Yeni doğan bebeğin ağlayışı, bkz. *Murphy* (17).

"benim, kendimin değerli içi": Burton'dan (III, 86); *DD*'ye şöyle yazılmış: "Benim! Kendimin değerli içi!" (843); 1934 tarihli bir mektupta Arland Ussher'e hitap olarak kullanılmış.

"kalkanının... kabartıları": *DD*'de şöyle kayıtlı: "Efendimiz'i boynumla, kalkanımın kalın kabartı-

larıyla karşıladım" (133), Augustine'den (VII, vii) alınmış.

"nazal meditasyon": Burunla, bu durumda Belacqua'nın burnunu karıştırma arzusuyla ilgili.

"Sedendo et quiescendo": *DD*'de (311) şöyle: "Sedendo et quiescendo anima efficitur sapiens" ("oturan ve tefekkür eden ruh bilgeleşir"); Dante'nin Belacqua'sına ait bu söz Paget Toynbee'nin *Dictionary of Proper Names and Notable Matters in the Works of Dante*'sinden [1898] (74) alınmıştır. Beckett bu deyişi yayınlanmamış *Düşler*'in *transition, 21*'de (Mart 1932) çıkan bir özeti için başlık olarak kullandı.

"kim demişti bunu?": *DD*'deki (32), Lockhart'ın *History of Napoleon Bonaparte*'ından (215) alınmış, "berrak ve yıldızlı göğe bakan" Napoleon'un "Kim yapmış tüm bunları" sözüne dayanıyor. Bkz. *Düşler*'deki (73) "Kim demiş tüm bunları?".

"Geldim, oturdum, gittim": Sezar'ın "Geldim, gördüm, fethettim" sözleriyle oynuyor; Beckett bu deyişi Fransızca denemesi "Le Concentrisme"de de (*Dis* 38) kullandı.

"başlangıcı ve sonucu": *DD*'den (790) alınmış: "Melankolik adam insan çelişkisinin kaymağı, başlangıcı ve sonucudur"; Burton'dan (I, 434). Bkz. *Düşler* 77.

"sağlıksızlık ve dikkati çekmeden yaşanan bir hayat": Swift'in *Journal to Stella*'sının sonundaki XXV. mektupta geçen "Parasızlık, ve çok sağlıklılık, ve dikkati çekmeden yaşanan bir hayat" üzerine çeşitlemeler.

"ırzına geçilmesi": Hikâyede daha önce Zaborovna'nın Belacqua'nın "ırzına geçmesi"nden

dem vuruyor. Beckett ırza geçme hakkında *DD*'ye Thomas Aquinas'ın "Stuprum: illicita virginis defloratio" sözlerini yazmış (433).

"Aeschylus'un üzerindeki bir istiridye gibi": Bir kâhin, Atinalı oyun yazarı Aeschylus'a bir evin çökmesi yüzünden öleceğini söyledi. Aeschylus kırlara çekildi, ama bir kartal onun kel kafasını kaya sandı ve havadan üzerine bir kaplumbağa bıraktı. Beckett bu hikâyeyi Jeremy Taylor'un, bir kartalın Aeschylus'un üzerine (kaplumbağa değil de) bir istiridye bıraktığı *Holy Dying*'inden (I, 1) aldı. Lord Gall'ın kafası da kel olduğundan, kolayca bir kaya gibi görülebilir.

"Babafingo": Geminin ana direğinin tepesi anlamına gelen bir denizcilik terimi.

"Mumm": Rheims'deki Mumm şirketi tarafından üretilen şampanya.

"Haemo": "Kan" anlamında.

"pletorik": "Plethoradan muzdarip yahut etkilenmiş; kıpkırmızı bir derisi ve dolgun, etli bir bedeni olmak; aşırı derecede kanlı, şişkin" (OED).

"çıktığım güne lanet okuyorum": Eyub 3:3'teki gibi: "Doğmuş olduğum gün yok olsun".

"karga yuvası": Burada ve başka yerlerde de, ağaç ev bir gemiye benzetiliyor; "karga yuvası" burada bir denizaltıyı da düşündürüyor.

"Ebersberg Dükü Albert'in dul karısı Richilda": Taylor'un *Holy Dying*'inden (I, 2) alınmış; dul Richilda III. Henry'ye, kocasından kalan toprakların bir kısmını yeğeni Welpho'ya vermesini rica etti; kral tam razı olmak üzereyken "altlarındaki oda döşemesi birden çöktü ve Richilda bir banyo küvetinin kenarına düşerek yaralanıp öldü".

"mutlu küçük beden": Böyle bir "mutlu beden" "Cerahat II" şiirinde (*CP* 14), *Düşler*'de (199) ve "Islak Bir Gece" adlı öyküde de (*Aİ* 43) görülür.

"gerçek bir Uccello": Paolo Uccello, Floransalı Rönesans ressamı. "Uccello" İtalyanca "kuş" demektir; bundan ötürü "gerçek" bir Uccello. Bu gönderme ayrıca, hikâyedeki kuş imgesini zenginleştiriyor. Beckett, Londra'daki National Gallery'de bir görev için yaptığı başvuruyu kastederek MacGreevy'ye şunu demiş: "Uccello'yu bir testereden ayırt etmeye zor yetecek malumatım bir yana, bu göreve de diğer bir görev gibi mantar tıkayabilirim" (9 Ekim 1933; *LSB I* 167); bu ayrıca Hamlet'in, bir "şahinin bir testereden" farkını bildiğini söylemesi (II, ii) üzerine bir oyundur. Beckett ayrıca, 10 Mayıs 1934'te Nuala Costello'ya yazdığı bir mektupta ve "Posa" öyküsünde de (*Aİ* 173) Uccello'dan söz ediyor. Ayrıca bkz. "uccello"nun yaygın olarak kullanılan "penis" anlamında karşılığı.

"O.H.M.S.": On Her/ His Majesty's Service.

"parmaklıklara yahut üçgenlere": Cooper'dan (366) alınmış cezalandırma biçimleri; *DD*'de şöyle yazıyor: "Seni (gemide) parmaklığa yahut üçgenlere mi bağlıyorlar?" (379).

"gevşedi": Belacqua'nın, "Posa" öyküsüne (175) göre, "Ne Talihsizlik"teki hali gibi.

"Kıskanç kuğu... baykuşların getirdiği": *DD*'ye (926) kaydedilmiş, Chaucer'ın *The Parlement of Foules*'ından, II. 342-3; buradaki kaynak Burton (III, 262).

"yüce bir boşlama": *Düşler*, Mallarmé'ın "Brise marine"inden "yüce bir adieu" ile açılır ("l'adieu suprême").

"Erkeğe bağlı bir şartlı miras": Wormwood mülkünün ancak erkek çocuğa bırakılabileceği anlamına geliyor.

"Cennet toprakları": Bkz. Dante'nin *Purgatorio*'su XXVIII.

"din görevlileri... doğal, mutlak, kalıcı ve önceden gelen bir şey": Kilise Kanununun, evlenmeye "özellikle engel" olan şeyler bölümünde, "Gerek erkek, gerek kadın yönünden, ilişkide bulunma konusunda, mutlak ya da nispi, *önceden gelen ve kalıcı bir güçsüzlük* gayet tabii ki, evliliği geçersiz kılar" der. Lord Gall'ın durumunda bu "doğal"dır, çünkü herhangi bir kaza ya da müdahale sonucu gerçekleşmemiştir; "mutlak"tır, çünkü cinsel güçsüzlük kendini her partnerde gösterir; "önceden gelen" bir şeydir, çünkü bu "durum" evlilik akdinden önce de belirgindir; "kalıcı"dır, çünkü tedavisi mümkün değildir. Kilise kanunlarına göre, cinsel güçsüzlük "evliliği tamamına erdirme kavramıyla ilgili"dir.

"bereketli bir toprak": *DD*'den: Augustine'e (XIII, xxv) dayanan "Onesiphorus, bereketli bir toprak" (207). Ayrıca bkz. Mezmurlar 128:3: "Karın meyvalı bir asma gibi olur".

"Priapusvari": Şehvet düşkünü ya da fallik anlamındaki (genellikle "priapik" olarak kullanılan) bu sözcük Yunan tanrısı Priapos ve kültünden gelir. Beckett *DD*'ye (317), Praz'dan (198) aldığı "priapik sahneler, priapizm" sözcüklerini yazmış. Bu sözcük ayrıca, ilk şiirlerinden "en uygun zamanın sevgilisi"nde de (*CP* 48) görülür.

"Baron Extravas": Bu isim *DD*'de (478), Garnier'den (428, 479, 531) alınan notlarda görülüyor: "Extra

vas, ab ore, parte poste"; bu Latince terimlerin anlamı, "tekne dışı", "ağızdan" ve "arkadan"dır. Bu isim, Extravas'ın Lord Gall'ın karısıyla cinsel ilişkiye girmiş olmasına karşın onu gebe bırakmadığını ima ediyor. Ayrıca bkz. MacGreevy'ye yazılmış 12 Aralık tarihli mektup: "Bir sürü Almanca şey okuyorum & Extravas Prensi hakkında Spencervari müstehcen dizeler yazmaya çalışıyorum ama beceremiyorum".

"Lord vekili... art mirasçı": Lord Gall bir mirasçı çocuk yapamazsa Wormwood mülkü Baron Extravas'a kalacaktır; mülk o zaman "şartlı miras" olacaktır. Lord Gall'ın açmazı *Murphy*'de (66) çok benzer terimlerle kullanılmıştır.

"insan kılığında bir şeytan": Dickens'ın *Little Dorrit*'inde (böl. 1) "insan biçiminde bir şeytan" sözleri geçer.

"spiroketa pallida": Sifilis bakterisi.

"matem zarfı": Matem döneminde kullanılan, kenarları siyah bir zarf.

"küller... ve bunların cömertçe bir saçılışıyla dazlak kafasını toza buladı": Lord Gall'ın yaptığı Kül Çarşambası adetinde (genellikle bir yıl önceki Paskalya'dan önce son Pazar günü yakılmış haçlardan alınan) küller bir tövbe işareti olarak müminlerin alnına konur. Örneğin bkz. Makkabiler I 3:47: "O gün oruç tuttular ve çuval bezi giydiler; başlarına küller serptiler ve elbiselerini yırttılar".

"maffick": Deli gibi coşmak; bu terim 1900 Mayısındaki Boer Savaşında Mafeking'de kuşatılan Britanya garnizonunun kurtuluşundan gelir (OED); burada "keder"le çok tuhaf bir şekilde birlikte kullanılıyor.

"göğsüne çift yumruklu... bir saldırı": Bkz. *DD*'de (1116), Ovidius'un *Metamorphoses*'inden (III, 1. 481) alınmış not: "Nudaque marmoreis percussit pectora palmis" ("Çıplak göğsüne mermer elleriyle vuruyor"). Ayrıca bkz. *Düşler* 227 ve "Islak Bir Gece" (*Aİ* 66).

"biber eken": Zührevi hastalık bulaştıran.

"Pörtlekler": Şiş ve fırlak dudaklar; *Malone Ölüyor*'da Sucky Moll'un sifilisten kaynaklanan "tek sivri dişini" gizleyen "pörtlek dudakları" vardır.

"sine qua non": Latince "olmazsa olmaz"; önemli bir duruma, öğeye ya da sonuca işaret eder.

"düşünen şapka": Joyce'un (*Dublinliler*'deki) öyküsü "Küçük Bir Bulut"ta Ignatius Gallaher "köşeye sıkıştığında" böyle bir şapka kullanır; Belacqua da *Düşler*'de (63) bunu takar.

"Lord Doyle": Tahminen Beckett'in hatası; Doyle adındaki karakterin öykünün üçüncü kısmında ortaya çıkacağını sezdiriyor. Ama bu metinde isimler birbiriyle yer değiştirebilir; hemen bir sonraki satıra bakınız.

"Baron Abore... Partepost": Latince "ağızdan" ve "arkadan"; bu iki terim *DD*'deki, Garnier'den (428, 479, 531) alınmış "extra vas, ab ore, parte poste" maddesinden (478) geliyor. Bu terimlerin hepsi, gebeliğe yol açmayan cinsel etkinlikleri işaret eder; bir sonraki pasajda homoseksüelliğe birçok gönderme var.

"biliyorum": Bu sözleri *Murhpy*'deki Celia da, Murphy'nin yıldız falını çözdüğünde söyler. Ama Murphy "Bilmez miyim" yanıtıyla, kadının frengiden söz ettiğini düşünür.

"Kıl ha!": Kötü bir şaka, çünkü Lord Gall'da kıl yoktur.

"impubesant": Yani buluğ öncesi; öykünün tümünde, kıl yokluğu kısırlıkla bağlantılandırılıyor.

"Gitme vaktim geldi": *Düşler*'den (195) alınma.

"Frascatoryan": Beckett, *Syphillis sive morbus gallicus* (*Sifilis ya da Fransız Hastalığı*) şiiriyle ünlü İtalyan hekim ve şairi Girolamo Fracastoro'yu (1478-1553) düşünüyor. Ayrıca bkz. MacGreevy'ye (6 Şubat 1936'da yazdığı) mektup: "Fracastoro'nun 'Sifilide e poi mori'sini tercüme et" (*LSB I* 314); ünlü "vedi Napoli e poi muori" (Napoli'yi gör de öyle öl) deyişine bir gönderme.

"ebedidert": Beckett *DD*'ye (86) "Kartacalı Ebedidertler" diye yazmış. Bu sözcüğü Augustine'in *İtiraflar*'ından almıştır ve orada "ebedidertler" Kartacayı çökertmeyi amaçlayan "deviriciler" anlamındadır; Baron Extravas da aynı şekilde, Lord Gall'ı "mahvetmeyi" amaçlıyor.

"sıçrayıp... çıktı... göğüsledi": Box imgeleri.

"korkusuz": *DD*'deki, Lockhart'ın *The History of Napoleon Bonaparte*'ından (552) alınmış bir notta şu yazıyor: "Hinton, o herif sana, korkusuz lostromoya kazık attı ha" (66). Bu sözcük Beckett'in ilk yapıtının başka bir yerinde Dean Inge'nin tanımlamasıyla bağlantılandırılmış: "St Teresa: Arzuların korkusuz kızı" (*DD* 695); *Düşler*'de Alba "arzuların korkusuz kızı"dır (222), ayrıca, "Islak Bir Gece"de (*Aİ* 61) ve "Cerahat I" şiirinde "suların korkusuz Hintli dansözü"ne gönderme vardır.

"aspermatik": Meni üretemeyen ya da fışkırtamayan; *DD*'de (470), Garnier'den (280) alınmış "kuru priapizm, aspermatizm" sözcükleri bulunuyor. Ayrıca bkz. Beckett'in MacGreevy'ye yazdığı (12 Eylül 1931 tarihli, *LSB I* 87) mektuptaki, "asper-

matik geceler & günlerle geçen aylar" sözü. Beckett "Alman Günlükleri"nde, Proust üzerine bir konferans sırasında Profesör Brulez'in Huxley'in "entelektüel mastürbasyon"undan (*Eyeless in Gaza*) söz ettiğini not etmiş ve buna yanıt olarak günlüğüne, "Hiç olmazsa mental aspermatizmden iyidir" diye yazmış (19 Kasım 1936).

"benim pozisyonum": Belacqua'nın, Dante'nin *İlahi Komedya*'sında ve Beckett'in *Düşler*'indeki (227) fetus pozisyonu.

"Kalk... küçük asker": Yine kötü bir şaka, çünkü Lord Gall'ın küçük askeri, metaforik olarak, kalkmıyor. Daha önce "Sarı"da Belacqua kendini "tümüyle gözlerden saklamak ve küçük asker yapmak zorunda" kalır (*Aİ* 155).

"fikrinin gelmesiyle zebra gibi devinmeye": *DD*'ye Renard'ın *Journal*'ından (27 Ocak 1905) alınan notta, "bir zebranın düşüncesi gibi hızlı" (239) yazıyor; yani Lord Gall "hızlı" düşünüyor. Ayrıca, *Düşler*'de (184) ve *Murphy*'de de kullanılmış.

"Şarap alaycıdır": "*Süleyman'ın Meselleri*"nden (20:1) alıntı: "Şarap alaycıdır, içki gürültücüdür: ve kim ona aldanırsa, hikmetli değildir".

"tilly dawson": Yatmadan önce içilen bir içki.

"Barmen kız... ısırmış onu": Bu şaka *Murphy*'de (88) ve *Watt*'ta da vardır.

"Basit, nazik ve sade": Taylor'un *Holy Dying*'inden (III, 2) alıntıdır ve bir önceki sözlerse "Ruhumuzun eseri kısa kesilmiş"tir ama bunda, "Ding Dong"da (41) ve "Olga Evi" şiirinde kullanılan, Dante'nin "dolce stil novo"suna (tatlı yeni tarz) bir işaret vardır.

"seçik... Bitik": Konuşulan konunun neticesi "seçik" ama, "vâris" anlamında netice bitik.

"gideceğin yere kadar taşınma": Luka 4:9-14'e gönderme; Şeytan, İsa'nın kendini Tapınak'tan, melekler tarafından "taşınacağına" güvenerek attığını iddia eder.

"boyunduruk... hafifçe": Matta 11:30'dan alıntı: "Çünkü boyunduruğum rahat, ve yüküm hafiftir".

"boynunu bereleme": Heyecanları ya da hassasiyetleri uyandırma; bkz. *Hamlet*: "Varsın yaralı beygir ürksün, bizim boyunlarımız bereli değil" (III, ii). Ayrıca bkz. "Islak Bir Gece" (*Aİ* 46).

"Wormwood'u çok iyi bir çiftçi gibi... ek": Lord Gall toprağı çiftçi gibi ekebilir ama karısını ekemez.

"başını dik tut": Konuşma dilinde, "moralini bozma", ama cinsel bir ima da var.

"Boşapış": *The Black Soul*'da (1928) Liam O'Flaherty'nin dediği gibi, "en feci hakaretti", çünkü "çocuksuzluk iktidarsızlıktı".

"ikindi... tükenip gitmişti": Dickens'ın *Antikacı Dükkanı*'ndaki (böl. 26) gibi.

"quinquina": Avrupa'ya on yedinci yüzyılda İspanyol misyonerler tarafından tanıtılmış bir Güney Amerikan aperatifinin Fransızcası. Ayrıca, "Kıllı" Capper Quin'in ortaya çıkacağını da sezdiriyor.

"gitmek... için can atıyordu": *Krapp's Last Tape*'de Krapp "gitmek için yanıp tutuşuyor" (*CDW* 222).

"quomodo": Gitmenin usulü, ya da yolu.

"Moby Dick gibi bir mucize". Beckett *DD*'ye, Augustine'den (XIII, xxvii) aldığı ve *Düşler*'de (181) kullandığı, "Balina gibi bir mucize" (209) diye bir not yazmış. Buradaki alıntı, Beckett'in *Düşler*'i yazdıktan sonra okuduğu Melville'in

romanıyla birleşmiş (MacGreevy'ye 4 Ağustos 1932'de yazdığı mektup).

"Eski hikâyeleri deşme": Kendini tekrarlama; "Whoroscope" Defterindeki bir maddenin gösterdiği gibi, Beckett bunu Henry Fielding'in *Tom Jones*'undan (IX, vı) almış. Ayrıca bkz. *Murphy* (13).

"Görüntü... gölge": Bu ilinti Platon'un *Cumhuriyet*'indeki mağara mitinde kurulmuştur.

"gözlerime bakmaktan menedildim": Belacqua narsistik alışkanlıklarından yoksun bırakılmış.

"Shuah": *DD*'deki bir not, Beckett'in Belacqua'nın soyadını Garnier'den (16) aldığını ifşa ediyor: "Judah & Shuah'ın oğulları Er, Onan ve Shelah" (425); Tekvin 46:12'de belirtildiği gibi, Shuah, Onan'ın annesidir.

"bir şişeyle bir ayna": Burton–"kadın tüm vaktini bir tarak & bir cam arasında geçirirken" (*DD*'den alıntı, 858). Ayrıca bkz. *Düşler* 50.

"eski bir kaşıntı": *DD*'de (443) Garnier'den (24, 35, 131) bir madde var –"prurience, prurigo, prurit"– bunların hepsi "kaşıntı" anlamına geliyor; bkz. *Düşler* 19, 56, 108, 181, *Murphy*'deki (120) "akılcı prurit" ve *Watt*'taki Bay Nackybal'ın "yaygın ano-scrotal prurit"i. Yayıncıların *Murphy*'den birtakım pasajları çıkarmasını talep etmesinden yakınan Beckett MacGreevy'ye, bir sonraki yapıtının, "anal pruritikler için," tuvalet kâğıdına ve "hem de Braille'le" yazılmasının uygun olacağını söyledi (*LSB I* 383).

"ayna... bunu suratımdan silmek": Renard'ın *Jounal*'ından (18 Şubat 1892); Beckett'in okuduğu kitapta altı çizilip *DD*'ye (218) yazılanlar: "Quand

il se regardait dans une glace, il était toujours tenté de l'essuyer" ("kendini aynada her gördüğünde silip atmaya çalışıyordu"). Ayrıca, *Düşler*'de de (22, 47, 128) kullanılmıştır. Belacqua, Narkissos gibi, sürekli kendi görüntüsünü bir aynada görür.

"Ilımlı davranma... Katlanma": *DD*'den yararlanırsak: Augustine'deki (X) bir pasajın özeti olarak, "İki erdem: (kendini bu dünyanın malı denen şeye karşı) sınırlamak; (dünyanın kötülüklerine) katlanmak" (183). Ayrıca bkz. *Düşler* 46 ve 73.

"varoluşun dertlerine gülüp geçme": *Watt*'taki (40) *risus purus*, yani mutsuzluğun karşısında gülüşlerin gülüşünün bir versiyonu, ve bkz. *Oyun Sonu*'ndaki (*CDW* 101) "Mutsuzluktan daha komik bir şey yoktur".

"Hıristiyanlık... lanet olası bir ilim": Belacqua'nın Augustine'e has fikirleri sahiplenmesi Lord Gall tarafından hemen kınanıyor. On dokuzuncu yüzyıl sonunda kurulan Hıristiyan Bilim Kilisesi'nin üyeleri hastalıklarının iyileşmesi için ilaç ya da cerrahi yerine Tanrıya edilen dualara güvenir; bu nedenle de tabii ki, kan naklini reddederler.

"Magna Graecia": Antik dönemin "Büyük Yunanistan"ı, ve dolayısıyla da Antik Felsefe; Beckett'in (TCD MS10967) "Felsefe Notları"nın başında "Magna Graecia"nın elle çizilmiş bir haritası görülebilir.

"tarafsızlık zirve"si: *DD*'deki bir notun düşündürdüğü üzere, muhtemelen W. R. Inge'nin *Christian Mysticism*'inden (7) esinlenme: "Aklın zirvesi" (676), St Bonaventura'nın *apex mentis*'i.

"basamakları yukarı çektiler": Beckett burada, ilk olarak Antik Yunanlı kuşkucu Sextus Empiricus'un

Against the Logicians'ında kullandığı, çok bilinen o bilgi merdiveni imgesine gönderme yapıyor; Beckett bu düşünceyi, Fritz Mauthauer'i ve, bunu dilin aktaramayacağı şeyleri tartışmak için kullanan Ludwig Wittgenstein'ı okurken yeniden keşfetti.

"Sokrates... ak saçlı": Bkz. *DD*, "Sokrates Ocak ayı gibi soğuktu" (968), Burton'dan (III, 301) alınmış, ama (*Düşler* 61'deki gibi) Sofokles'in yerine Sokrates konmuş. Ayrıca bkz. Lennox Robinson'un popüler İrlanda komedisi *The Whiteheaded Boy* (1916).

"nefis bir ironi... abollasının arkasını kaldırdı": Abolla, eski Roma döneminde köylülerin, askerlerin ve filozofların "gösteriş için" giydiği bir giysidir (OED). Buradaki Sokrates'e gönderme, onun ölümle yargılandığı davada abollasının arkasını kaldırıp aptesini yapması (ve dolayısıyla kıçını göstermesi) ile ilgilidir. "Nefis bir ironi" bundan ötürüdür. Bu deyiş *Murphy*'de (125) tekrarlanır.

"ne mutlu ki yastıklarla kaplı": *Murphy*'deki (105, 113) Magdalen Ruhsal Kefaret hücreleri gibi.

"kartal yuvası": Kayalıkların ve yüksek ağaçların tepesindeki kuş yuvası. Murphy'nin tavanarası "kartal yuvası" diye tanımlanır (103).

"kartal yuvası... çocuk": Bu iki sözcüğün yakın bir şekilde kullanılması, Beckett'in *Hamlet*'teki (II, ii) "çocukların kartal yuvası"nı düşünmüş olduğunu akla getirebilir.

"Eşeğini biraz tut hele": Bir önceki konuşmanın yapmacıklı havası birden halk ağzıyla konuşmaya kayıyor ve Lord Gall İskoç aksanını kullanıyor (Belacqua'ysa buna ortaçağ söylemiyle misilleme yapıyor).

"sılaya revan olmam lazım... güneş garba doğru ricat ediyor": Chaucer, *Legend of Good Women* (I. 153, Skeat baskısında B metni). Beckett bunu *DD*'ye (1176), bir sonraki satırın başlangıcı "Cennete..." ile birlikte aktarmış; "Cennet"in referansıysa etkileyici bir şekilde görmezden gelinmiş: Lord Gall'ın, Wormwood'un bir "dünya cenneti" olduğu görüşü Belacqua tarafından paylaşılmıyor. Bu, hikâyede daha sonra şafağın sökeceğini ve bundan önce de, "hayalet" Belacqua'nın, Hamlet gibi, gitmesi gerekeceğini sezdiriyor.

"Kirke'nin balı gibi yeşil": *DD*'de (710) "Kirke'nin yeşil balı" diye bir ifade var ve Homeros, *Odisseus*'tan (X, 166) alınmış. Bu, Beckett'in, kitabı Bérard'ın yaptığı Fransızca çevirisinden okuduğu için, "miel vert" versiyonudur (bkz. MacGreevy'ye 1931 Eylül tarihli mektubu). Ayrıca bkz. *Düşler* 155.

"çirişotu": Büyük olasılıkla *Odisseus*'tan (XI, 539), taşıdığı sembolizmden ötürü: Şairlerin ölümsüzleştirdiği bir çiçek, ve Yunan mitine ve dinine göre, Cennetin çayırlarını kapladığı söylenir.

"An ego jam sedeo?": "Oturdum mu ben şimdi?"; bu sözün Seneca'ya ait ve, banyosundan kaldırılıp yumuşak bir divana konan zengin bir ahmakla ilgili olduğu söylenir, ama Beckett bunu herhalde Taylor'un, *Holy Dying*'inden (I, iii) almıştır.

"Latince... okulda kafamıza kırbaçla sokuldu": Latincedeki ustalığının kaynağı sorulunca Johnson, "Hocam beni çok iyi kırbaçladı" yanıtını vermişti (Boswell, *Life of Samuel Johnson;* notu ekleyen Seán Lawlor).

"Yün balyası": "Yün gibi" kümülüs bulutlarının halk arasındaki adı (OED).

"takımadaları, orman açıklıkları": Beckett'in 1932 başlarında çevirdiği, Rimbaud'nun "Le Bateau ivre" ("Sarhoş Gemi") şiirinin II. 83-4'ünü yansıtıyor: "Yıldızlardan, adalardan takımadalar gördüm indirdiler beni / göklerinin derin delirmelerine" (*CP* 66).

"Pollardlar": Üst dalları budanarak üniform bir şekil verilmiş ağaçlar.

"Tarzı bırak": Belacqua'nın Rimbaud tarzını taklit etmesini (özellikle de çoğulları kullanmasını) kastediyor.

"genç biri... kale hendeğindeki suda yürüyor": Bkz. Rimbaud'nun "Les poètes de sept ans"ının son dizesi.

"tatlı sükunet sütunu": Burton'dan (III, 249),"iyi bir eş"ten söz ediyor ve *DD*'ye şöyle yazılmış: "Bir sükunet sütunu (iyi bir eş)" (916). Bkz. *Düşler* 23.

"kodes günlerimin arkadaşı": *DD*'de yazılı ve Giles'in *The Civilization of China*'sından (192) alınmış; Sung Hung'un, yoksulluğa kendisiyle birlikte katlanan karısına bağlılığına gönderme. Bkz. *Düşler* 183.

"vieux jeu": Eski oyun yahut eski şapka; iyi bilinen şey anlamında.

"şampanya diyarı": Alphonse de Lamartine'in *Méditations*'undan alınmış ve Beckett tarafından değişik şekillerde, *Düşler*'de (9 ve 43), "Fingal" ve "Yürüyüşe Çıkmak"ta (*Aİ* 18 ve 96), "Enueg I" şiirinde (*CP* 6), Matías de Bocanegra'nın "Bir Aydınlanmayı Gözlemek Üzerine Şarkı" şiirinin çevirisinde (*CP* 155) ve *Mercier ve Camier*'de (71) kullanılmış.

"timsah": Günlük konuşmada, ikişerli, uzun bir sıra halinde yürüyen çocuklar için kullanılan bir terim.

Eski ve yeni karakterlerden bir resmigeçidin ikinci kez ortaya çıkışı bu.

"çelenklenmiş": Smeraldina muhtemelen Kıllı Quin'den hamiledir; zira "Posa"da, kadının gönlünde Belacqua'nın yerini almayı teklif eden Kıllı'dır. *Düşler*'de (226) ve "Islak Bir Gece"de (*Aİ* 65) "sözcüklerden bir çelenk" vardır.

"spazm halinde bir kinik": *DD*'deki (477) bir maddede "kinik spazm [?]" yazıyor ve Garnier'den (s409) alınmış; Garnier'e göre bunlar, nesnelerle mastürbasyonun yarattığı kasılmalardır.

"kafası mengenede bir Nazi": Referansı belirsiz; Beckett 1931 Nisanında gezdiği, Nuremberg'deki kalenin işkence odasını hatırlıyor ve bunu, bu kentin 1933 Eylülünden sonra Nazi partisinin ilk kalelerinden olmasıyla bağdaştırıyor.

"tamamen insan biçimini almış bir canavar": İnsanların imgeleminde insan biçimine giren Hıristiyan Tanrısının ya da Prometheus'un bir parodisi ve ayrıca, Mary Shelley'in *Frankenstein*'ına ve Goethe'nin "Prometheus" şiirine bir gönderme de var.

"Dáib ve Seanacán": (Samuel Kitabındaki) Davut ve Yonatan'ın Keltçe versiyonu. Bunların ismi Burton'daki (III, 28), erkek dostluğunun klasik modellerinden oluşan bir listede yer alır; Beckett bunların bazılarını *DD*'ye (813) yazmış: "Damon & Phthias", "Pylade & Orestes" ("Ding-Dong"da kullanılıyor; *Aİ* 32), "Nisus & Euryalus" ve "Theseus & Pirithous". Davut ve Yonatan, "üç taytın ve yarım apış kesesinin içinde dört bacak" sözlerinin ve, tekrar söz edildiklerinde de birbirlerine "bağlanmış" olmalarının gösterdiği gibi, çok yakın arkadaştır.

"Böylece geçtiler ve geçip gittiler": Augustine'den (XI, vı) alınmış ve *DD*'de şöyle yazıyor: "Gayrı ebedi ses / Çünkü o ses geçti & geçip gitti, başladı & bitti; heceler duyuldu & geçip gitti, birincinin ardından ikinci, ikincinin ardından üçüncü, ve böylece devam etti sırayla sonuncuya kadar, hepsinden sonra, & sonuncudan sonra sessizlik." 189.

"O bebek arabası çok etkileyici geldi bana": Bkz. Sergey Eisenstein'ın *Potemkin Zırhlısı* filmindeki, bir çocuk arabasının Odessa merdivenlerinden yavaş yavaş aşağıya düştüğü sahne. Beckett 1936'da Eisenstein'a bir mektup yazacak ve onun Moskova'daki film enstitüsüne katılabilir mi diye soracaktır.

"utile dulci": Horace'nin, *Ars Poetica*'sından (I. 343), Burton aracılığıyla; *Melankolinin Anatomisi*'nin baş sayfasından alıntı: "Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci, lectorem delectando pariterque monendo" ("Öğrenmeye zevkle katılan bunun yararını keyifle görür, bütün oyları toplar").

"Mahmuz": Geminin burun kısmına konan mahmuz, suları teknenin pruvasına varmadan yarar; *Düşler*'de (215) ve "Islak Bir Gece"nin buna tekabül eden pasajında (*Aİ* 55) Frica'nın göğüslerine benzetiliyor.

"Gece bir kapak gibi iniverdi": "*Godot'yu Beklerken*"in ilk perdesinin sonundaki gibi–"*Bir anda gece oluverdi*" (*CDW* 50).

"yol parası": *Düşler*'de (211), Cizvit'in tramvay parasını ödeme yükü Kutup Ayısı'na düşüyor.

"kondüktör": *Düşler*'deki (158) kondüktör hem ağır hareketli, hem İrlandalıdır.

"kemiklerin hâlâ yerinde duruyor olması": Öykünün adına, yani "Echo'nun Kemikleri"ne bir gönderme.

"Ancak zaman (eğer onu yerse ve yediğinde)": Latince "tempus edax"tan, yani, Ovidius'un *Metamorphoses*'indeki (XV, I. 234), zamanın "her şeyi yiyen" olduğu düşüncesinden geliyor. Bu Latince deyiş "Yürüyüşe Çıkmak"ta (*Aİ* 108) görülür.

"Gövdeden uzanan organları kâh oynatmak... kâh oynatmamak": *DD*'de (143) yazıyor ve Augustine'e (VII, xıx) dayanıyor.

"bölmek, çarpmak... düşünerek kafada": Öz ruhun imajlarını fantezilerden ayırt etme eylemi; bu da Augustine'den (VII, xvıı) alınıp *DD*'ye (141) yazılmış.

"Ne Mary ne Martha": Kutsal Kitapta Meryem ve kız kardeşi, hizmetçi Martha, biri düşünsel yaşamın diğeri aktif yaşamın simgeleridir (Yuhanna 11:1). *Molloy*'da Moran'ın hizmetçisinin adı da Martha'dır.

"beni kaynatıp": Bu ifade Henry Fielding'in *Tom Jones*'undan (XII; VII) alınıp "Whoroscope" Defterinin "Eklentiler İçin" bölümüne girmiş ve *Murphy*'nin yazılışına kadar saklanmış.

"In fine": Latince "sonunda".

"acizanekeriz": "Aciz hizmetkar" anlamındaki bu sözcük Swift'in *Journal to Stella*'sında görülür. Beckett bu sözcüğü Arland Ussher'e (1934) ve Jocelyn Herbert'e (16 Temmuz 1966 tarihli) mektuplarının en altına yazmıştı.

"Ölüm... düzeltmiş": Bkz. "Posa", Kıllı Quin "büyük ölçüde düzelmişti"; adamın "yüzü hızla düzeldi" (*Aİ* 171, 172).

"incitilmez... bozulmaz... değişkenlik sınırlarım en dar halinde": *DD*'deki (124) "bozulmaz, incitilmez & değişmez" notları Augustine'dendir (VII, 1). Beckett bunu *Düşler*'de (41) değiştirmeden alıntılıyor. "Bozulmaz" sözcüğü "Yeni İrlanda Şiiri" (*Dis* 70) denemesinde, "Malacoda" şiirinde ve *Murphy*'de (123) görülür. "Islak Bir Gece"deki muhafızın "bozulmaz bir yüreği" vardır (*Aİ* 64). Ayrıca bkz. Korintoslulara I 15:52: "Ve ölüler bozulmaz olarak kıyam edecekler."

"bütün dünyanın yoluna göre": Tekvin'den (19:31) alıntı; Lut'un kızları babalarıyla yatmaya kalkıştığında.

"oğlunun adını Haemo koyacaksın de": Meryem'e, gebe kalacağını bildiren ve "adını İsa koyacaksın" diyen Melek Cebrail'in (Luka 1:28-31) sözlerini yansıtıyor.

"günah lağımı": *DD*'deki (889) bir notta "şik'ten (şişko orospudan) daha haset & bir günah lağımında" yazıyor ve Burton'dan (III, 205) alınmış.

"Baba mı yapacaksın beni": Burton'dan (III, 104) alınmış "Kadın beni baba yaptı" ve *DD*'ye (862) yazılmış. Bkz. *Düşler* 117.

"Utanç verici kusmuklar": Yine Burton'dan (II, 246), *DD* (821): "Yazıklar olsun komşusunu sarhoş edene: Utanç verici kusmuklar onun şanına". Ayrıca bkz. *Düşler* (123) ve "Olga Evi" şiiri.

"kalın ve küt işaretparmağı": Burada, *DD*'deki (472) bir notta görüldüğü gibi, Beckett'in aklında başka bir şey var: "Özel mastürbasyoncunun kalın ve küt penisi", Garnier'den (288). Buradaki alt metin, Gall'ın aşırı ve "özel bir şekilde" mastürbasyon

yaptığıdır ve halk inanışında kısırlığa yol açan bir şeydir bu.

"kutsal emanet muhafızı": Ayrıca bkz. *Düşler* (79) ve 1929 tarihli "Kutsal Emanete Geri Dönüş" şiiri (*CP* 249).

"Moll": Fahişeler için kullanılan yaygın bir isim, ve kadın aynı zamanda sifilislidir; bkz. *DD*'deki sifilis maddesi; "sifilis: toga virilis" (486), 8 Ekim 1932'de MacGreevy'ye yazdığı bir mektupta "toga mollis" olarak değiştirilmiş. Moll aynı zamanda, Beckett'in *Malone Ölüyor* romanındaki Macmann'ın sevgilisidir.

"Olimposvari": Bu sözcük Rachel Burrow'un Beckett'in TCD'de Corneille üzerine verdiği bir konferanstan aldığı notlar arasındadır. "Ne Talihsizlik"te (*Aİ* 111) Belacqua'nın "Olimposvari fantezileri" vardır.

"vasiyetsiz öl"mek: Geçerli bir vasiyet bırakmadan ölmek, yani bu durumda mülk için miras kuralları geçerli olur. Bir varisin yokluğu halinde Lord Gall'ın mülkü Baron Extravas'a geçecektir.

"Çarşafı çekiştir"mek: Ölümün yaklaştığını gösteren tıbbi bir semptom.

"Aç köpek pis muhallebiyi yer": Kelimesi kelimesine Burton'dan (III, 103; dipnot) alınıp *DD*'ye (861) yazılmış.

"Bir filde bir istiridyeden daha... çok Tanrı": Augustine'e (VII, 1) dayalı; *DD*'de şöyle yazıyor: "Bir filde bir serçeden daha çok Tanrı var (Uzamsal tanrısallık felsefesi)" (126). Lord Gall'ın verdiği karşılık, *İtiraflar*'ın *DD*'ye kaydedilmiş başka bir pasajıyla (III, 7) bağlantılandırılabilir: "Tanrı bir kütle değildir; çünkü sonsuz kütle kendi

sonsuzluğundan daha küçük parçalar içerir; yani tümüyle her yerde değildir" (87).

"Oh les femmes et les framboises": Büyük olasılıkla, Serge Claude'un E. Wolff'un müziğinden uyarladığı "Les fraises et les framboises" adlı şanson.

"mekândan bağımsız tanrısal"lık: Augustine'den (VII, 1); *DD*'de şöyle yazıyor: "Bir filde bir serçeden daha çok Tanrı var (Uzamsal tanrısallık felsefesi)" (126).

"notaları bir lepidopterist gibi yerleştiriyorsun": Lepidopteristlerin kelebekleri ve güveleri sergilemesi gibi.

"kadın terzi": Bu sözcük *DD*'de (474) görülüyor ve Garnier'in *Onanisme seul et à deux* (448) adlı yapıtından alınmış:

göğüssüz } frixatrix (kadın terzi)
kılıç-düz }

Beckett burada belki de "görünmez onarım"ı, yani giysiyi gizli bir yerinden iplikler çekip yeniden aynı şekilde örerek onarmayı kastediyor.

"Père, Fils ve Saint Esprit": Fransızca Baba, Oğul ve Kutsal Ruh.

"Pernod kalmadı": Pernod Fils, 1915'te yasaklanmadan önce çok ünlü bir absentti. İçeriğindeki şeylerden biri de pelinotudur ve çok içilirse iktidarsızlığa yol açar.

"Fernet Branca": *Düşler*'de de (37) içilen çok sert bir içki.

"Ach Kinder!": Almanca "Ah Çocuklar!"

"Biraz istiridye": İstiridyenin afrodizyak niteliğinden ötürü; *DD*'ye (922) giren "istiridye öpücüğü"

terimi Burton'dan (III, 256) alınmış ve *Düşler*'de (17), "Le Concentrisme"de (39) ve *Murphy*'de (75) kullanılmış.

"istiridye... gereğinden fazla lezzetli": Bkz. *DD*'deki (639), muhtemelen Joyce'un *Ulysses*'inin "Kirke" bölümünden gelen "lezzetli çift kabuklular" maddesi.

"kataklazm": Şiddetli bir çöküş ya da dağılma.

"omnia vincit": Latince "her şeyi yener"; Chaucer'ın *Canterbury Masalları*'ndaki Banyolar Kadını'nın "amor vincit omnia"sının bozulmuşu; "3. Metin"deki gibi: "Niño, tıraş olman lazım, / ama vazelin omnia vincit" (*CP* 38).

"ekzantem": Bir deri döküntüsü. Sonraki ifadeyle birlikte *Düşler*'den (82) alınmış.

"Ağaç gövdesinin yarıldığını": Peri masallarında ve çocuk kitaplarında çok rastlanan bir motif.

"devekuşu": Bkz. "Bahar Şarkısı"ndaki "gagadevekuşu". Devekuşu, Geryon'un yani Dante'yle Vergilius'u Araf'ta taşıyan griffinin bir versiyonudur.

"Strauss... resmen vals yapar": Beckett, devekuşunun Almancası "Strauss" sözcüğüyle ve vals bestecileri baba Johann Strauss ve oğul Johann Strauss'la kelime oyunu yapıyor.

"Sırlara burnunu ... sokmak... müthiş bir girişkenlik": Çünkü Belacqua az önce, "Ben gerekçelere bakmakla hiç ilgilenmem" demişti. "Posa"daki bahçıvan da "o adi esrarengiz şeylere hiç ilgi" duymuyordu (*Aİ* 174).

"YAPAR o": (*Düşler*'de de, 223 sorulan) imalı, "O kadın bunu yapar mı?" sorusuna karşılık veriyor.

"yumuşattı": *DD*'deki (449) bir maddede şöyle yazıyor: "St Paul'u yumuşatıyor* (efemineleştiriyor); Latince Yeni Ahit, Korintoslulara I, 6:9'dan alınmıştır, ayrıca Burton'un *Melankolinin Anatomisi*'nde de (II, 146) görülür. Yani bu not, "Moll" ile "Gall"ı St. Paul'un kelliğiyle birbirine bağlıyor. *Molloy*'da (46) Lousse "Molloy'u yumuşatmaya" çalışır.

"Diana'nın pınarı": Burton'dan (III, 285-6) alınmış: "Genç kızların yüzdüğü, fahişelerin boğulduğu Diana'nın pınarı" (*DD* 962). Lady Gall Baron Extravas'tan sifilis kaptığından, yanıt şaşırtıcı değildir. *Düşler*'de de (34) kullanılıyor.

"yanına girmek": Kutsal Kitap ifadesi; Belacqua'nın soyadını düşünürsek, Beckett belki de spesifik olarak, Tekvin 38:2-4'ü düşündü: "Ve Judah orada Kenanlı bir adamın kızını gördü, ve adamın adı Shuah'tı; ve kızı aldı, ve kızın yanına girdi. Ve kız gebe kalıp bir oğul doğurdu; ve Judah onun adını Er koydu. Ve kız yine gebe kalıp bir oğul doğurdu; ve onun adını Onan koydu". Ayrıca bkz. kısırlıkla ilgili Tekvin 16:2: "Ve Sara İbrahim'e dedi ki, İşte, Rab beni doğurmaktan alıkoydu; yalvarıyorum sana, cariyemin yanına gir, belki ondan çocuklarım olur".

"puella": Burton (III, 238) Beckett'e aşağıdaki *DN* (913) notunu sağlamış: "Şehvetli & huysuz bakire puella". "Fingal" öyküsündeki Winnie "sakin bir puella"dır (*Aİ* 19).

"klitorissel": Bu sözcük *DD*'de yazılı: "Klitorissel (coşku)" ve Garnier'in *Onanisme seul et à deux* (78-9) adlı yapıtından geliyor; bkz. *Düşler* 111 ("klito-

* Burada "yumuşatıyor" anlamında kullanılan sözcük "molles". (ç.n.)

rissel puella"), 26 Temmuz 1934'te A. J. Leventhal'e yazılmış mektup ve Thomas MacGreevy'ye (8 Eylül 1935'te) yazılmış ve Beckett'in Nuala Costello'yu "antiklitorissel" diye tanımladığı mektup (*LSB I* 274).

"teşnelik": Kontrol edilemez bir dürtü ya da "kaşıntı"; kullanıldığı en ünlü yer, *DD*'de (1018) yazan, Juvenal'in yedinci taşlamasındaki yazma dürtüsüdür: "Teşnelik (scribendi, loquendi)". *Düşler*'de de (133) Joyce için kullanılmış. "Teşnelik" sözcüğü, "Serena I" şiirinin silinmiş ilk dizesinde de görülür (*CP* 298).

"vahşi bir kibarlık": Robert Herrick, "Bozukluktaki Keyif" şiirinde "vahşi bir kibarlık" için övgüler düzer.

"müthiş... bir numara": "Harika" ya da "mükemmel" anlamında kullanılan eskimiş lise argosu; her iki sözcükte de cinsel çift anlamlılık var.

"dalmış": Öykünün başında Belacqua'nın gözküreleri "karanlığa dalmış"tı.

"Lethe": Yunan Mitolojisinde, Ölüler Diyarındaki, suları her şeyi unutturan bir nehir.

"uterotaph": Beckett'in çok sevdiği sözcüklerden "rahim-mezar"ın, Latince ve Yunanca kökleri bir araya getiren versiyonu.

"öncelikle bir kız çocuğu": Ki Lord Gall'ı varissiz bırakıyor.

"Dünya böyledir işte": "Posa" öyküsünün ve dolayısıyla, yayınlandığında *Aİ*'nin bitiş sözcükleri bunlardır. Bu cümle Grimm Kardeşlerin "Kediyle Fare Nasıl Ev Kurdu" hikâyesinden alınmış; Beckett George Reavey'e (26 Mayıs 1938'de) gönderdiği bir mektupta ve Kay Boyle'e yazdığı 20 Ağustos

1970 tarihli mektubunda bunun Almanca orijinalini alıntılıyor ve *Ai*'nin yeniden basılması talebine "teslim" olduğunu söylüyor. Beckett'in, dünyada işlerin yürüme tarzını bezgince kabul ettiği bu steno, Pamela Mitchell'e (7? Ocak 1965) ve Barbara Bray'e (23 Ağustos 1967 ve 27 Mayıs 1977 tarihli) mektuplarında da görülür.

"7. sayfa, 2. paragrafta görüldüğü gibi": Yani, Zaborovna'yla macerasından sonra yine çitin üzerine dönüşü.

"tümüyle tükeniş": Beckett MacGreevy'ye (4 Ağustos 1937 tarihli) mektubunda, Samuel Johnson'un "tümüyle yok oluşun dehşeti"ne kapıldığını ve "ölümünden duyduğu korkuyla, sonsuza dek sürecek bir işkenceyi buna tercih edeceğini" ilan ettiğini söylüyor (*LSB I* 529).

"Huzur İçinde Yat": Beckett bu sözcükleri eklemeden önce, daktilo metninde "edebi değeri olmayan bir mezar yazısı" diye yazmış. "Posa"da Kıllı Quin, Smeraldina'ya, Belacqua bir zamanlar bana "uygun bulacağı bir mezar yazısı söylemişti ama hatırlamıyorum" der (*Ai* 180). Beckett'in mezar taşı yazılarına yönelik ilgisinin somut bir örneği, *İlk Aşk*'taki anlatıcının, tüm "öteki yazılarım"dan daha çok "hoşuma gidiyor" dediği mezar taşı kitabesidir: "Aşağıda kalkan yukardaki yatıyor bu toprağın altında / Öyle her an öldü ki şimdiye kadar devam etti yaşamaya." (62).

"deniz": Mezarlığın deniz kenarında olması akla Paul Valéry'nin "Deniz Kenarındaki Mezarlık" şiiri kadar, Beckett'in babasının gömülü olduğu Greystones mezarlığını da getiriyor.

"Attika": Attika yahut oranın başkenti Atina'yla birlikte, klasisizm ve zarafet yan anlamlarıyla ilgili.

"klasiko-romantik": Bu pasajın tümü, Romantik materyallere ve Homeros materyallerine bir öykünmedir ve "Echo'nun Kemikleri"nin Chatto & Windus tarafından reddedilmesinden sonra "Posa" öyküsünün sonuna eklenmiştir. "Klasik" ve "romantik" arasında, zıtları bir araya getirerek yapılan bu kelime oyunu neredeyse kelimesi kelimesine, Mario Praz'ın *The Romantic Agony*'sinin ilk paragraflarından alınmış.

" 'güller güllere'nin sözleri... : Hiçbir bahçıvan ölmedi, gülsel bellekte.": Bunun kaynağı *DD*'de (581) veriliyor: "R. de d'A. Efemeral sofizm. Güllerin belleğinde hiçbir bahçıvanın ölmediğini söyleyen fontaneller [metinde böyle] yükseliyordu..." Bernard de Fontenelle'in *Entretiens sur la pluralité des mondes* (1686) adlı yapıtından, ama Beckett bunu Diderot'nun *Le Rêve de d Alembert*'inden (1769) almış. Ayrıca bkz. "gül"ün bahçıvan hortumunun ucu olduğu *Düşler* (175) ve "Posa" (180-1). Beckett Avigdor Arikha'ya yazdığı 14 Ocak 1977 tarihli mektupta bu satırı alıntılıyor ve "fikrin" Fontenelle'den geldiğini ekliyor.

"Kısa bir şarkı": Léo Daniderff'in, daha sonra Chaplin *Modern Zamanlar*'da (1936) çarpıtılmış bir versiyonunu söyleyince daha çok ünlenecek komik şarkısı *Je Cherche après Titine*'yi (1917) adapte ediyor. Beckett "Seni bekliyorum Titine"nin yerine "seni seviyorum" koymuş: "Seni seviyorum Titine / Sevmeliyim ebediyen/ Çünkü kuru üzümsün sen / Hayatımın kekinde". Bahçıvan (Doyle) "Posa"nın sonunda (*Aİ* 181) küçük bir şarkı söyler.

"ruhlarla dolu bir denizaltı": Yunan mitolojisinde ruhları Styx nehrinden geçirip Ölüler Diyarı'na götüren Charon'un kayığını yansıtıyor. Ayrıca bkz. "Posa"da Belacqua'nın cenazesi; "Herkes gemiye. Bütün ruhlar mezestre. Baş üstüne." (*Aİ* 176) ve "Malacoda" şiiri: "Bütün ruhlar gemiye / mezestre baş üstüne" (*CP* 21).

"Alba": Belacqua bu ölüm sonrası dünyanın tek tanıdık karakteri değildir; Beckett'in duygusal yönden ilgi duyduğu Ethna MacCarthy'ye dayanan Alba Perdue, *Düşler*'deki ve *Aİ*'deki önemli dişi karakterlerden biridir. "Posa"da bize Alba'nın, "evine götürülürmüş gibi doğal bir şekilde" öldüğü söylenmişti (*Aİ* 167).

"flamingo": "Cerahat I" şiirinde, "eski siyah ve flamingo" Ethna MacCarthy'nin kıyafetiyle ilgilidir.

"Yüz elli üç tane menevişli balık": Bunun referansı *DD*'de açıklanıyor: "Galile Denizinden tutulmuş 153 balık= (12 Havari)2 & (Kutsal Üçleme)2" (703); Beckett bunu *Christian Mysticism*'indeki, Dean Inge'nin "Doğasal Mistisizm ve Sembolizm" bölümünden almış: "Ama yine de, 'hepimizi kuşatan muhteşem gökyüzü'nde 'Yaradanımızın sevgisi'nin bir türünü görmekle, Galile Denizinde tutulan 153 balığı 12 Havarinin karesi & Kutsal Üçleme'deki 3 Kişiliğin karesi diye analiz etmek arasında çok büyük bir fark vardır elbette" (272).

"Gözlerini kapattı... hayal": Beckett 1930'larda, yazmayı ve özellikle de şiir yazmayı, görme ve hayalle bir tutuyordu; bunlar sıklıkla, burada olduğu gibi, Beckett'in 1932 Mayısında çevirdiği Rimbaud'nun hayali şiirleriyle ve özellikle de "Sarhoş Gemi"yle bağlantılıdır. Beckett MacGreevy'ye 18 Ekim

1932'de yazdığı mektupta, yazmak istediği şiir türünde "bazen Rimbaud'da" bulduğu bir şeyin olacağını söylüyor: "Beyin daha rüzgârın kumunu bilmeden kapanan gözkapaklarının bozulmamışlığı" (*LSB I* 135). Beckett burada, kendisinin Rimbaud'nun "Les Poètes de sept ans" şiirindeki, çarpık görüntüler görmek için gözlerini ovuşturan çocukla ilgili "pour des visions [görüntüler için] göz-intiharı" dediği şeye de göndermede bulunuyor (MacGreevy'ye mektup, 11 Mart 1931; *LSB I* 73).

"Hayır, ... başka biri de": Hamlet'in "Erkekler benden hoşlanmıyor; hayır, kadınlar da" (II, ii) sözlerini yansıtıyor; Joyce tarafından, *Ulysses*'in Scylla ve Charybdis bölümüne uyarlanmıştır.

"Posa"*: Sonunda basılan *Aİ*'nin son öyküsünün başlığı; ayrıca bu, Chatto'nun editörü Charles Prentice'in Beckett'ten, daha "sevimli bir başlık" istemesinden (25 Eylül 1933) önce tüm öykü seçkisinin başlığıydı. Bu sözcük Thomas à Kempis'in *The Imitation of Christ*'inden (III, xv) alınmış: "Onların domuzun posasını beğendiğini gördüm" (*DD* 590). Diğer bir muhtemel kaynak da Chaucer'ın *Legend of Good Women* adlı yapıtının önsözüdür ve Beckett'e *Düşler*'in başlığını da sağlamıştır: "Nedir yazmada senin canını sıkan / Öykülerin posası, ve ekmeksiz kalmak mı?" Son olarak, bu sözcük ayrıca, "bira yapıldıktan sonra kalan tortu" anlamına da gelir.

"Doyle": "Posa" öyküsündeki, Belacqua'nın gömülmesini tamamlama işinin verildiği isimsiz bahçıvan.

---

* Bu sözcüğün orijinali "draff". (ç.n.)

"zoster": Kemer ya da kuşak. Bkz. *Düşler*'deki (67) "Blaupunkt zoster".

"Göbiş": Göbek, ya da karın.

"Sultum Propter Christum": "İsa yüzünden ahmak"; Thomas à Kempis'in *Imitation of Christ*'inden (I, xvii) alınmış ve *DD*'ye (573) (Xist yüzünden ahmak diye çevrilerek) not edilmiş. Bkz. Korintoslulara I 4:10: "Biz İsa için ahmaklarız."

"Bel'i tanımıyor": *Düşler*'de Smeraldina'nın Belacqua'ya hitapta kullandığı samimi isim; Doyle'un, "Posa"da çoktan ölmüş Belacqua'yı tanımaması normaldir. Bkz. Hamlet, mezarlıkta Horatio'yla konuşurken, (ölmüş) Yorick'i kastederek, "Onu tanıyordum" der (V, 1).

"takdis edilmiş" toprak: Milton'un *Paradise Lost*'unda (V, I. 321) Adem "Dünyanın takdis edilmiş toprağı"dır.

"hikâyedeki şahmerdan gibi": Muhtemelen, Grimm Kardeşlerin "Güçlü Hans" hikâyesine bir gönderme.

"mezar taşı": "Posa"nın sonunda, "iç çeken ve kemikler gibi parıldayan mezar taşlarından bir grup"tan söz ediliyor (*Aİ* 180). Beckett MacGreevy'ye 27 Temmuz 1933'te yazdığı mektupta babasının mezar taşını betimliyor.

"makine-mujik": Mujik Rusça köylü ya da serf demektir ve buradaysa potansiyel olarak bir fabrika işi üstlenmiştir.

"Ahmak": İsa yüzünden, Doyle'un dövmesinin söylediği gibi.

"beden 'ben'im": Bu sahnede, Ekmek-Şarap ayinindeki gibi, Belacqua'yla İsa arasında bir paralellik kuruyor.

"tabii beden... ruhsal beden": Kutsal Kitap'ta Paul'un yaptığı ayrım: "Tabii beden olarak ekilir; ruhsal beden olarak kıyam eder. Bir tabii beden vardır, ve bir ruhsal beden vardır" (Korintoslulara I 15:44). Beckett George Duthuit'e 1950 Şubatında yazdığı bir mektupta bu pasajı ve bundan önceki dört dizeyi alıntılıyor: "De ce salaud de Paul j'ai dû te citer un fragment du passage suivant" (*LSB II* 180).

"gitti, sonra geri geldi": Doyle'un rahatlamak için birçok kez gidişlerinin ilki.

"uzan buraya": İsa'nın kuşkulu Thomas'a sözlerini yansıtıyor: "Parmağını buraya getir, ve ellerime bak; elini de getir, böğrüme koy: ve imansız olma, ancak imanlı ol" (Yuhanna 20:27).

"bir kavitesi": Beckett MacGreevy'ye 18 Ekim 1932'de yazdığı mektupta, şiirlerinden, "construit" olmayanları ve "bir kavitenin dışında değil, bir apsenin üzerinde yazılmış" olanları tercih ettiğini söylüyor (*LSB I* 134).

"mavi kancığın hakareti": "Yürüyüşe Çıkmak"ta Belacqua'nın köpeği serserinin pantolonuna çişini yapar ve adam "hınç belirtisi göstermeyen" bir sesle karşılık verir (97). Beckett ailesinin Kerry Blue teriyerleri vardı.

"İsa yüzünden tatlı bir budala": Bir ahmak, yine Doyle'un dövmesine gönderme.

"dörde altı bahse girerim": Bkz. Hamlet'in kılıç ustalığı üzerine girilen bahisler.

"beşgen": Beckett daktiloda ilk olarak "zar beşlisi" yazmış.

"bira değil de schnapps şişesi": Bahçıvan Doyle'un "Posa"da Guinness içiyor olmasına gönderme (*Aİ* 174).

"tatsız temalar": "Posa"da bunlar "tekrarlayan, üç kat sesle tırmanan çok eski ve delik deşik temalar"-dır (*Aİ* 197).

"bougie": Fransızca "mum".

"ametist": Bu sözcük "içmemiş" ya da "sarhoş olmamış" anlamındadır ve bu taşın sarhoşluğu önlediği inancından gelir; yani alkole "doğru dürüst bir şans" bırakmaz.

"ayartmalardan ve ticari seyahatlerden": Thomas à Kempis'in *Imitation of Christ*'inden (III, 1) ve *DD*'de şöyle yazılı: "Bu tatsız hayat hep ayartmalardan & şövalyelikten ibaret" (596). Ayrıca bkz. *Düşler* 3 ve 45.

"bir sürü karıma ve hayranlarıma": Belacqua'nın *Aİ*'de ilişkiye girdiği çeşitli ("sıradan") kadınlara bir gönderme.

"kaplı hela": Burton'dan (I, 23) alınmış ve *DD*'ye "pis kokulu şairler & bunların 'carmina quae legunt cacantes'i" (727) diye yazılmış. Latince sözcükler Martial'ın bir vecizesindendir ve "insanların lazımlıkta okuduğu şiirler" diye çevrilebilir. Beckett bu deyişi MacGreevy'ye 8 Kasım 1931'de yazdığı mektupta alıntılıyor (*LSB I* 94).

"saman": *DD*'deki bir maddede (1174) Chaucer'dan bir alıntı var: "Saman & yazı buğdaydan olsun" (Skeat, A metni, I. 259).

"İrlanda Devlet Büyüğü"*: *Irish Statesman*, AE (George Russell) editörlüğünde bir gazeteydi; 15 Eylül 1923'te yayınlanmaya başladı, 12 Nisan 1930'da kapandı. AE, Beckett'in gazeteye verdiği iki metni, muhtemelen, 1929 yazında "Varsayım"

* Buradaki orijinal ifade "Irish Statesman". (ç.n.)

adlı öyküsünü ve 1930 baharında da bir şiirini geri çevirdi. AE'nin ruhla ilgisi, makalelerinden birinin, "Şair ve Ruhu" adlı başlığından bellidir.

"Bay Quin": Buradaki gönderme "Kıllı" Capper Quin'e, Belacqua'nın en iyi dostuna ve, "Posa"daki ölümünden sonra da Smeraldina'nın gönlünde onun yerini alan adamadır. Kel olmasına karşın, "Kıllı" adı cinsel gücü sezdirir ve bu öyküde söz edilen Smeraldina'nın çocuklarının babası olabilir. "Quin" adlı bir karakter *Watt*'ın ilk taslaklarında, sonra *Mercier ve Camier*'de ("varolmayan biri olarak"), *Malone Ölüyor*'da ve yayınlanmamış Fransızca öykü "Ici personne"de ortaya çıkar.

"Bay Quin'in mutlu ifadesini kabul etmeye": Smeraldina'nın "Posa"daki sözlerini yanlış hatırlıyor: "Kıllı Evi" (*Aİ* 174).

"Nihayet son evime": Ölümden, ya da daha doğrusu, şimdiye kadar Belacqua'nın başına gelmemiş nihai yok oluş türünden söz ediyor.

"domuz ahırı": Beckett ilk önce "hafta sonlarımın çoğu" diye yazmış.

"önemli bir nükte": Önemi sadece, ("Posa"da Kıllı Quin tarafından söylenen) bir sonraki satırın ince bir revizyondan geçirilmişi olması.

"Sokma... Ölüm": Kutsal Kitap'taki "Ey ölüm, senin dikenin nerede?" sözünden (Korintoslulara I 15:55), "Posa"da *kelimesi kelimesine* alıntılanıyor (*Aİ* 177).

"aklının bir köşesine yazdı": Beckett'in, okuduğu kitaplardan yaratıcı bir şekilde "notkapma" pratiğini yansıtıyor (1931 Ağustos başında MacGreevy'ye mektubu).

"Limbo": Kurtarılmamış, ama günah işlememişlerin bulunduğu yer; Dante'nin *Inferno*'sunda cehennemin ilk çemberi. Bkz. *Düşler* (44, 50, 63, 181 ve 188) ve "Pralin Kutusu" şiiri (*CP* 68).

"rahimtomurcukken koparmak"*: *Tüm Düşenler*'de Bay Rooney'in sözlerini çağrıştırıyor: "Sen hiçbir çocuğu öldürmeyi düşündün mü? [...] Küçük bir kötü kaderi daha tomurcukken koparmayı" (*CDW* 191).

"siyanoz": Bkz. "siyanozlu yüz" (*DD* 1020); Beckett'in kaynağı, Sir William Osler'in, tıp mesleği ve öğrencilerinin kullanımı için düşünülmüş *The Principles and Practice of Medicine* (1892) ve özellikle de bunun "Alkolizm" bölümüdür. Siyanoz, aşırı alkol tüketiminin bir sonucudur. Bu sözcük ya da bu sözcüğün versiyonları *Düşler*'de (62), "Gelecekten Söz Etmek İçin" ve "Pralin Kutusu" şiirlerinde (*CP* 29 ve 32), "Aşk ve Lethe" öyküsünde (*Aİ* 85) ve *Muphy*'de (102) görülür.

"barsak solcanı gibi somurtuyor": İrlanda argosu.

"Gonokok": *Neisseria gonorrhoeae*, gonore etmeni.

"üç yirmi ve bir on yıl": Mezmurlar 90:10'daki gibi, geleneksel olarak insan ömrü diye düşünülen yetmiş yıl.

"sıcak midyeler": "Kalbinin sıcak midyeleri" deyişiyle ilgili; bu bağlamda, mutluluk arayışının hor görülmesi.

"Réchauffé midyeler": Kalbin yeniden ısıtılmış midyeleri, deyim yerindeyse.

---

* Burada kullanılan orijinal ifade "nip in the wombbud". Yazar, "nip in the bud", "tomurcukken koparmak", yani "yılanın başını küçükken ezmek" deyişini değiştirip, tomurcuğu "womb" yani rahimle birleştirmiş. (ç.n.)

"Komünist bir ressam ve dekoratör": *Düşler*'de de (219) görülür.

"kız döktürüyor... tanıdığım Mick": Yine Melville'in *Moby-Dick*'ine bir gönderme.

"muhteşem hırslı özgür serseri yürek": Carlyle'ın *On Heroes and Hero Worship*'inde (370) Luther için söylenir; *DD*'ye şöyle yazılmış: "Onun muhteşem hırslı özgür serseri yüreği" (281). Bkz. *Düşler* 196.

"referansı ciğerine çekme": Bkz. Fielding, *Tom Jones;* orada bu deyiş birden fazla kez görülür (örn. IV, 10).

"rahatsız olmuş tırtıl... kökenler": Beckett, "kökenler" sözcüğünün düşündürdüğü gibi, 1932 yazında okuduğu, Darwin'in *Türlerin Kökeni*'ni ima ediyor. Darwin, "İçgüdü" üzerine VII bölümünde meslektaşı Huber'in bulgularını anlatır: Huber'in gözlemine göre, bir tırtıl hamağını yaparken müdahaleyle karşılaşır ve, tamamlanmasının daha erken ya da benzer bir aşamasında kalmış bir hamağa konursa, işini kaldığı yerden devam ederek bitirir; "ama bir tırtıl, örneğin üçüncü aşamaya kadar yapılmış bir hamaktan alınıp, altıncı aşamaya kadar tamamlanmış, yani yapması gereken işinin büyük kısmı yapılmış bir hamağa konursa, bundan yararlanmak yerine *çok rahatsız olur* ve hamağını tamamlamak için kendini üçüncü aşamadan, yani bıraktığı yerden başlamak zorunda hisseder, yani zaten bitmiş işi tamamlamaya çalışır" (benim vurgum). Beckett bu anekdotu *Murphy*'de de kullanıyor; Bayan Counihan cümlenin ortasında durur ve "Darwin'in tırtılı gibi" başa dönme gereğini duyar (135).

"Monkeybrand": Sabun markası. Beckett daktiloda ilk önce "Monkeyface" yazmış.

"dikkati çekecek kadar rahatlamış": Doyle'un idrar kesesindeki basınç artıyor.

"saat gibi": *Düşler*'de, Balzac'ın dünyası "saat gibi çalışan lahanalar"la dolu diye betimlenir (119) ve Chas karakteri "saat gibi çalışan bir şeytan"dır (203). "Islak Bir Gece"de bunun yerini "şu saat gibi Bartlett" alır (*Aİ* 45).

"ses": Belacqua bir "ses" haline geliyor; Ovidius'un *Metamorphoses*'inde, tükenip giden Echo'dan geriye sadece sesi ve sonra da kemikleri kalır.

"Gözlerin yaşlarla dolu": "Ne Talihsizlik"te Belacqua'nın gözleri, Kıllı Quin ona "Sen kendi bolluğunda mahvoluyorsun" deyince "nemlenir" (*Aİ*); bu alıntı Augustine'den (III, xii) ve *DD*'de şöyle yazılı: "Bu gözyaşlarının oğlu mahvolmayacak" (89). Ayrıca bu, Zaborovna'nın gözlerindeki "bebekler"le de bağlantılıdır.

"çarpık konuşma": Beckett 1931 Eylülü başında MacGreevy'ye yazdığı bir mektupta, "insan ya şiirinin tekerini bir şekilde çarpıtmalı, ya da Nordau'nun toleransı riskine girmeli" diyor (*LSB I* 87). Beckett Max Nordau'nun *Degeneration* [1892] adlı kitabını yeni okumuştu.

"hürmet et anana, babana ve Göthe'ye": Bkz. Renard, *Journal* (22 Şubat 1890); "Honore ton père, et ta mère, et Virgile", Beckett'in okuduğu kitapta altı çizilmiş ve *DD*'ye (214) kaydedilmiş. *Düşler*'de de (178) buradaki gibi, Vergilius'un yerini Göthe almış görülüyor.

"Işık kadar... açık": *DD*'de (1159) ve *Düşler*'de (87) birçok dizesi alıntılanan, Tennyson'un "Şairin Aklı" şiirinin yedinci dizesinden alıntı.

"Perdem yükseldi": "Müzik enstrümanlarının tel gerginliğinin ayarlanması" (OED). Burada olduğu gibi, sık sık da mecazi anlamda, duyguların ya da düşüncelerin şiddetlenmesi yahut uyarılması anlamında kullanılır. Burada Belacqua öylesine heyecan halinde ki, kendisi (ya da telleri) "kopmak" üzere.

"hata, ya da, daha doğrusu, gaf": *DD*'deki (37) bir ifadenin değiştirilmişi: "Suçtan daha kötü, bir gaf"; Lockhart'tan (255) alınmış, o da Fouché'nin 1804'te Duke d'Enghien'in idamı hakkında sözlerinden alıntı yapmış. "Dante ve Istakoz"da, "Yağcılık bir gaftı" deyişi görülür (*Aİ* 6).

"gırtlak zeytini sarsılarak": Yani Adem elması; "gırtlak zeytini" *DD*'de var (526) ve Giles'in *The Civilization of China*'sından (131) alıntı.

"gebertilme": Belacqua'nın "Sarı" öyküsünde yaşadığı.

"Dehşet! Şafak söküyordu": Hamlet'in hayaleti gibi, Belacqua da şafak sökmeden gitmelidir.

"Şafak, düşük yapıyor": Daha önceki inek gibi.

"bebek takımı": "Yeni doğmuş bebeğin tüm giyecek, tuvalet malzemeleri ve yatak takımı" (OED).

"Pfui": İğrenme belirten "öğk"ün Almancası.

"bist du nicht willig": Almanca "istemiyorsan"; Göthe'nin "Erlkönig" şiirinden alıntı; orijinalde bu dize, "o zaman zor kullanacağım" diye devam eder.

"işitilmez": Zaborovna'dan "yüksek sesle" konuşmasını isteyen Belacqua şimdi de Doyle'un dediğini duyamıyor; yukarıdaki gibi, Dante'nin *Inferno*'sundaki, "chi per lungo silenzio parea fioco (uzun bir sessizlikten ötürü boğuk sesli)" Vergilius'a dayanıyor (TCD MS10966/1, 1r).

"De rigueur": Fransızca, gelenek ya da moda gereği.
"manyak eski kronoloji": Beckett'in ilk yapıtlarında çok rastlanan bir yakınma; bkz. *Düşler*'deki (10) "sevimli Pitagorcu neden-sonuç zinciri ilahisi"nin eleştirisi.
" 'Kuş'la başlayıp 'Kız'la bitirecek": Kutsal Ruh'un Bakire Meryem'e bir güvercin halinde göründüğü Tebliğ'e bir gönderme.
"benim japonhurmamı aşıyor": Yani "benim idrakimi aşıyor"; Thomas de Quincey'in "Güzel Sanatlardan Biri Olarak Görülen Cinayet Üzerine"sinden alıntı ve *DD*'de şöyle yazıyor: "... demek benim japonhurmamı aşar" (718). *Düşler*'de de (49) kullanılmış.
"gaganı kapa": Dublin argosunda "çeneni kapa"; bu deyim *DD*'de (641) var ve *Düşler*'de (115) kullanılıyor.
"Vesselam*... yine": Yani oyun bitti; "yine", bu sözcük "Yürüyüşe Çıkmak"taki (*Aİ* 98) serseri tarafından, bir konuşmayı vaktinden evvel bitirmek amacıyla kullanıldığı için.
"kırsal günler": Belacqua'nın Dublin dağlarında gezintiye çıkışının anlatıldığı "Yürüyüşe Çıkmak" öyküsüne gönderme.
"Thanatos": Yunanca ölüm.
"rahimle yeniden birleşme": *DD*'deki, Gaultier'in *De Kant à Nietzsche*'sinden (6) alınmış bir notta şöyle yazıyor: "Monoteistik kurgu bikuspid: Kutsal Kitap & Plato: Saf Mantığın tecavüz edilmiş rahminden Sofizm forsepsiyle koparılmış... !" (1149).
"ölüm gelip beni geri alana": Bkz. T. S. Eliot'un *Çorak*

* Burada kullanılan orijinal ifade "game ball". (ç.n.)

Ülke'si: "Bir kalabalık akıyordu Londra köprüsünden, yığınla, / Düşünmezdim ölümün geri aldığını böyle yığınla" (II. 62-3); bu da, Eliot'un notunun gösterdiği gibi, Dante'nin *Inferno*'sundan: "Ve bunun ardından öylesine uzun bir insan kafilesi geldi ki, ölümün bu kadar yığınla geri alacağına asla inanmazdım" (III, 55-7).

"imrentiler"*: Bir eylem ya da çabanın katılmadığı istek yahut eğilim. T. S. Eliot bu sözcüğü "Bir Lady'nin portresi" şiirinde kullanır. *Düşler*'de de var (43 ve 152).

"her şeye rağmen uzanan": Yine, kuşkulu Thomas hikâyesine değiniyor.

"hepsi böyle yapar": Muhtemelen Mozart'ın *Così fan tutte* operasına bir gönderme. *Düşler*'de (223) ve "Islak Bir Gece"de de var (*Aİ* 62).

"bir güvercin kalbinin tozu": *DD*'de (865) yazılı ve Burton'dan (III, 132) alınmış. *Düşler*'de Smeraldina'ya (31) ve Alba'ya (111) kullanılıyor.

"Nichol'un kutusu": Beckett'in babası William Beckett'in gömülmesinden sorumlu cenaze firması "Nichols and Co." adını taşıyordu.

"acitato": Latince kökenli bu sözcük müzikte dinamik anlamında kullanılır.

"Gottlob": Almanca "Tanrıya şükür".

"bir ışık ver": Bkz. Dickens, *Oliver Twist*: "Bir ışık ver Toby".

"hizmet... o yaşlı müşfik Adam": Shakespeare'in *On İkinci Gece*'sinde (II, iii) Orlando'nun Adam'a sözlerinden alıntı: "Ey yaşlı müşfik adam"–ve onun "sürekli hizmet"ine de övgüde bulunur.

---

* Burada kullanılan orijinal sözcük "velleities". (ç.n.)

"Samimi canayakın": Nuala Costello'ya 27 Şubat 1934 tarihli mektupta alıntılanmış; muhtemelen Matthew Arnold'un *Culture and Anarchy*'sinden (1869); bu yapıta göre, kültürün amacı "bütün insanların samimi ve canayakın bir atmosferde yaşamasını sağlamak"tır.

"bir örümcek gibi yok olup gidecek": *DD*'de "bir örümcek (ruh) gibi yok olup gitmek" diye yazılı ve Augustine'den (VII, x) alıntı. Bkz. *Düşler* 68 ve 73.

"bir azizin avucunu yağlıyor"*: Beckett herhalde, kiliselerdeki resimleri görmek için para verilmesini, dilek mumlarının bir versiyonunu kastediyor.

"İsimlendir hadi": Günlük konuşmada "ne içmek istersin" anlamında bir ifade; *Düşler*'de (203) ve "Islak Bir Gece"de de (*Aİ* 47) kullanılıyor.

"fenerci": Sokak lambalarından önceki zamanlarda yayaların yolunu aydınlatmak için meşale taşıyan çocuklar.

"anksiyomanyak": "Öfkeli keder" anlamına gelen "anksiyomanya" sözcüğü *DD*'de (659) yazılı ve Nordau'nun *Degeneration*'undan (226) alınmış.

"tramontane yarıklarında": *DD*'deki "rüzgâr yarıklarında (Küçük Dorrit)" (1036) notundan uyarlama; Dickens'ın romanının 9. bölümünden alınmış. "Tramontane" İtalyancada bir kuzey rüzgârıdır. Bkz. *Düşler* (139) ve "Sarı" (*Aİ* 155).

"yılanlar çetesi": François Mauirac'ın romanı *Le Nœud de vipères*'e (*Yılanlar Öbeği,* 1932) bir gönderme.

---

* Buradaki ifadenin orijinali "greasing the palm of...", sözcük anlamı avucu yağlamak olmakla birlikte, "rüşvet vermek" anlamına gelir. (ç.n.)

"Mark Disney": Düşünülen Walt Disney mi?

"Goldwasser": Danzig'de üretilen bir içki; *Düşler*'de barmen kız Eva, Steinhäger yerine Goldwasser'i tercih ediyor (99).

"suskun"*: Beckett burada Beethoven'a, hem bestecinin kendini "açması"na, hem de "açılmış, teklifsiz" denen Yedinci Senfoniye göndermede bulunuyor. *DD*'de, Romain Rolland'ın *Vie de Beethoven*'inden alınmış "7. & 8. aufgeknoepft" diye bir not var. Bkz. *Düşler* (138, 188 ve 227) ve "Ne Talihsizlik" (*Aİ* 131).

"ısırıp kopardı": *DD*'deki (819), Burton'dan (II, 186) uyarlanmış bir nota gönderme: "Kunduz taşaklarını ısırıp koparıyor... yani yaşayabilir". *Düşler*'de, "Doğa Tarihinin çok inandırıcı bir bölümü" olarak (63) ve *Murphy*'de (135) tekrar görülüyor.

"bir avuç taş": Ovidius'un *Metamorphoses*'inde, Narkissos tarafından aşağılanan Echo yok olup gider ve sonunda sadece sesi ve taşa dönüşen kemikleri kalır.

"kandilin kötü kokusu": *DD*'deki bir notun kanıtladığı gibi, Burton'dan (II, 151) alınmış: "Anıları bir kandilin kötü kokusu gibi kokuyor" (816). Bkz. *Düşler* 120.

"Dünya böyledir işte": Öykü, Beckett'in çok sevdiği, Grimm Kardeşlerin "Kediyle Fare Nasıl Ev Kurdu" hikâyesinden alınmış duygusal sözlerin tekrarıyla bitiyor.

---

* Burada kullanılan sözcük "buttoned up"tır ve "düğmeleri kapatılmış" olmakla birlikte, "suskun" anlamına da gelir. (ç.n.)

chatto & windus yayınevi'ndeki
charles prentice'den
samuel beckett'e mektuplar

Charles Prentice'den Samuel Beckett'e, 25 Eylül 1933
[*UoR MS 2444/ Letter Book 150/134-5*]

Sevgili Sam,

Chatto bu öyküleri yayınlamaktan memnun olacak ve sana aşağıdaki teklifte bulunmak istiyoruz. Öykü, kütüphanelerin ve kitapçıların gözlerini pörtleterek baktığı riskli bir şeydir. Yani bir avans önermek biraz zor, özellikle de, "Proust", avansının ancak üçte ikisini çıkarabilmişken, ama £25 dilerim sana makul görünür. [...]

Kitap 7 pound 6 pence fiyatla satılabilecek uzunlukta, ve ancak önümüzdeki yıl yayınlarız.

Daha sevimli bir başlık bulabilir misin? "Posa"nın ne olduğunu çok kişinin bildiğini sanmıyorum, fakat anlamını bulurlarsa hoşlanmayacaklardır.

[...]

O ilave öyküyü de halledersen yaşasın derim. [...]

Sevgilerimle,

Charles

Charles Prentice'den Samuel Beckett'e, 29 Eylül 1933
[*UoR MS 2444/ Letter Book 150/196-7*]

Sevgili Sam,

[...]

Kitaba başlık olarak böyle sevimli bir şey düşündüğün için çok teşekkürler. Biz de "Aşksız İlişkiler"i tercih ederiz. "Posa"dan çok daha iyi, gayet eminim, ama başka bir şey bulacak olursan değişiklik yapmak gayet kolay. [...]

İlave bir 10.000, hatta 5.000 sözcük bile, eminim ki, kitaba yarayacaktır, ve bunu makaradan çekebilirsen güzel olacak. Kitabı matbaaya göndermeden önce, zorunlu sayfa sayılarını doğru bir şekilde planlayabilmeleri için, elyazılarının tamamlanması gerekiyor. Fakat elyazılarının gönderilmesi için rahatlıkla bir ay yahut altı hafta bekleyebiliriz, ve kuşkusuz ki sen de bu sürede, bir eklemenin mümkün olup olmadığını görürsün.

Sevgilerimle,

Charles

Charles Prentice'den Samuel Beckett'e, 4 Ekim 1933
[UoR MS 2444/ Letter Book 150/245]

Sevgili Sam,

[...]

Belacqua Lazarus'un yakında tekrar ayağa kalkacağına sevindim. Sen ona bir bilet alır almaz onun elini sıkacağım. Ortaya yeniden çıkışı bir deşme mi yoksa tekme mi olacak?* Kitabın başlığına baktıkça daha çok hoşuma gidiyor. [...]

Sevgilerimle,

Charles

* *Aşksız İlişkiler*'in orijinal adı olan *More Pricks Than Kicks*'e dayalı ("prick": "deşme", "Kick": "tekme"). (ç.n.)

Charles Prentice'den Samuel Beckett'e, 2 Kasım 1933
[UoR MS 2444/ Letter Book 151/138]

Sevgili Sam,

[...]

"Echo'nun Kemikleri" zevkli bir isim, ve kartpostalının tarzından, 10.000 ciyaklamanın hemen paketlenip Holyhead'e gönderileceği sonucunu çıkardım. Aferin Belacqua'ya. Ondan vazgeçmek mi? Daha neler! [...]

Sevgilerimle,

Charles.

Charles Prentice'den Samuel Beckett'e, 10 Kasım 1933
[UoR MS 2444/ Letter Book 151/244]

Sevgili Sam,

Ne kadar büyük bir şey! Echo'nun Kemikleri için çok çok teşekkürler. Bu hafta sonu zevkle okuyacağım. [...]

Sevgilerimle,

Charles

Charles Prentice'den Samuel Beckett'e, 13 Kasım 1933
[UoR MS 2444/ Letter Book 151/277]

Sevgili Sam,

Bu bir kâbus. Çok korkunç inandırıcı. Bana kafayı yedirtti. Odaklanmada yine o dehşet verici ve birdenbire değişivermeler ve insanlarda yine o darmadağınık ve akıl ermez enerji. Bağlantı kuramadığım parçalar var. Bu kanıda olduğum için çok üzgünüm. Belki de sadece ayrıntılarla ilgili bir şeydir, ve genel izlenimle ilgili sezgim doğru olabilir. Üzgünüm, çünkü anlayışsız olmaktan nefret ederim, ama dilerim tümüyle duyarsız değilimdir. "Echo'nun Kemikleri" kesinlikle sanki sopa yemişim gibi çöktü üzerime.

Bunu kitaba koymasak, yani 'Aşksız İlişkiler'i ilk gönderdiğin biçimiyle bassak senin için bir sakıncası var mı? Kısa olmasına karşın, kitaba yine de 6 pound 7 pence fiyat koyabiliriz. "Echo'nun Kemikleri", eminim ki kitaba çok okur kaybettirecektir. İnsanlar ürperecek, şaşkına dönecek ve kafaları karışacak; ve niçin ürperdiklerinin analizini yapmaya da pek hevesli olmayacaklar. "Echo'nun Kemikleri"nin satışları çok ciddi biçimde düşüreceğinden eminim.

Bunları söylemek zorunda kalmak kadar, kaşınmaktan ötürü geri kalmak da hiç hoşuma gitmiyor, ama dilerim elinden geldiğince bağışlarsın. Lütfen bize bir izin ver; kitabın geleceği seni de ilgilendiriyor.

Korkunç bir bozgun bu; senin için değil, benim için, aman Tanrım. Ama bunu kabullenmek zorundayım. Bir hata, kör bir nokta, ne dersem diyeyim,

böyle. Ama bağışlanmak için sunabileceğim tek özrüm, o hortlak parmakların buz gibi dokunuşuna dayanamayışım. Yere düşmüş oturuyorum, ve kafamda küller var.

Lütfen cevap yaz,
Sevgilerimle,
Charles

Charles Prentice'den Samuel Beckett'e, 17 Kasım 1933
[UoR MS 2444/ Letter Book 151/325]

Sevgili Sam,

Senin hoşgörün bağışlayıcı bir merhem gibi... ama ben kendi hatamı bağışlayamıyorum. Çok, çok teşekkür ederim. Elimden gelseydi "Echo'nun Kemikleri"ni biraz daha tutardım, ama kitabın hazırlanması için ilerlememiz gerek.

[...]

Sevgilerimle,

Charles

Charles Prentice'den Samuel Beckett'e, 4 Kasım 1933
[UoR MS 2444/ Letter Book 152/82]

Sevgili Sam,

"Echo'nun Kemikleri"ni geri gönderiyorum. Kendimle birlikte tahtalıköye! Deneme baskıları sel gibi geliyor ve şimdi senin elinde bol miktarda var. Dilerim sayfa görünümünü falan beğenirsin. [...]

Sevgilerimle,

Charles

Charles Prentice'den Samuel Beckett'e, 11 Aralık 1933
[UoR MS 2444/ Letter Book 152/176]

Sevgili Sam,

Belacqua'nın deneme baskılarından geri kalanlar için yaptığın çift kopyalara çok teşekkürler. Sonuna o yeni küçük parçayı koyduğuna memnun oldum. Kesinlikle yararlı bir iyileştirme bu. Bahçıvanın gizli şarkısı için de teşekkür ediyorum... gerçekten klasiko-romantik tarzda zoolojik manzaralar! Adamın mahremiyetine ortak olmaktan gururluyum. [...]

Sevgiler,

Charles

kaynakça

Alıntılanan Yapıtlar

Samuel Beckett – Arşiv Materyali

Echo'nun Kemikleri, daktilo metni, Baker Kütüphanesi, Dartmouth College.

Echo'nun Kemikleri, daktilo metni, Harry Ransom Beşeri Araştırmalar merkezi, Austin'deki Texas Üniversitesi, A. J. Leventhal Koleksiyonu.

"Alman Günlükleri" (6 Defter), Uluslararası Beckett Vakfı, Reading Üniversitesi.

"Ici personne ne vient jamais", yayınlanmamış düz-yazı metin, daktilo metni, Uluslararası Beckett Vakfı, Reading Üniversitesi, MS1656/4.

Barbara Bray'a mektuplar, Trinity College Kütüphanesi Dublin, MS10948/1.

Ruby Cohn'a mektuplar, Uluslararası Beckett Vakfı, Reading Üniversitesi, MS5100.

Jocelyn Herbert'e mektuplar, Uluslararası Beckett Vakfı, Reading Üniversitesi, MS5200.

Thomas MacGreevy'ye mektuplar, Trinity College Kütüphanesi Dublin, MS10402.

Samuel Beckett'in konferanslarından notlar, Trinity College Kütüphanesi Dublin, notları tutan: Rachel

Dobbin (Burrows), Trinity College Kütüphanesi Dublin, MIC60.

Dante'nin *İlahi Komedya*'sı üzerine notlar, Uluslararası Beckett Vakfı, Reading Üniversitesi, MS4123.

Dante Üzerine Notlar, Trinity College Kütüphanesi Dublin, MS10966/1.

Felsefe Üzerine Notlar, Trinity College Kütüphanesi Dublin, MS10967.

'Trueborn Jackeen' ve "İnek" üzerine notlar, Trinity College Kütüphanesi Dublin, MS10971/2.

Psikoloji Üzerine Notlar, Trinity College Kütüphanesi Dublin, MS10971/8.

Giacomo Leopardi'nin "A Se Stesso" şiirinin transkripsiyonu, Trinity College Kütüphanesi Dublin, 10971/9.

"Whoroscope" Defteri, Uluslararası Beckett Vakfı, Reading Üniversitesi, S3000.

Collected Poems of Samuel Beckett, ed. Seán Lawlor ve John Pilling (Londra: Faber and Faber, 2012).

Company / Ill Seen Ill Said / Worstward Ho / Stirrings Still, ed. Dirk Van Hulle (Londra: Faber and Faber, 2009).

The Complete Dramatic Works (Londra: Faber and Faber, 1990).

Dream of Fair to Middling Women (Dublin: Black Cat Press, 1992).

Disjecta: Miscellaneous Writings and a Dramatic Fragment, ed. Ruby Cohn (Londra: John Calder, 1983).

The Expelled / The Calmative / The End & First Love, ed. Christopher Ricks (Londra: Faber and Faber, 2009).

"Fizzles", *Texts for Nothing and Other Shorter Prose 1950–1976* içinde, ed. Mark Nixon (Londra: Faber and Faber, 2010).

The Letters of Samuel Beckett, cilt 1: 1929–1940, ed. Martha Dow Fehsenfeld, Lois More Overbeck, George Craig, Dan Gunn (Cambridge: Cambridge University Press, 2011).

The Letters of Samuel Beckett, cilt 2: 1941–1956, ed. George Craig, Martha Dow Fehsenfeld, Dan Gunn ve Lois More Overbeck (Cambridge: Cambridge University Press, 2011).

Malone Dies, ed. Peter Boxall (Londra: Faber and Faber, 2010).

Mercier and Camier, ed. Seán Kennedy (Londra: Faber and Faber, 2010).

Molloy, ed. Shane Weller (Londra: Faber and Faber, 2009).

More Pricks Than Kicks, ed. Cassandra Nelson (Londra: Faber and Faber, 2010).

Murphy, ed. J. C. C. Mays (Londra: Faber and Faber, 2009).

Proust, ve *Three Dialogues* (Londra: John Calder, 1965).

The Unnamable, ed. Steven Connor (Londra: Faber and Faber, 2010).

Watt, ed. Chris Ackerley (Londra: Faber and Faber, 2009).

Öteki Yazarlar

Alfieri, Vittorio, *The Autobiography of Vittorio Alfieri, Tragic Poet*, ed. Çev. C. Edwards Lester (New York: Paine and Burgess, 1845).

Augustine, St, *Confessions*, Çev. E. B. Pusey (Londra: Everyman's Library, 1907) (bölüm ayrımları Henry Chadwick's'in edisyonundan (Oxford University Press, 1991) alıntılanmıştır).

Bourrienne, Louis Antoine Fauvelet de, *Memoirs of Napoleon* (Londra: Richard Bentley, 1836).

Bouvier, J. B., *Dissertatio in Sextum Decalogi Praeceptum, et Supplementum ad Tractatum de Matrimonio* (Paris: Facultatis Theologiae Bibliopolas, 1852).

Burton, Robert, *The Anatomy of Melancholy*, 3 cilt, ed. Holbrook Jackson (Londra: Dent [Everyman's Library], 1932).

Carlyle, Thomas, *On Heroes and Hero Worship* (Londra: J. M. Dent, 1908).

Chaucer, William, *The Student's Chaucer, being a Complete Edition of his Works*, ed. W. W. Skeat (Londra ve New York: Macmillan & Co., 1894).

Cooper, William M. [James Glass Bertram], *Flagellation and the Flagellants* (Londra: Chatto and Windus, 1887).

Dante, *The Divine Comedy*, 'Temple Classics' (Londra: J. M. Dent, 1900–1 (*Inferno* 1900; *Purgatorio* 1901; *Paradiso* 1901)).

Garnier, Pierre, *Onanisme seul et à deux sous toutes ses formes et leurs consequences*, 10. baskı (Paris: Libraire Garnier Frères, *yak.*1895).

Gaultier, Jules de, *De Kant à Nietzsche*, 10. baskı (Paris: Mercure de France, 1930).
Giles, H. A., *The Civilisation of China* (Londra: Williams and Norgate, [1911]).
Homer, *L Odyssée*, Çev. Victor Bérard, 3 cilt (Paris: Société d'édition 'Les Belles Lettres', 1925).
Inge, W. R., *Christian Mysticism* (Londra: Methuen, 1899).
Jeans, James, *The Universe Around Us* (Cambridge, University Press, 1929).
Kempis, Thomas à, *The Imitation of Christ*, Çev. John K. Ingram (Londra: Kegan Paul, Trench, Turner & Co., 1893).
Legouis, Émile, ve Louis Cazamian, *Histoire de la littérature anglaise* (Paris: Hachette, 1929).
Lockhart, J. G.: *The History of Napoleon Bonaparte* (Londra: William Tegg, tarihi belirsiz [1867?]).
Mahaffy, J. P., *Descartes* (Edinburgh: Blackwood, 1880).
Nordau, Max, *Degeneration* (Londra: William Heinemann, 1895).
Osler, William, *The Principles and Practice of Medicine* (New York: D. Appleton & Co., 1892).
Praz, Mario, *The Romantic Agony*, Çev. Angus Davidson, 2. baskı (Londra: Oxford University Press, 1954).
Renard, Jules, *Le Journal de Jules Renard 1887–1910*, 4 cilt (Paris: François Bernouard, 1927).
Ruskin, John, *Modern Painters* (Sunnyside, Orpington ve Londra: G. Allen, 1888).
Taylor, Jeremy, *The Rule and Exercises of Holy Living and Holy Dying* (Londra: Longmans, Green & Co., 1926).

Toynbee, Paget, *Dictionary of Proper Names and Notable Matters in the Works of Dante* (Oxford: Clarendon Press, 1898).

Ueberweg, Friedrich, *A History of Philosophy, from Thales to the Present Time*, cilt 1: *History of Ancient and Medieval Philosophy*, Çev. George S. Morris (Londra: Hodder and Stoughton, 1872).

Samuel Beckett Üzerine Eleştirel Çalışmalar

Ackerley, Chris, 'Samuel Beckett and the Bible: A Guide', *Journal of Beckett Studies* 9.1 (1999 Sonbahar), 53–126.

–, *'Demented Particulars': The Annotated Murphy* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010).

–, *Obscure Locks, Simple Keys: The Annotated Watt* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010).

Ackerley, Chris ve S. E. Gontarski, *The Faber Companion to Samuel Beckett* (Londra: Faber and Faber, 2006).

Admussen, Richard, *The Samuel Beckett Manuscripts: a study* (Boston: G. K. Hall, 1979).

Atik, Anne, *How It Was: A Memoir of Samuel Beckett* (Londra: Faber and Faber, 2001).

Campbell, Julie, '"Echo's Bones" and Beckett's Disembodied Voices', *Samuel Beckett Today / Aujourd'hui* 11: *Samuel Beckett: Endlessness in the Year 2000/Fin sans Fin en l'an 2000* içinde, ed. Angela Moorjani ve Carola Veit (Amsterdam: Rodopi, 2001), 454–60.

Fernández, José Francisco, '"Echo's Bones": Samuel Beckett's Lost Story of Afterlife', *Journal of the Short Story in English* 52 (Spring 2009) içinde, 115–24.

Hunkeler, Thomas, *Echos de l'ego dans l'oeuvre de Samuel Beckett* (Paris: L'Harmattan, 1997).

Lawlor, Seán, 'Making a Noise to Drown an Echo: Allusion and Quotation in the Early Poems of Samuel Beckett', yayınlanmamış PhD tezi, Reading Üniversitesi, 2008.

–, " 'O Death Where Is Thy Sting?' Finding Words for the Big Ideas", *Beckett and Death* içinde, ed.

Steven Barfield, Matthew Feldman ve Philip Tew (Londra: Continuum, 2009), 50–71.

McNaughton, James: "Samuel Beckett's 'Echo's Bones': Politics and Entailment in the Irish Free State" (*Modern Fiction Studies*, yayınlanacak).

Nixon, Mark, " 'Belacqua redivivus': Beckett's short story 'Echo's Bones' ", *Limit(e) Beckett*, 1 (2010) içinde.

Pilling, John, *Beckett before Godot* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997).

–, *A Companion to Dream of Fair to Middling Women* (Tallahassee, FL: Journal of Beckett Studies Books, 2004).

–, "The Uses of Enchantment: Beckett and the Fairy Tale", *Samuel Beckett Today/Aujourd'hui* 21 (2009) içinde, 75-85.

–, *Samuel Beckett's More Pricks Than Kicks* (Londra: Continuum, 2011).

Rabinovitz, Rubin, *The Development of Samuel Beckett's Fiction* (Chicago: University of Illinois Press, 1984).

Tajiri, Yoshiki, *Samuel Beckett and the Prosthetic Body: The Organs and Senses in Modernism* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006).

Van Hulle: "Figures of Script: The Development of Beckett's Short Prose and the 'Aesthetic of Inaudibilities' ", *A Companion to Samuel Beckett*, (Chichester: Wiley-Blackwell, 2010) içinde, 244–62.

–, Mark Nixon: *Samuel Beckett's Library* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013).

İnsanın yüreğindeki ve zihnindeki karanlık yerlere dokunuyor Samuel Beckett bu eserinde: Ölüm, hayat, doğa, varlık, eylem, zaman, anlam... Beckett bu eski fakat hâlâ etkisini sürdüren puslu alanlara elindeki neşterle ince kesikler atarken, insani varoşulun gelip geçiciliğine, değersizliğine, anlamsızlığına ilişkin duygu ve düşünceler de işte bu neşter kesiklerinden sızıyor. Sızmalara patlamalar eşlik etmiyor, aksine asude bir akış söz konusu. İniltiyi andıran, kırılıp dağılan kelimelerse hep aynı kör noktaya, yani ölümün soğuk zaferine ulaşıyor, ama ölüm toprak altında dahi ruhlara huzur vermiyor:

Ölüler zor ölür, öteki dünyaya davetsiz girenlerdir onlar, buldukları yere yerleşmek zorundadırlar, çamurun içine inen kuyulara ve kapaklı deliklere, ta ki arazinin efendisi çok uzun süren bir kabul sürecinin ardından onlarla ilgilenme işini yükleninceye kadar. O zaman ölüler arasında şüphesiz ki serbest hale gelirler, o zaman dertleri biter, doğal dertleri yani.

THG
2016
24557
EGC
THG

Trajik olanın da komik olanın da artık hükmünü yitirdiği, mevcut anlamların ve değerlerin hızla çözülüp dağıldığı, eylemin mümkün olmadığı, kara yazgının egemenliğini büsbütün ilan ettiği bir eşikte; "doğal dertlerinin" yükünden kurtulmaya çalışan insanın çaresizliğini işliyor Beckett, o her zamanki kurucu "gaddarca" tavrıyla...

15 ₺

AYRINTI • KLASİK
ISBN: 978-605-314-075-7
9 786053 140757